

Bismillahirrahmanirahim

Izdavač
Kulturno-umjetničko udruženje Sejfullah, Konjic
Za izdavača
Ćukle Muamer
Tehnički urednik
Ale Puzić
Korektura
Jasminko Šarac
Design
Acid DTP studio Stolac
Ilustracija na korici
Agonija u vrtu,
Francisco Goya
Štampa
Sabah-print, Sarajevo
Za štampariju
Šećo Elezović
Tiraž
300 primjeraka

Jasminko Šarac

Fakir

Stolac, 2011. godine

Ljudski život nije neznatan. On je beskrajno dug, zamoran i naporan. Ali neotoljiva radoznalost čovjekova čini da život uvijek, čak i u dubokoj starosti izgleda tako kratak.

Nada ne umire posljednja, ona umire prva.
Samo, njene su smrti bezbrojne a njen put bez završetka.

SNAGA PODMLATKA

*Najveće poniženje je
kada slabost zovemo blagošću.
A gubitak ponosa je ono najgore
što može da se desi jednom narodu.*

Sjedio sam sa Sabirom "kod Beredže". Kafić u kojemu svakodnevno odsjedam iako mu ne znam čak ni ime. Vlasnikov nadimak ga čini prepoznatljivim, kao što je i sve ostalo u provinciji poznato ili nepoznato na način išareta, oznake, jedne riječi. Sparno ljetno poslijepodne kada domišljamo sebe u neostvarenosti koja će zadobiti svoj puni sjaj tek večernjim izlaskom. Ulice će biti prepune ljudi koji ne mogu podnijeti sebe pa se traže u drugima, nemoćni da osmisle vlastiti život zaviruju u tuđi. Barska magla kolotečine i kreket žaba, ponosni koraci "dijasporaca", miris pečenog mesa. Ne pratimo zbivanja u sebi pa uhodimo druge i svako misli da sve zna pa ga se ništa ne tiče dok njega samoga ne dotakne.

Sabir je imao plavu kapu na glavi. Sijede čekinje su prekrivale lice, stišle su i bilo je očito da je danima neobrijan. Bio sam siguran da mu nije smetalo. Ležerna zapuštenost, tako karakteristična za svakog "starog frajera" a njih ima u svim malim gradovima. Čuvari nepisanog kodeksa odrastanja, živi spomenici rasutih, neostvarenih misli provincijalaca, duhovi koji hodaju inakon svog fizičkog odlaska.

Sabir je bio legenda grada. Vedar i dobrodušan uveseljavao je neusiljenim humorom i neposrednošću koja je uvijek mehlem i lijek na ljutu ranu malograđanštine. Plave oči široko otvorene kao u djeteta gledale su ljubopitljivo i radoznalo, ponekom prolazniku bi mahnuo glavom. Izlizane bermude i bijela majica, crne papuče odviše izbijne, gotovo da su odudarale od opšteg izgleda. Većina ljudi ga je naprosto zvala "Stari".

Prisjetih se kako je sedamdesetih godina prošlog vijeka Sabir boravio u zatvoru zbog neke krađe. Danas bi to nazvali "sistemskom greškom" no u doba socijalizma razlike među običnim ljudima nisu smjele postojati (ili se bar nisu smjele isticati) i svi smo bili "isti". Podanici režima koji je obećavao raj na zemlji.

"Bio si vodeći frajer u gradu" – pogledah nehajno svog sagovornika ne bih li ga

potaknuo na razgovor. Vjerovatno niti ne zna lagati, možda kaže nešto zanimljivo, njegov svijet je cjelovit i neodijeljen od postojanja.

"Jesam... bio sam", - odvrati spremno kao da je cijeli život čekao samo to pitanje.

"Nije da ti se falim", nastavi on, "al' što jest... bio sam".

"Raja te voljela" – dobacih.

"Zato sam i zaglavio" – uspravi se Sabir na stolici da potcrta značaj vlastitog utamničenja. Obje ruke spusti na bokove i značajno udahnu.

On nastavi izlaganje i ispriča mi da Balube ne bi "niđe išo bez njega", te da je povod krađi pištolja bio film "Sedam Veličansvenih". Nakon kina nagovoriše ga da i on "nešto učini", da dokaže da je glavna faca Stoca. Jer za sve treba dokaz a njemu ionako nije teško ništa.

Upao je u gvožđariju, razbio staklo rukom zamotanom u čistu, bijelu krpu, ukrao pištolj te pobjegao na Stari grad.

Milicija je locirala mjesto otpora te ga opkolila i pozvala osumnjičenog na predaju. Nije išlo glatko. Sabir se sjedinio sa svojom ulogom, nešto se događa i to baš njemu, oči ljudi su uprte u malu kulu, mjesto njegovo skrivanja.

Njegov dan. Dan njegove ostvarenosti, smisla.

Na kraju se ipak predao jer ionako nije imao pravih metaka. Podigavši obje ruke u zrak izašao je iz skloništa i nije se ni osmjehnuo, nije ga bilo briga.

"Koliko si dobio robije?" – upitah Sabira znatiželjno.

"Šes' godina... smanjiše mi na tri. Odbiše još po' godine radi dobrog vladanja..."

"Izađoh"... huknu on dva puta odgoneći od sebe mučne uspomene. Sigurno ga je dotaklo, možda više nego se nadao.

Dvije ptice sletješe na krov "Robne Kuće", sparina je postajala nepodnošljiva.

Prisjetih sekako je Božji Poslanik, Muhammed a.s. rekao: "Ovaj svijet je zatvor za vjernika a raj za nevjernika".

Za onoga ko čuti i osluškuje u sebi svjetlo Duha čulni svijet je velika tamnica i on želi da je napusti uprkos tome što je prihvata i u njoj se potvrđuje kao Namjesnik Božji. S druge strane, obožavatelj svijeta ovoga je zamrlog Duha i požudne duše te ne primjećuje zamku prolaznosti. Za njega je svijet ovaj Raj i najradije ga ne bi napustio nikada. Uzalud, jer ovo je mjesto prolaznosti, promjenjivosti i nestalnosti. Svijet propasti, raspadanja, rastanka i odlaska.

Jednom prilikom bijah u Sarajevskoj tekiji kada je murid ispričao san šejh Halilu,

prvaku Nakšibendijskog reda. Usnio je pet lavova i sve ih je poubijao, jednog po jednog. Šejh je protumačio san tako da će učenik zavladatai, tj. uspostaviti nadzor nad svojih pet osjetila.

Zbilja, svako čulo ima lavovsku snagu u pokušaju potčinjavanja srca i njegove preobrazbe u svijet duše. Oko hoće da gleda ono što gledati ne treba, uho sluša što slušati ne smije, jezik kuša što kušati je zabranjeno.

Ali i lavovska snaga se može savladati i to je ono na šta je Isus mislio rekavši: "Neće ući u Carstvo Nebesko onaj ko se ne rodi dva puta".

Za fizičko rođenje u svijetu boja i mirisa svi znamo iako nemamo sjećanje na njega. Izlazak u ovaj svijet je šok ravan smrti i možda se zato ne sjećamo i bolje je da se ne sjećamo. Drugo rođenje je u Duhu, nakon što se pobijede lavovi i tigrovi, zmije i škorpioni, svi u nama. Iraj i pakao su u nama, nema ih izvan nas. Mi u njih ne ulazimo nego ih sami donosimo u svjetove druge, oni su opredmećenje djela naših. "Sjećas li se da sam u ratu nosijo zelenu beretku?" – prekide me Sabir u razmišljanju. Zapalivši cigaretu pažljivo se zagleda u kafu pred sobom kao da domišlja važne i neponovljive stvari u ratnoj prošlosti napaćene nam zemlje.

"Treb'o sam trenirat' "zelene beretke", nastavi on sasvim ozbiljno pogledavši me upitno, nisam reagovao. "Trenirat podmladak" – Sabir lupi šakom o sto i pogleda deesno a zatim lijevo kao da je neutrenirana mladost još uvijek posvuda oko nas.

"Bravo stari" – dobaci konobar u crvenoj majici sa čačalicom među zubima i ne pogledavši nas. Čitao je jutrošnje novine o "trošku firme" jer se kod Beredže svako jutro donosila štampa za one koji ne žele ili nemaju novca da kupe. Privilegija se obilato koristila i ponekad je bilo teško doći do najnovijeg broja "Avaza", pošto je manje – više svako želio sebi priuštiti najnovije informacije.

Izenada, Hajro se približi na biciklu i zaustavi se pored nas, jednom nogom na pedali a drugom na prostoru koje je vlasništvo kafića. Šaldžija. Pantalje do koljena, momarska majica visi na mršavom tijelu.

"Đeti je podmladak" – izvali on, obraćajući se Sabiru bezikakvog uvoda.

"He, he... rat prođe a podmladak ne dođe..."

Sabir značajno podiže prst gledajući nas obojicu. "Nije ga bilo jer je rat kratko trajao" – gromoglasno istisnu na šta frizer Mići prekoputa nije mogao odoliti te se gromoglasno nasmija. Pozvah Hajru na kafu ali on tek odmahnu rukom

vjerovatno misleći da bi sljedeći put on nas trebao počastiti što znači i platiti a što mu se očito ne sviđa. On seudalji bez riječi, blijedog osmjeha na tankim usnama što su podsjećale na masku.

Podmladak. Možda je upravo to ono o čemu treba razmišljati. Jer, Bošnjaci se kroz svoju noviju povijest stalno oslanjaju na vanjsku zaštitu, bilo da je u pitanju Austro – Ugarska monarhija, Tito kao "veliki otac" (zaštitnik) ili pak "zaštićene" zone UN – a pod pokroviteljstvom Butrosa Galija. Naravno, Bosni je potreban ulazak u NATO pakt i to svakako treba biti jedan od prioriteta. Problem je u tome što Bošnjaci baš u svakom vremenu traže i očekuju izvanjsku zaštitu itaj i takav "kišobran" se pokazao kao potpuno neefikasan i u to smo se uvjerali više puta pokisnuvši do gole kože. U tom kontekstu (promjenjivosti društvenih i političkih mehanizama kolektivne sigurnosti odnosno neefikasnosti istih) kao najbitniji faktor opstojanja naroda i države pojavljuje se oslanjanje na vlastite snage.

Bosna može opstati jedino zahvaljujući snazi Bosanskog čovjeka što je pokazao i nedavni rat, kada su mirovni pregovori počeli faktički tek onda kada je bilo jasno da Bosanska vojska više ne može biti poražena. Presudio je odnos snaga na terenu a ne želje, nade ili očekivanja. To je stvarnost (surovost) ovog svijeta a još surovije je to ne vidjeti (odnosno predviđeti).

U svakom vremenu za Bošnjake, dakle postoji zaštitnička formula kao čisto misaona kategorija koja počiva isključivo na nadi. Tako snažno, realnošću neutemeljeno radanje svakako govori da se radi o (svjesnom ili nesvjesnom) strahu od izbora između više mogućnosti.

Bošnjak se plaši slobode. Ovo zato jer je sluganska svijest tako jaka i tako duboko ukorijenjena u kolektivnom biću da se svaka mogućnost izbora osjeća rizičnom slično kao što malo dijete osjeća strah spram svega izvan svog dvorišta. Zbog toga, zaštitnička ideja (koja dolazi izvana, nikad iznutra) ima za cilj da pruži utjehu, ona je u potpunosti i po pravilu psihološka (a ne društvena) kategorija u kojoj dominira potpuno saobražavanje sa ponuđenim obrazcem. Ipak, valja naglasiti da se vlastita državnost (suštinski) sada javlja po prvi put te su slabosti i nesnalaženja neizbježni. U tom smislu, budućnost pripada novim generacijama koje se ne sjećaju Jugoslavije (tj. sluganskog "blagostanja") te su na takav način (trebale bi biti) neopterećene prošlošću.

Često se da primjetiti kako je za prosječnu Bošnjačku svijest vlastita država teret

što je posve logično jer je duboko ukorijenjena nezrelost zamjenjena patriotizmom (praćenim razaranjem) te su se mnoge duše našle u procjepu.

To naročito važi za one muslimane koji su se osjećali i izjašnjavali kao Jugoslaveni i kojih je po slobodnoj procjeni bilo više od pedeset hiljada. (Da je samo od njih formirano nekoliko korpusa pred sami rat izbjegla bi se mnoga stradanja).

Mi smo i bili napadnuti jer se znalo da "nemamo ništa". No, napadač je dakako previdio činjenicu da su uzroci u Božjoj Ruci te da sudbina nikada nema pravolinijski tok u toj mjeri da bi bila predvidljiva u potpunosti.

No, bivši Jugoslaveni (Bošnjaci) su svakako zanimljivi i šteta je zapravo što još uvijek niko nije napravio sociološko istraživanje u tom smjeru.

Šta sada misle ti ljudi i šta osjećaju? Postoje li među njima i takvi koji se ne sjećaju svog Jugoslovenstva pa im je trenutno nacionalno osjećanje obična tričarija?!

Uz sve to, aktualno je "Turčenje" kao identifikacijski model Bošnjačke svijesti iako je bjelodano jasno da taj narod ne predstavlja nikakve "potomke Turaka". Riječ je o autohtonoj skupini koja je kao što znamo živjela na ovim prostorima i prije i poslije Turske. U proteklom ratu su primjerice, Amerika, Švedska i Norveška pomogli Bosni mnogo više nego Turska a "Turčenjem" sesamo upada u zamku koju postavljaju snage neprijateljske Bosni i koje (upravo "Turčenjem") Bošnjake prikazuju kao strani element, a ne narod koji je svoj na svome.

Svakako, Srbi i Hrvati te svi ostali koji žive na ovim prostorima su Bošnjacima najbliži i s njima treba graditi odnos pomirenja i uzajamnog povjerenja.

Božji Poslanik je rekao: "Ljubav prema domovini dolazi iz vjere".

Iz domovine iznutarnjeg (a što je nepatvorena ljudska priroda svakog bića) dolazi ljubav spram vanjskog. Tek ta jednakost (duša pred Bogom) poništava sebičnost i logiku "stada" koja se neizbježno javlja kada se okrećemo onome što dolazi iz svijeta nužnosti (ili "slučajnosti" govoreći agnostičkim jezikom). Jer, nacija, rasa ili spol se ne biraju te stoga predstavljaju najniže oblike identifikacije ljudskog bića. U tradicionalnim zajednicama se (čak i danas) zemlja promatra kao Božje vlasništvo nad kojim čovjek nema nikakvu suverenost i koja je ljudim data kao dar na korištenje (a nikako uzurpaciju ili zauzimanje u smislu uskogrudno shvaćenog privatnog vlasništva). Za Sjevernoameričke Indijance ili Australijske Aboridžane privatno vlasništvo nad zemljom je nezamislivo sknavljenje budući da je priroda znak i simbol Svetog te kao takva uključena u cjelovit sakralni doživljaj svijeta.

Pomenutu "vlast" nad zemljom oni shvataju kao neviđeno barbarstvo spram majke zemlje koja nas hrani i održava, nepojmljivo odjeljivanje posvećenog i onog što moderni čovjek tako često smatra profanim i usputnim.
"Pravo ime mi je Sabrija" – vrati me Sabir iz razmišljanja.
"Ali dopuštam i Sabir jer ljudi su se navikli" - on otrese pepeo cigare u praznu šoljicu kafe i zagleda se u daljinu.

Sabir

"Velika je moć navike" odvratih nemarno tuđeci se da ne mislim ni o čemu konkretno.

Dvije djevojke prodoše tik do nas i jedna se nasmeješi, imala je ružičasti cvijet u kosi. Na Sabirovoj lijevoj ruci bilo je istetovirano žensko ime (Dijana), dok je na desnoj pisalo "Saber", što je (kako sam kasnije saznao) Italijanska verzija imena Sabir. Dali su mu ga neki turisti još kao djetetu i izgleda da je bio veoma ponosan.

"Ludo me voljela" – upade naglo on misleći očito na Dijanu, na što tek slegoh ramenima. Šutili smo.

Sparta. Nekadašnji grad – država na Pirinejskom poluostrvu. Spartanski način odgoja, to je ono što treba svakom malom narodu. Perfekcija u poznavanju irukovanju oružjem, ovladavanje boričkim vještinama, moć preživljavanja u teškim uslovima. Borba za opstanak koja se mora znati izdržati, genije organizacije otpora i ratovanja, pravilno odabrana ishrana. Ne kuknjava nad sudbinom koja se ne može promijeniti, ne slijepa vjera u vanjsku zaštitu već prekaljenost, izdržljivost, oslanjanje na vlastite snage. Sistem obrazovanja koji uvijek ukazuje gdje je stvarna i sadašnja opasnost, oprez koji ne popušta ni za tren.

Duh Sparte treba oživjeti svaka mala zemlja, svaki mali narod u ovom i ovakvom svijetu. Jer snaga odvraća napadača, to je poznato odvajkada. Definirajući neznačajke i isključivo materijalne odnose među ljudima Imam Ali kaže kako oni koji su zasvijet ovaj "liče zvjerima divljim gdje jača gazi slabiju i veća izjeda manju". Usljed premoći animalnog nad duhovnim čovjekom, u ovom vremenu većina ljudi ima takvo ponašanje i u tom i takvom svijetu valja opstati. A pošto postoje nepopravljivi ljudi na koje dobro ne djeluje nužno je na silu odgovoriti silom. Zato je Imam Ali a.s. rekao: "Kamen vratite tamo odakle je došao jer zlo se suzbija samo zlom".

On nije otpor nazvao nečim dobrim već (nužnim) zlom koje se često mora primijeniti jer naprosto nema drugog izbora pošto bi prepuštanje zlu (nad sobom) vodilo u poniženje. Zato Kur'an kaže kako je "smutnja gora od ubijanja".

U individualnom smislu mnogo je pak bolje na zlo uzvratiti dobrim. "Zlo dobrim uzvрати pa će tine prijatelj tvoj odjednom prijatelj prisni postati. To mogu postići samo strpljivi, to mogu postići samo vrlo sretni" – kaže Kur'an ukazujući na svu snagu duha kao pretpostavku uzvraćanja dobrim na učinjeno zlo.

Upitan jednom o ajetu koji kaže kako će Bog vjerujućem dati da poživi "sretan

život" Imam Ali a.s. je rekao da je to zadovoljstvo. Nakon strpljivosti koja je po jednom hadisu "glava Vjerovanja" te kao takva prethodi osjećanju zadovoljstva navodi se da to postižu (uzvratanje na zlo dobrim) oni "vrlo sretni" a već smo vidjeli da sretan život znači zadovoljstvo. Bez sumnje ova stanja duha (kao pripremna za uzvratanje dobrim na učinjeno zlo) većina ljudi ne može lako postići i upravo zato je u ajetu spomenuta jednina ("zlo dobrim uzvрати" a nije rečeno "uzvrćajte"). Takvo ponašanje je dakle, (bar u ovom vremenu) rezervirano za moralnu i duhovnu elitu. No, mnogo je značajnije pitanje odnosa dobra i zla unutar nas samih gdje zlo jedino realno i postoji, u vanjskom svijetu je ono posljedica isključivo ljudskog djelovanja. U tom smislu je borba protiv sebe njen najteži oblik.

Vraćajući se jednom prilikom iz bitke Poslanik a.s. je rekao svojim drugovima: "Vratili smo se iz malog Svetog Rata u Veliki Sveti Rat". Upitan šta je taj rat Muhammed a.s. je odgovorio – "Rat protiv sebe".

Sebe je najteže pobijediti a ukoliko svijet učinimo sigurnim od vlastitog zla učinili smo ga boljim mjestom življenja.

"Šta je bmjašu?" dobaci Sabir jednom prolazniku sa kačketom na glavi, vozio je biciklo pored sebe.

"Evo me bmjilo" odvrati ovaj spremno ne trepnuvši okom, skide kačket i lagano se nakloni. Moj sagovornik otpoče o tom kako ne podnosi "čočovane" te da komunicira samo sa gradskom rajom i to isključivo onom koja je njegovog nivoa.

"To bratane" doviknu konobar ponovo na čiju dosjetku se Sabir tek osmjehnu. On ponovo otpoče o zelenim beretkama i njegovom poznavanju terena u okolini Stoca, te treningu podmladka kako bi se bilo spremno za budući rat. Nisam mu proturiječio a to usamljenicima godi i imponira, imaju osjećaj da su prihvaćeni. Jedan ajet u Svetoj Knjizi kaže: "Kada ti budeš među njima i kad odlučiš da zajedno s njima molitvu obaviš, neka jedni stobom molitvu obavljaju i neka svoje oružje uzmu; idok budete obavljali molitvu neka drugi budu iza vas, a onda neka dođu oni koji još nisu obavili molitvu pa neka i oni obave molitvu stobom, ali neka drže oružje svoje i neka budu oprezni. Nevjernici bi jedva dočekali da oslabi pažnja vaša prema oružju i oruđu vašem, pa da svi odjednom na vas navale. A ako vam bude smetala kiša ili ako bolesni budete, nije vam grijeh da oružje svoje odložite, samo oprezni budite; Allah je nevjernicima pripremio sramnu patnju".

Časni ajet govori o obavljanju molitve na način krajnjeg opreza i ta riječ ("oprez")

je spomenuta dva puta. Oprez je toliko važan da se čak prilikom namaza oružje ne odlaže a jedna grupa stoji spremna za borbu dok druga obavlja namaz. Ovo zato jer je svijet ovaj svijet uzroka i posljedice (a ne čuda koja su prioritet bivanja u drugim svjetovima) a poznato je da su protivnici Istine (usljed snage izokrenutog viđenja) jednako gorljivi koliko i sljedbenici Istine ali u suprotnom smjeru. Zbog toga visoko moralne ljude i velike znalce i vole i mrze, što će reći da postoji skupina koja ih vatreno podržava kao i skupina koja ih strastveno negira. Negatori će uložiti sve svoje snage da zatru Istinu i zbog toga Kur'an naređuje vjernicima da protiv njih pripreme "što više opreme i oružja". Da su slijedili samo ovaj ajet Bošnjaci ne bi bili tako iznenađeni i zatečeni posljednjim ratom.

Ali dok su se drugi aktivno pripremali oni su "čuvali tespih" i Bajramsku baklavu. Kasnije su se čudili snazi zla kojeg su upravo sa istog mjesta iskušavali desetak puta prije posljednjeg genocida.

Božji Poslanik je rekao: "Ko god vrijeđa Boga Uzvišenog da bi se dodvorio ljudima, Bog će te ljude okrenuti protiv njega".

Bošnjaci su otprilike (najmanje) zadnjih sedamdeset godina vrijeđali Boga da bi se dodvorili svojim susjedima (čitaj – vlastima) te tako dokazivali svoju "pravovjernost", bili su dobri i ispravni građani. Na kraju je Bog (shodno ustrojstvu svojih nepromjenjivih zakona) te ljude okrenuo protiv njih.

Taj zakon sjetve i žetve je savršeno izražen poznatim Isusovim iskazom: "Kako sijete tako ćete i požnjeti".

Kada je nakon rata Američka vojska došla u Tuzlansku bazu "Orao" slušao sam mnoge Bošnjake kako govore kako "neće otići nikad". Ali otišli su a otići će i ostali a mi ćemo morati sami da rješavamo naše probleme. Naravno da je strana pomoć dobrodošla, pogotovu Američka jer su se Amerikanci dokazali kao prijatelji Bosne i Hercegovine ali sve je na nama. I sve sami trebamo rješavati sa svojim susjedima. Tu je i dobro poznati Bošnjački zaborav, koji visi poput Demoklovog mača nad glavom naroda i uvijek se nadamo da će Gordijev čvor presjeći neko drugi. Ipak, valja dodati da je potrebno zapisati događaje da bi se oni zapamtili, te tako predali na korištenje budućim generacijama. Bošnjaci nisu imali svoju pisanu istoriju jer je nisu smjeli imati. "Relikt" iz "Turskog vremena" i prepušteni tom istom vremenu, bez ikakvih nacionalnih institucija ostavljeni su da prežive ako mogu. No, i da su nestali malo koga bi zbog toga zaboljela glava.

Niko nije brinuo o narodu izgubljenog identiteta. Zato treba istaći važnu činjenicu. Bošnjacima se svakih četrdesetak godina životni prostor smanjuje i to se događa u kontinuitetu bez obzira na društveno uređenje i sistem vladavine, kolonijalna ekspanzija je glavna odlika u nepretrgnutom ponašanju naših susjeda. "Ko ima uši neka čuje" – rekao je Isus. Ustadoh i ostavih Sabira samog.

ČAS POEZIJE

*Poezija ne živi u knjigama,
ona umire zajedno sa pjesnicima.
U slovima ostaje tek nakupljena prašina
nesigurnih tragova, sjećanje koje je za svakog drugačije.*

Promocija knjige mi je teško padala. Knjiga je moja vlastita i možda bi čak trebalo da budem ponosan ili bar neodređeno zadovoljan, nisam osjećao ništa. Pristao sam na lošu predstavu, pristao i to tek po razgovoru bliskih prijatelja jer je red da se pokažem, izađem iz sjene, predstavim se publici.

Prosječan provincijski kafić i isti takvi, prosječni gosti, legendarno mjesto i utočište klošara i (bivših) narkomana. Kod Džemija. To mu nije pravo ime ali je nazvan po gazdarici koja je bila spretna i vrijedna žena.

Sa prvim sumrakom počelo je okupljanje. Najprije nehalno i bojažljivo odsutno a zatim i u grupama, sjedalo se za prvi slobodni sto.

Sami promotor, Enes, razvao je svečanost skromnom dodavši kako to i "priliči" iako nisam znao čemu, meni osobno ili pak djelu moje malenkosti. Jer, nisam skroman a ni djelo baš nije skromno (izdao sam već desetak knjiga) ali uvažavam. Povinujem se bez ijednog glasa protivljenja.

No, Enes je bio upravu. Posjeta se mogla nazvati skromnom iako su stolovi bili puni znatizeljnika.

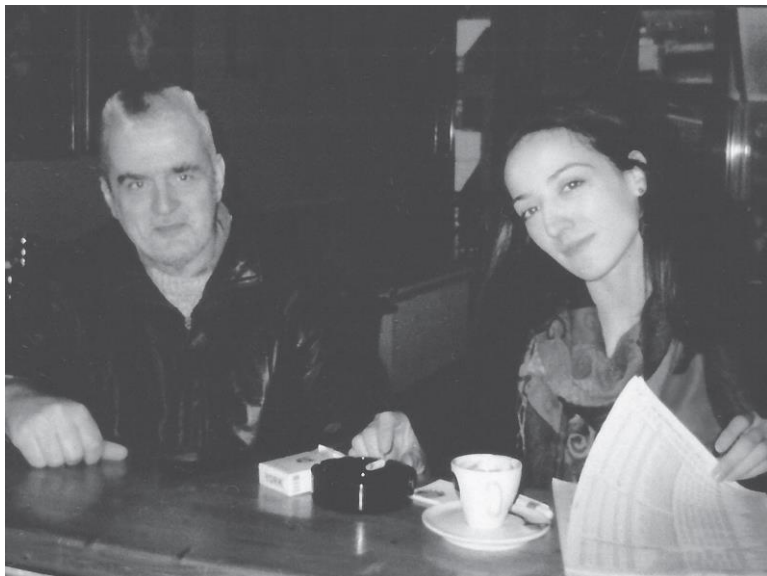
Par dokonih žena koje vlastiti snobizam redovno dovodi na nadahnuta mjesta, nekoliko ljupkih, ukusno našminkanih djevojaka, čak porodice sa djecom. Svi su se neodređeno smješkali, bez zavisti kako mi se činilo. Moji prijatelji iz Bijelog Polja pokatkad bi bacali ponosne poglede na mene, moguća vrijednost knjige je i njihova vlastita.

Djevojka sa plastičnim cvijetom u kosi, obučena u prozirnu ljubičastu haljinu neprestalno je uzdisala gledajući u daljinu. U jednom trenutku pokazala prstom na zvijezde i zatvorila oči.

Prisustvovali su i moji profesori iz srednje škole, te gazdarica lično. Džemi.

Nisam poznat da bih se uzoholio, ni potpuno nepoznat da bih se sramežljivo stidio, gledao sam prisutne mirno i otvorenih očiju mada sadozom nelagode. Nije ovo

za mene, javila semisao više puta ali kasno je za uzmak, sve počinje. Dugo su se vodile (i još uvijek se vode) rasprave o tome jesam li bolji slikar ili pisac. Ni sam ne znam odgovor iako je slikarstvo zasigurno bliže mom srcu. Uostalom, ni jedno ni drugo nisam birao, umjetnik se ne postaje, on se rađa. Kako nisam birao rođenje nemam razloga da se ponosim.

Kod Džemija

Politikom se ne bavim (niti bih znao sve i da hoću) pa lokalni hoštapleri nemaju razloga za dolazak, veličanstveno je i bez njihove nazočnosti. Utoliko je sve bolje, nema prenamaganja ni želje za ulizivanjem, manje je brige oko ostavljenih utisaka. Ja ionako ne govorim na promociji i neću se ni zahvaliti jer svi su došli zbog sebe makar se radilo tek o "ubijanju dosade", niko tu nije zbog mene.

Ale je sjedio lijevo od mene sa gitarom u ruci i kao već afimisan muzičar smirujuće

je uticao na atmosferu koja je postajala ve napetija. Nešto se čeka i u tome je draž svakog okupljanja.

Pogotovo kad je u pitanju poezija jer pjesnici su majstori nejasnoće i veliki šegrti lijenosti.

Moj adže Salem i pjesnik Hamo bili su najpažljiviji slušaoci i napeto su pratili svaku riječ nastojeći razumjeti, domoći se smisla, poruke autora.

Svaki na svoj način, doživljavali su predstavu veoma ozbiljno.

Tri potpuno nove sijalice krasile suprotoriju u čast velikog događaja i dvije od njih sam stavio lično svojom rukom, gotovo se okliznuvši na stolice. Trudili smo se da osvjetljenje bude što bolje i da bi se lica što jasnije vidjela jer nije uredu prikrivati se maskom i lažnim izrazom. "Grlo" jedne sijalice je bilo pokvareno i nismo mogli ništa učiniti dok su ostale dvije prosvjetlile. Neko je uzduž kafića sastavio tri stolice koje smo prekrili crvenim čaršafom donesenim iz podruma. Ostalo je krajnje nejasno čemu je pomenuti komad krpe služio ako je služio išemu. Zamašćen i prljav, sav pogužvan, trudili smo se sakriti masne mrlje kako smo znali i umjeli. Bijela keramička vaza gurnuta nekad davno ispod šanka izvađena je i temeljito oprana, nisam mogao odoliti utisku da je kupljena na buvljoj pijaci.

Oveći dio bio je slomljen i pomislih da liči na otužnu grimasu blijedolikog starca koji se još uvijek pita o smislu života. Svečano je stavljena na sto na što se dama u ljubičastoj haljini otvoreno podsmjehnu.

Voditeljica Sanja bila je moja stara školska prijateljica. Ležerno ali ukusno obučena promatrala je prisutne sjajnim pogledom bez podozrenja ili prezira.

Uz to, klela se da "nikom drugom" ne bi došla tako umorna ali eto, starom drugu hoće i može.

"Čast mi je" – naklonih se kratko na šta ona gotovo da prasnu u smijeh.

Sanja nema treme i već odavno je javna ličnost. Učestvujući u raznim programima i manifestacijama stekla je potrebno spokojstvo, ravnodušnost i neusiljenost.

Jedva sam čekao da sve počne i završi. Proćelav mladić zažarenog pogleda probi se kroz gomilu i sasvim ozbiljno ubaci uvenuli cvijet u vazuu.

"Zatakni ga za uho" – viknu neko iz gomile, atmosfera je sve više postajala usijana.

Djeca su trčkarala oko stolova, miris piva i radoznali pogledi konobara, sve na "svom mjestu", jedino ne znamo je li čas pravi.

Na promiciji su prisutna i dva gosta, Nino i Kenan zvani Kenko. Enes autori-

tativno pogleda prisutne nakon Sanjine najave i uskoro zavlada muk. Odmah naglasivši kako je "Jasminkove knjige teško čitati" on počeo govoriti o temi sra, koju sam obrađivao u svojoj knjizi "Pero i Skrivenost". Govorio je lagano i smireno, razdvajajući jasno slogove svake riječi, primjetih da slušateljstvo pažljivo sluša. Ja nisam slušao, mislio sam na Malisu. Izenada primjetih kako Sanja najavljuje Ninu, mog prvog gosta. On dostojanstveno pogleda prisutne, na sebi je imao sako i čistu, bijelu košulju. Po mom mišljenju bio je jedan od najboljih Bosanskohercegovačkih pjesnika (uzogradu daje poeziju gotovo da i ne poznajem).

On odrecitova jednu od svojih boljih pjesama, nepoznat i nepriznat baš kao i ja, ali daleko ambiciozniji. Imao je ozbiljno lice i bio glatko izbrijan. Meadin (to mu je pravo ime) je dobio dug i srdačan aplauz. Nakon manje stanke Kenan ustade sa stolice, došao je red da i on govori svoju poeziju. Onizak i mršav, sa dugim solufima, nosio je u sebi Ljermontovski zanos i vjeru u vlastitu vrijednost. Za razliku od Nine i mene on je bio potpuno nepoznat i ponekad sam se pitao do koje mjere se uopšte radi o normalnom čovjeku.

Plava majica pohabana, ostavljao je utisak boema i lutalice ili bar htio da ga ostavi, ne zna se, jer današnje pjesništvo je gotovo u cjelosti teatralnost. Poza davnih vremena bez ikakve veze sa sadašnjim trenutkom. Zvali smo ga Kenko. Nije se ljutio, radimak od milja, tih i povučen ali iskren čovjek. Kroz njegovu lijevu cipelu virio je palac i pitao sam se o razlozima te "Bodlerove škole", ne isključujući mogućnost da je rupu u cipeli namjerno napravio.

On pogleda prisutne sa dozom prezira te izostavivši naslov pjesme (namjerno ili ne) stade recitovati.

*Oluje i vjetrovi, ah, munje sablasne
nebo, zemlja, sve je sivo jer kiša
pada. Pada kiša.*

*Tecite rijeke u nepovrat, budite
suglasne sa patnjom mojom jer
sunce serađa prekasno a za
neke i prerano. Sunce serađa.
Rađa se sunce.*

Zastade jedan dugi trenutak, još uvijek nismo shvatali da li je kraj pjesme ili pauza između dva stiha. Skoro da zažalim što sam ga uopšte pozvao ali jednostavno nisam imao koga drugog. Zvučna imena niti ne poznajem, a anonimusi su nesnošljivi u nametljivosti.

"Ah, poete..." ote se glasno djevojci u ljubicastoj haljini, oči gotovo da joj zaškriše suzama. Oba dlana položi na obraze i zagleda se u mene tako ljubopitljivo da mi postade nezgodno.

"Pada kiša, sunce sija..." kakve su ovo nebuloze, prozbori jedan golobrad mladić. Ispijao je čašu konjaka jer to dolikuje na ovakvim svečanostima. Dlake na bradi tek izrasle, glumio je "velikog" momka.

"Uaaa... hoćemo pravu poeziju" izdera se iz sve snage što Kenko doživi toliko uvredljivo da se spremio za fizički obračun.

Uze ga ispod ruke i on se smiri ali je i dalje stajao, očito se dvoumeći oko "prave poezije".

Jedan dugi trenutak vladala je potpuna tišina. Dževdo je pažljivo slušao, naklacen na ispolirani sto, cigareta mu je visila iz usta i bio je vidno raspoložen. On zažmri jednim okom, valjda da i sam pruži originalni doprinos općem raspoloženju. Jedna djevojka se pitala glasno o Kenanovom nadimku "Kenko" ne shvatajući kako i zašto, te kada je nastao. Komentar smo jasno čuli, svi koji su ga htjeli čuti. "Kengur od milja" – viknu iz sve snage mladić sa bijelim kačketom na glavi i povuče zaprljanu košulju kako bi pokazao stomak. Svi se nasmijahu i nastao opšti žamor. Konobar se gurao između stolova ne obraćajući nikakvu pažnju na mene, viđa me svaki dan.

Alen kao da jedva dočeka nastalu gungulu te glasno počeo bodriti... "Bravo, bravo", zapljeska rukama iz sve snage. Uskoro i ostali počehše pljeskati ali nevoljko i preko volje. Alen je udarao dlanovima koliko god je mogao, te ga na kraju dvije djevojke pogledaše s čuđenjem na licima i on prestade. Kenko je imao osmijeh blaženog poluidiotu koji uživa u rušilačkoj bašti. Takav gard je neizbježan kada se miješaju bolest i talenat, umišljena uobrazilja i surova stvarnost. Danas je to gotovo pravilo, jer sumorna izvještajnost pjesnika tako daje lagodni odušak vlastitoj prljavštini. Ipak, većina pjesnika bi ovomišljenje smatrala pakosnim.

Enes se samozadovoljno vrpolio, za razliku od ostalih ima veliko iskustvo, iza njega su mnoge promocije i književne večeri. On krajnje familijarno zapali

cigaretu i duboko uvuče dim, gledao je otvoreno, kamenog lica koje nije nosilo nikakvu masku.

Kenko u međuvremenu podiže ruku dajući znak da će nastaviti. Je li u pitanju drugi stih ili nova pjesma nismo znali. Sanja je sjedila graciozno i njena staložena figura bila je tako dobrodošla da smiri opšti nered u "sali" (kafiću).

Razbarušen i ohol, Kenan je izgledao poput Napoleona prije pohoda na Rusiju, uvjeren u pobjedu iako svi argumenti kažu suprotno. On izreče stih u jednom dahu:

Zanesenost učesnika

*"Ljubavi moja, zvijezde s neba
skidam tebi, tebi a ne nekoj
drugo. Stihom te ljubim
kad usnama ne mogu, ljubavi
moja jedina, ljubavi moja..."*

"To krikane" – dobaci glasno ukočeni pijanac oborenih brkova. Bazdio je na loš konjak i miris je jasno dopirao do nas. Odvezane kravate, držao se rukom za šank. Nije iz Stoca i ne znamo od kud se uopšte pojavio. Možda bi trebalo da budemo polaskani, o nama se zna i izvan grada.

"Mamu li mu njegovu..." nastavi mmljati pijanac na šta dva mladića priskočiše i pomjeriše ga dalje prema WC – u da ne smeta nikom. Nije se protivio i tek otvori usta u bezglasnoj nemoći, kao da se čudio. Primjetih da je Kenan "pun kao puška" ali se suzdržavao od svađe, ne može dobiti ništa, a u pitanju je ipak javni skup.

"Eehee živote", zijevnu sijedi starac, sjedio je odmah do prozora, Momak na ulaznim vratima sa okruglom cmom kapom na glavi i cigaretom u ustima, smiješio se nedužno poput "teleta kad gleda u šarena vrata".

Meni klimnu glavom u znak pozdrava na šta podigoh ruku. Sve mu je zanimljivo, mješavina tragedije i komedije.

Čekao se aplauz ali nije ga bilo. Trebalo je podsjetiti prisutne i profesor filozofije klimnu glavom Alenu koji iznova preuze ulogu tribuna te snažno zapljeska rukama ali ovoga puta bez onoga "bravo".

Ostali prihvatise a neko lupi nogom o improvizirani sto i dvije polovine gotovo da se rastaviše. Sanja ih brzo sklopi.

"Moja ruža uvela je" – izvali u međuvremenu brkati pijanac koji se ponovo dokopao šanka i pođe da lupi šakom ali ga više gostiju pogleda saneskrivenim prezirom i on zastade. Naglo obori glavu i udalji se vukući kaput nemarno prebačen preko leđa. Niko ga nije zaustavljao.

Kenko je izgledao frustriran ali zadovoljan, on sjede i pogladi žuljevitu bradu kao da se predomišlja vezano za utisak koji je ostavio na prisutne. Očajno, mislio sam u sebi ne dajući pri tom nikakav znak izrazom lica. Sve mi se smučilo, ali naravno,

neću glasno reći.

"I, ovo bi trebalo da bude promocija" – prošaputa nesigurno glas iz daljine, upadljivo

našminkana žena držala je rukavice u lijevoj ruci i kimala glavom, ko zna čemu. Na glavi crveni šeširić, izgledao je poput velikog cvijeta u kosi. Očito zalutala, kolutala je očima neprestalno se osvrćući. Slegnuh ramenima ni sam ne znajući zašto. Zalutalih je posvuda pa što da ih nema i ovdje, tješio sam se smijući se i sebi i drugima. Ali nije se vidjelo. No, dušebrižništvo se zaista pojavilo odranije.

Prije same svečanosti danima su me upozoravali da promociju nipošto ne održavam u "rupi" a što se odnosilo na gotovo sve Stolačke kafiće. Treba naći otmeno, "prosperitetno" mjesto, ugledan restoran i pozvati iste takve, ugledne ljude od pera. No, nisam znao nijednog takvog, bar ne prema mojim kriterijima i zamislama po pitanju ugleda. Naprotiv, držao sam se Ničeove misli da "pjesnici mute svoje vode da bi izgledale dublje" a sebe lično nisam ni smatrao poetom.

Kur'an također govori o pjesnicima, u suri "Pjesnici" nekoliko ajeta problematizira tu temu.

Ajet 224: "A zavedeni slijede pjesnike".

Ajet 225: "Zar ne znaš da oni svakom dolinom blude"

Ajet 226: "i da govore ono što ne rade"

Ajet 227: "tako ne govore samo oni koji vjeruju i dobra djela čine, i koji često Allaha spominju, i koji uzvraćaju kad ih ismijavaju. A mnogobožci će sigurno saznati u kakvu muku će se uvaliti".

Pjesnike, dakle slijede "zavedeni". Riječ je svakako o pjesničkom kitnjastom govoru koji "dura duše" i po kojem pjesnici postaju vođe i predvodnici ljudi, naročito onih grupa koje se nalaze u sličnom rascjepu duše (kad djela ne prate riječi).

Sveta Knjiga kaže: "Lijepa riječ je kao lijepo drvo, korijen mu je u zemlji a grane se dižu ka nebu", dok se ružna riječ upoređuje sa ružnim drvetom "iščupanog korijena kojemu nema opstanka".

Upravo ova rastrojenost uma (koji je bez korijena) rađa raspršenosti unutar duše usljed koje pjesnici "svakom dolinom blude" jer već smo vidjeli da drvetu iščupanog korijena "nema opstanka" te ova usmjerenost u svim pravcima (koje trenutni osjećaj nudi) dovodi do nesklada riječi i djela ("i da govore ono što ne rade").

Riječ "dolina" sugerira mirnu pitomost prirode, poravnat i siguran prostor za razliku

od "planina i vrhova" koji ukazuju na uspon, umor i rizik. Svakako da je riječ o bludnji "sigurnim prostorom" što se tako plastično ogleda u sluganskom odnosu mnogih umjetnika spram postojeće vlasti.

Um, pak, luta i skitari usljed prevage osjećanja (na specifično "djetinji" način prihvatanja svega) te tako upada u pogubni raskorak riječi i djela.

Premoćnost (u krajnjem) haotičnih emocija nad zdravorazumskom logikom neizbježno zadire i u moralni sustav ličnosti na način već pomenutog raskoraka između riječi i djela.

Trenutna ushićenja što potpuno ovladavaju pjesničkim bićem svakako mogu biti (za druge ljude) posve općinjavajuća i na tu pogubnu fascinantnost je Poslanik a.s. ukazao rekavši: "Najviše se za svoje sljedbenike plašim riječita licemjera, koji govori ono što vam se sviđa a postupa drugačije".

Time je Muhammed a.s. objasnio ajet (o pjesnicima) koji kaže (kako smo vidjeli) "da govore ono što ne rade". Kako je Poslanik definirao odbojnost prema ovim (u suštini dvoličnjacima) kao svoj najveći strah to samo po sebi govori kolika je opasnost opojne riječi koju ne prati djelo.

U tom smislu je Poslanik jedanput rekao: "Nema vjere bez djela niti djela bez vjere".

No, Sveta Knjiga izuzima jednu skupinu od pogubnog raskoraka i njihova poezija svakako predstavlja onu za koju je Muhammed a.s. rekao da je mudrost.

Dakle, "tako ne govore" (suprotno vlastitim djelima) oni koji "vjeruju i dobra djela čine, i koji često Allaha spominju i koji uzvraćaju kad ih ismijavaju". Javlja se dakle trostruki obzir ispravnog pjesništva koji Kur'an obznanjuje stupnjevito. Najprije su oni koji "vjeruju i dobra djela čine" i koji su u jednom drugom stavku Knjige, definirani kao "najbolja stvorenja". Za taj ajet je Poslanik a.s. rekao Imamu Aliju a.s.: "Ovaj se ajet odnosi na tebe i tvoje sljedbenike i vi ste spašeni na Sudnjem Danu".

Dakle, Alijevi sljedbenici su na prvom mjestu među "ispravnim pjesnicima" čija djela prate njihove riječi. Znamo da je metod Kuće Čiste tumačenje Kurana samim Kur'anom kada se jedan ajet tumači drugim i pomenuti metod je i ovdje primjenjen. Riječ je dakle o suglasju riječi i djela odnosno o dosljednosti spram svoje primordijalne prirode. Poslanik je naime definirao Islam kao vjeru kojoj "ljudska srca po prirodi teže". Kako je ova priroda kod dobrog dijela ljudi pokrivena, tj. zamaćena iz toga proističu različiti oblici nevjerstva.

Kako su Sveti Imami batin (iznutarnja duhovnost) Objave tako su i njihovi sljed-

benici oni čiste prirode a nju neizbježno prati suglasnost riječi i djela, tako da je posve logično da ispravni pjesnici uzimaju čistu vodu sa tog Izvora. Iza ove prve grupe slijedi skupina duhovnjaka koje možemo nazvati "ljudima Zikrullahah". Riječ je o sufijama koji znanje ne stječu putem knjiga već glačanjem srca. Oni imaju neposredan uvid i proživljena iskustva, što ih stavlja iznad suhoparnih teologa i doktora zakona.

Časni Poslanik je rekao: "Svaka stvar ima svoje čišćenje a srca se čiste spominjanjem Boga" (zikrullahom).

I još: "Doista srca rđaju kao što rđa željezo, čistite ih zikrullahom".

Sveta Knjiga na više mjesta traži od vjernika da "mnogo spominju Boga" ukazujući na pročišćavajuće efekte zikra sve do postaje duše smirene" ("a srca se smiruju spominjanjem Allaha").

Naglašavajući vrijednost znanja kao samog uzroka stvaranja svijeta Muhammed a.s. je rekao: "Ovaj svijet je proklet i sve što je na njemu je proketo, izuzev spominjanja Boga te učitelja i učenika".

Ova predaja daje u potpunosti arhetipski model duhovnog očišćenja kao putovanja ka Bogu (izuzev kojega je svo ostalo prokletstvo, što u ovom kontekstu znači suštinski nebitno) koje je predstavljeno kroz suodnos učitelja (šejh) i učenika (murid). Duhovni rodoslov svih sufijskih redova vodi do Imama Alija kao pročelnika tog rodoslova kojemu pripada inicijacijska uloga u posvetno tajanstvo. Ta uloga obuhvata još 1 Čistih Potomaka Poslanikovih tako da se može reći da je 12 Imama iznutarnji smisao Božje Objave navlastito.

Stavljanje odlučujućeg akcenta na znanje je u potpunosti u skladu sa Nadahnutom Predajom (KUDSI – HADIS) kada Bog govori u prvom licu jednine a gdje se kaže: "Bijah skriveno blago, voljeh da budem spoznat te stvorih svijet".

Valja naglasiti kako su u pomenutoj predaji ljubav i znanje nerazdvojivi, kada je u pitanju sami Božanski "poticaj" za stvaranje svijeta. Neki prevodioci ovog KUDSI – HADISA upotrebljavaju izraz "poželi" (da budem spoznat) što je netačno jer je nemoguće božansku odluku smjestiti u ljudsko vrijeme u smislu da se ona "nekad pojavila".

Gledano sa Islamskog stajališta može se slobodno reći da je svijet stvoren Božjom Ljubavlju ali (za razliku od Kršćanske koncepcije) znanje je stavljeno u istu ravan (po važnosti).

Nesumnjivo je da je ljudski rod imao znanje o Bogu u stanju prvobitne egzistencije (ezel) kada su svi duhovi posvjedočili Jednost Božju. No, isto tako je nesumnjivo da bi to znanje bilo beskrajno siromašnije bez spuštanja čovjeka na zemlju gdje se to znanje o Bogu neizbježno uobličava i širi na način da postaje veće. U tome je temelj stvaranja jer svi svjetovi nisu ništa drugo do mašta (na određenom stepenu) te je sva egzistencija san. Zato Kur'an za Boga dž.š. kaže kako ga "ne obuhvata ni drijemež ni san" jer je sve drugo esencijalno uronjeno u san, mašta je realitet svih svjetova. U tom smislu, poznati Poslanikov iskaz nam govori kako "ne postoji ništa osim Allaha". Stvoreni svjetovi dakako posjeduju određen stepen realnosti ali kako postoje po Bitku (a ne po sebi) oni su (u suštini) nepostojeći. Opsjena čiji je realitet jedino (posve) stvaran u ljudskom umu.

Na kraju (u ajetu 227 sure "Pjesnici") su spomenuti oni koji "uzvraćaju kad ih ismijavaju".

Jednom prilikom, Časni Poslanik je rekao da je "učenjak dužan javno istupiti sa svojim znanjem kada se pojave bezbožničke novotarije".

Očito se ovo obznanjivanje znanja može ispravno shvatiti kao "uzvrćanje" dok se svi obziri poricanja Istine mogu manifestovati "ismijavajuće" gdje se smijeh javlja kako pod obzirom nevjerstva tako i pod obzirom ironije spram Istine koja uvijek u sebi sadržava nesigurnost i nemoć.

Kada su jednom prilikom poricatelji Istine uznemiravali muslimane svojim riječima Poslanik je rekao pjesniku Kabu da im uzvrat.

Govoreći o Nuhu a.s. i njegovoj gradnji lađe Kur'an kaže da su se glavešine naroda njegova rugale te ismijavale sljedbenike ovog Poslanika. Vjemici odgovaraju kako će se i "oni rugati nevjernicima kao što se oni rugaju njima".

A Muhammed a.s. je rekao: "Moj Ehli – Bejt (porodica) je kao Nuhova lađa, ko se popne spašen je, ko izostane potopljen je".

"Potopi" općenito znače kako niske težnje u duši tako i izvanjska potapanja, kao što je današnja era materijalizma tako karakteristična za posljednje vrijeme (ahiri zeman).

No, ovdje nas zanima aspekt uzvrćanja koji se nekad nadaje kao neophodno pa čak i neminovno "sredstvo".

Uzvrćanje ravnom mjerom (kao dopušteno) Kur'an definira kao opće pravilo ("oko za oko, zub za zub a rane uzvratiti ravnom mjerom").

Zašto je tako pojašnjava sami Kur'an kad kaže: "Udmazdi vam je opstanak, o razumom obdareni".

Postavlja se pitanje smisla odmazde. To da je u odmazdi opstanak moguće je objasniti jedino time što bi se (bez adekvatne odmazde) zlo namnožilo i postalo nesnošljivo. Bez "uzvratnog udarca" svaka blagost i opraštanje bili bi shvaćeni kao nemoć. Naravno, mnogo je bolje na zlo odgovoriti dobrim ali kako postoje nepopravljivi pojedinci njih obuzdava jedino iskušavanje posljedica vlastitih djela, još na ovom svijetu. Odmazda ne razriješava pitanje zla na ovom svijetu i to pitanje može biti razriješeno jedino eshatološki ali prisilno podsjećajući nepopravljive individue da svaka akcija rađa reakciju i da uzrok ima posljedicu. Upravo zato jer zlo i postoji jedino unutar čovjeka Isus kaže: "Ko te udari po desnom obrazu okreni mu i lijevi", ukazujući na svu besmislenost otpora zlu koje tim otporom ne prestaje postojati. No, otpor je katkad nužan što je moguće objasniti i potvrditi posve racionalno. I zato Sveta Knjiga i poziva na razum govoreći da je "u odmazdi opstanak o razumom obdareni". Razumnost svakako podrazumijeva da se ne prelaze granice pravednosti.

Konobar iznenada prosu pivo po stolu do mene i vrati me iz razmišljanja.

Džemi je sjedila samozadovoljno se osmjeujući, izgleda odlučna da ostane do samog kraja promocije. INino i Kenko su izgledali zadovoljni mada je ovaj posljednji i dalje krajnje oholo gledao publiku koja se razilazila.

Sanja se kratko zahvali svima koji su došli.

Iako se i očekivalo, nisam prozborio ni riječ.

PROVINCIJALAC

*Razlika između kralja i
prosjaka je najmanja od svih.
Jer, ponekad je prosjak kralj koji se
skriva a kralj tek prosjak koji sanja*

Po svemu sudeći, Francuski filozof Žan – Pol Sartr je nekada davno dolazio u Stolac. Tačnije, na periferiju grada gdje put prolazi između bijelih stećaka gubeći se u pitomoj prosjeklini, dalje ka gradu. Obišao je nekropolu Radimlja, stare spomenike iz Bogumilskog vremena gdje još uvijek leže kosti naših predaka iz prošlosti. Bilo je to sedamdesetih godina prošlog vijeka.

Sartr je navodno rekao kako je "Stolac najljepši grad na svijetu", svakako uz Pariz jer se rodna gruda po logici stvari morala uključiti u kompliment, spomen jedinog nam grada. To je bilo sve što je rekao.

Niko ne zna da li je izjava autentična ali se u nju listom vjerovalo jer se htjelo vjerovati. Kada nas hvale uvijek izgleda istinito čak i ako je u pitanju najodvratnija laž, kada nas kude uvijek izgleda laž, makar se radilo o očiglednoj istini. Tako istinu samu podešavamo vlastitim ciljevima, usaglašavamo je sa svojim namjerama i usmjeravamo je u skladu sa svojim željama. Zbog toga nije nimalo čudno što se mnogi pitaju šta je uopšte istina i postoji li ona neovisno od nas.

Kada je rođen Imam el – Mehdi a.s. na njegovoj ruci je bio ispisan ajet: "Reci – došla je Istina a laž je isčezla. Laži je suđeno da nestane". Imam el – Mehdi je Dvanaesti i skriveni Imam, on je očekivani (Muntazar). Ovo nam govori da postoje ljudi koji su samo utjelovljenje istine na način vlastite Bezgriješnosti koja te Savršene ljude odvaja od svih ostalih stvorenja. Tih Bezgriješnih osoba je četrnaest, Muhammed a.s., Fatima a.s. i 12 Svetih Imama. Oni su stvoreni od Svjetlosti Božanskog prijestolja oko kojeg (prijestolja) su izvršili svetu ophodnju prije stvaranja materijalnog svijeta (i svih drugih svjetova). Sve drugo je stvoreno po njima i po njima će sve završiti.

Tako je dvanaest svjetala položeno ispred Božjeg Prijestolja još u preegzistenciji kada je sjeme još nerođenog ljudskog roda prebivalo u Prvobitnom Ademu. Poslanikova Porodica je dakle, Znak i Uputa, vođstvo i milost. Bez savršenog čovjeka

na zemlji svijet bi prestao postojati, on je njegova os i pokretač, snaga i Pol. Čisto racionalističko poimanje Istine stegnuto Akademizmom i agnosticizmom svakako vodi u ćorsokak. Filozofija (odvojena od vjere i umjetnosti) nije kadra pružiti živući dokaz Istine po kojem bi se usmjeravalo u svakodnevnom životu. Zato u Svetoj Knjizi piše da kada Bog hoće nekoga da u zabludi ostavi, "On srce njegovo stegne i umornim učini kao kad čini napor da u nebo uzleti".

Ovo "stezanje srca" (kabd) kao trajno (a ne prolazno, sufijsko stanje) jeste ono stezanje koje prati umor (a ne spoznaja) te je svako uzlijetanje na duhovno nebo uzaludno. Oba "krila" srca su nemoćna za uzlijetanje (jedno krilo je stegnuto dok je drugo umorno).

"Stezanje" (primordijalnog centra bića) te njegov "umor" svakako svjedoče o nemogućnosti čisto racionalnog dosezanja istine. To dosezanje pripada "širećem srcu", onom stanju kojega Kur'an definira kao priželjkivano i očekivano od strane duhovnog putnika koji je krenuo prosvjetljujućom stazom samorealizacije ("Gospodaru moj, raširi prsa moja..." kaže Kur'an ukazujući na mogućnost širenja kao spremnost na primanje oplođavajuće Božanske naklonosti).

Stanja sažimanja i širenja susljedima meditirana od strane velikih sufija i šejhova. Ovo "širenje prsa" je identično "širenju znanja" također spomenutom u Kur'anu koje rezultira činjenicom da ptica duše na duhovno nebo uzlijeće bez napora jer je u sebi samoj oslobodila put dosezanja vlastite primordijalne prirode po kojoj je i stvorena. U tom smislu je Uzoriti Poslanik kazao kako se "svako dijete rađa u Islamu", tj. u stanju prvobitne neiskvarenosti koja sama po sebi teži Istini, Miru i Pravdi (riječ "Islam" i znači "mir", uspostavljanje harmonije sa sobom i cijelim svijetom. Na razini fizičkog svijeta Poslanik je to divno objasnio rekavši kako je musliman "onaj od čijeg jezika i ruku su sigurni drugi muslimani"). Valja napomenuti kako su "moderni" fundamentalisti sušta suprotnost Islamskoj koncepciji mira kao posvemašnjeg zahtjeva.

Ukoliko čovjek izmijeni sebe i vanjski svijet se mijenja. U protivnom egocentrične težnje duše će uvijek rezultirati (samo) fizičkim pogledom (umjesto srčanog) koji negativne težnje vidi isključivo u vanjskom a ne i u unutarnjem svijetu. Jer priroda vanjskog oka je da gleda ono vanjsko. U tom smislu je Isus divno rekao: "U oku brata svoga vidiš trun a u svom ne vidiš deblo".

Ovo zato jer ego po prirodi stvari usmjerava pažnju na "ono vanjsko" smatrajući

pri tom vlastitu iznutarnost besprijekornom i takva vizija je neizbježna ukoliko ne postoji jednakost duša a one mogu biti jednake samo pred Bogom. Zato je etika moguća jedino ako se pretpostavi da postoji Bog.

Kako god, izgledalo je da je naš grad "proglašen" najljepšim na svijetu i svi su pričali o tome s ponosom. Iako je Žan – Pol proveo na Radimlju svega dvadesetak minuta svi su sekleli da su ga vidjeli sa lulom u ustima, jer "lula" je imidž i oznaka svakog umjetnika i filozofa. Bar tako očekujemo. Izreka o najljepšem gradu na svijetu postala je legendarna. Čak mnogo godina poslije, dokoni ljudi koje dosada ubija, zbijeni pod tjesnim nadstrešicama kafana i pogureni na pustim ulicama prepričavali bi tu Sartrovu izreku. Već odavno nije ni važno da li je izrečena, postala je dio kolektivne svijesti i mentaliteta a tada je za svako preispitivanje kasno. Jer kada poznati i ugledni govore svi pamtimo i vjerujemo pa makar se radilo i o običnim glupostima. Naravno, važi i obrnuto. Zato je Imam Ali rekao: "Siromaštvo siromašnog ostavlja bez dokaza njegova".

Tako svijet poštuje predstavu o nekom uopšte ne poznavajući samu osobu i katkad to smatrajući čak vrlinom. Imam Ali je jedanput rekao: "Gledaj šta a ne ko govori". Naravno, ovo se odnosi na tragače za istinom koji se neće usmjeriti na lažne utvare slave, bogatstva ili moći već na Istinu koja se kazuje. Većinska svijest, pak upravo poštuje sve ono što prva skupina negira jer "narod obični se okreće u smjeru vjetra svakog" kako nam pojašnjava Imam Čisti.

Iznutarnje prljavštine se čiste iznutra i nema drugog puta, inače vanjski svijet postaje "bog" kojemu se klanja. Ljudska svijest, nestrpljivo opredmećuje idola pred sobom štujući tako Boga.

Kada je srce mrtvo duša je najživlja i posve utopljena u strujanje beskonačnih želja koje se reflektuju na srcu čineći upravo tom zastrtošću "smrt" primordijalnog centra bića. No, kada srce oživi (makar djelimično) neukrotivi konji duše bivaju zauzdani a želje suspregnute, i taj obrnuti proces aktivira "svjetle tačke" na srcu, svjetlost prevladava nad tamom. Put je težak i strmovit a uspon tegoban i pun nevolja, no, u tome je sazdan cijeli sufizam. Cjelovit put samorealizacije podrazumijeva borbu Duha i duše za prevlast nad njihovim vlastitim čedom (srcem) gdje ono koje pobijedi posjeduje i nužnu preoblikovateljsku moć. Zato je Poslanik a.s. praveći usporedbe govorio o svjetlom i zamračenom srcu čija osvijetljenost (ili mrak) proističe iz naših djela. Zato je rečeno: "Nema vjere bez djela niti djela bez vjere".

Huso je također smatrao Stolac najljepšim gradom na svijetu. Često bi sjedio na samom uglu ulice naslonjen na limeni dovratnik stare napuštene radnje gdje cesta vodi u Podgradsku mahalu.

Huso u trenutku odmora

Miran i spokojan, gotovo letargično raznježen, sanjario je u svom svijetu, cijelom i nepokretnom i uzdizao se visoko poput spomenika. Huso bi sjedio na hladnom

kamenu gledajući prolaznike od kojih nije očekivao ništa, često obuhvativši koljena rukama kao da se plaši da noge ne pobjegnu.

Pričao mi je kako je u mladosti ličio na Žan – Pol Belmonda. Zalizane, ravne kose, kratke rde brade i živih očiju, zaista je (bar malo) podsjećao na poznatog glumca. Belmondo je bio junak Husine mladosti. Iste oči, vedre i toplo nasmiješene, katkad nejasno upitne ali uvijek bez mržnje ili prezira. Bio je romantičar i sanjar iako ni on sam to nije znao. Najveći pjesnici su oni na djelu koji često nikada ne napišu niti jednu jedinu riječ. Ispisanošću, znakovi u nama se gube i često zadobijaju drugačije značenje, toliko da se i sami čudimo. Zato je posve smisljena (sada već otrcana) fraza o tome "šta je pisac htio da kaže?" jer to ni on sam vrlo često ne zna. Zaustavio bih se ponekad pored Huse, tiho i šutke, nastojeći da ne remetim njegov mir. A on sam bi pridošlicu ispitivački odmjerio i to uvijek zaškiljenim lijevim okom kao da se pita "šta ovaj, sad ovdje radi?" Ali nije ga teško bilo nagovoriti na razgovor. Sagovornika bi oslovljavao sa "jarane" i to baš svakog pa sam se pitao nije li u njegovom svijetu sve prijateljsko i dobrodošlo, sve uređeno i bezglasno radosno, toliko da on za drugo i drugačije i ne zna.

"Vake meraje niđe nema, jarane moj" – osmjehivao bi se šeretski dok bih mu pilazio. Njegov mir je izgledao nerazrušiv. Prazne pivske flaše i mrvice hljeba na koje bi se spustila poneka zalutala ptica, nemarno bačeni opušci i tragovi pepela po odjeći. Husino carstvo na razmeđu puteva, razdjelnica koju svi u sebi nosimo i gdje zastajemo ne znajući na koju stranu krenuti treba. Jer, čovjek se koleba i dvoumi i kada je najodlučniji osim onih bezumnih koje opet nosi ono u njima. Prokletstvo čovjekovo nije u tome što ne zna šta hoće već što ne zna šta neće. Odicanje, odbacivanje je temelj postojanja, prihvatanje treba biti drugorazredno, ono se ionako dešava bez našeg učešća.

Ponajprije valja shvatiti šta nije dio našeg iskonskog bića. Ako se to pravilno uoblič i želje se mogu poredati u skladu sa Sobom, jer je Ali a.s. rekao: "Ko uredi svoje odnose s Bogom, On će urediti njegove odnose s ljudima. Ko uredi stvari svijeta svojega onoga Bog će urediti njegove stvari svijeta ovoga".

Obično idemo obnutim redosljedom, lutajući od cilja do cilja, čak ne znajući zašto i gdje idemo. Islamsko Svjedočanstvo vjere (Nema Boga osim Allaha a Muhammed je Božji Poslanik) kao što vidimo počinje negacijom ("Nema...") jer najprije treba odreći božanstvenost svemu drugom sem Jednog Boga (u sebi samom).

Vjeru u sebi nosimo svi na osnovu prazavjetnog ugovora (ezel) ali da bi se došlo do tog sjećanja najprije valja odbaciti sve pričine lažnosti, sve ono što hoće da se afirmacijom kroz našu dušu nametne kao "bog". Odbacivanje je dakle preduvjet da bi prihvatanje uopšte bilo moguće, kao što i obične stvari u svakodnevnom životu postaju lako dostupne nakon što smo ih odbacili.

Husin babo Hahan (pravog se imena ne sjećam i malo ko ga je i znao) je bio prvi i do kraja ponosni golman Stolačke "Iskre", nogometnog kluba uz kojeg su odrastale generacije mladih učeći kako što bolje udariti loptu i ugurati je u gol.

Sveta Knjiga kaže kako nebesa i zemlja "nisu stvoreni iz zabave" što jasno ukazuje na veliki cilj širenja znanja i njegovog povećanja kao sami razlog stvaranja. U tom smislu čovjek ne bi smio da se "zabavlja" gubeći dragocjeno vrijeme u trivijalnostima.

Zbilja, tako je čudno gledati šezdesetogodišnjake u ovom tamnom ("modernom") vremenu kako "navijaju" gledajući utakmice i skaču s stolica dobijajući sčrane udare samo zato jer je obična lopta dobila pravi (ili krivi) smjer. Moderni čovjek nije u stanju odrasti i stalno želi da ovaj svijet bude ono što on hoće a ne što svijet stvarno jeste. U tom smislu je Poslanik a.s. rekao: "Ovaj svijet je raj zanevjernika a tamnica za vjemika". Prvi bi da vječno ostane ovdje, zaslijepljen svijetom boja i mirisa, drugi bi da se oslobodi tamnice, da izađe u prostor svog većeg ja, iz tame na svjetlost. Današnje doba u kojem dominira suštinski životinjski oblik civilizacije kao svoj maksimum aktualizira krajnje pojednostavljen i priprost oblik epikurejstva sadržan u onoj Čuvenoj Rimskoj sintagmi ("Hljeba i igara"). Tu "zabava" ne biva sredstvom bilo kakvog cilja već svrha sama po sebi i teško je vjerovati da su ljudi ikada bili ovako spiritualno nezreli i moralno degradirani. Tehnološki napredak je svakako pohvalan ali jedino ukoliko ga prati njemu sukladan duhovni razvitak koji prirodu promatra kao Božanski dar uključen u metafizičku datost svijeta a ne kao "mjesto iskorištavanja" gdje je sve dopušteno. Ovo nemilosrdno iskorištavanje prirode u posve sebične svrhe dovelo je do toga da je zemlja postala krajnje negostoljubivo mjesto stanovanja i veliko je pitanje do koje mjere će čovjek uopšte opstati na planeti u ne tako dalekoj budućnosti.

Umjesto da ostvari hamoniju duha i tijela te ravnotežu duhovnog i materijalnog života, današnji tehnicizirani čovjek je postao rob "napretka" te je potpuno uništio svoja teofanijska čula, gubeći spiritualnu virilnost.

U tom smislu, sve pretpostavke za (tako potrebnu) ravnotežu unutar čovjeka posjeduje Islamska koncepcija vitalnog čovjeka, savršenog čovjeka koji je (kao potencijal unutar duše) osnova stvaranja i koji je kao takav "arhetip" apsolutne umjerenosti. Prosječna svijest, naravno, ne može postići apsolutnu umjerenost i ta umjerenost je rezervirana za Božje Poslanike i 14 Bezgriješnih (Muhammed, Fatima i 12 Imama). Naročito, to važi za 14 Bezgriješnih po kojima je sve stvoreno i koji, budući da su podržani Duhom Svetim ne podliježu mogućnosti grijeha. Zbog toga, svako doba (a i ovo naše u kojemu je Imam skiven) mora imati savršenog čovjeka koji je njegova os.

No, i pučka svijest se može približiti toj apsolutnoj umjerenosti postizući relativnu te tako se približavajući centru, ostvariti vlastitu samorealizaciju. Umjerenost se svakako ponajprije ogleda u usvajanju moralnih vrline te postupanjem u skladu s tim.

Tako, naprimjer, hrabrost je vrline. Desna krajnost bi predstavljala bezumlje a lijeva kukavičluk.

Ili, darežljivost je vrline dok bi rasipnost i škrtost bile dvije krajnosti.

Upravo je to smjerao Časni Poslanik a.s. kada je jednom prilikom (sjedeći sa drugovima) štapom zacrtao pravu liniju u pijesku. Pokrivši je rukom tom prilikom je rekao: "Ovo je Pravi Put".

Zatim je zacrtao nekoliko manjih linija pored glavne i dodao: "Ovo su krivi putevi". Ezoterijski motreno, Sveti Imami su Pravi Put navlastito, oni su čuvari Knjige, riznice znanja i posude u koju je ono pušteno. Oni su iznutarnja dimenzija Kur'ana, njegovo objašnjenje i tumačenje koje doseže svaki ezoterist koji ih slijedi. Poslanik a.s. je rekao: "Kur'an ima 7 razina značenja, od kojih svaka ima do 70 drugih".

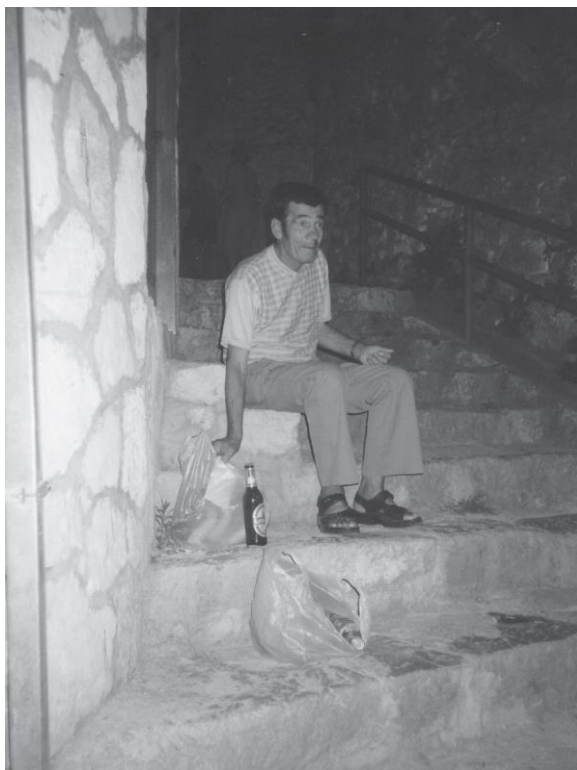
Zato valja naglasiti da svi sufijski redovi vode do h. Alije kao pročelnika duhovnog rodoslova. Bez Ehli – Bejta nema spoznaje niti je bez njih moguće naći put.

Husinog oca, Hahana sam se i sam dobro sjećao. Vozio bi bicikl tiho pjevušeći a zamašćeni kačket na glavi je često bio nakrivljen jer je njegov vlasnik znao sasuti "koju više" a što bi se dešavalo često, nekad i svakodnevno.

Ne bi se osvrtao ni na kog a upadice bi ignorisao nikada ne odgovarajući na sitna bockanja. Huso bijaše, više nego očito naslijedio očevu besprijeekornu nasimijanost.

Hahanovu golmansku karijeru ne pamtim, davno je bilo. Tačnije, odmah iza "onog rata" kada je "Iskra" još uvijek igrala na platou pored Radmilje. Stadion je napravljen

mnogo kasnije i dograđivan je u fazama tokom različitih vremenskih perioda. I otac i sin su stanovali u "Šetnici", najoriginalnijem i najzanimljivijem dijelu grada gdje su životi još uvijek neobično ipsrepleteni, kako međusobno tako i sa samom prirodom. Legenda kaže da je ime ulice nastalo od riječi "šetanje" i to u doba Austro – Ugarske monarhije. Oficiri bi zajedno sa svojim ženama i djevojkama lutali zelenom pustopoljinom tražeći vedrinu u pogledu i smiraj srca u ženskoj ruci

Ulaz u Šetnicu

i kosi, samom prisustvu koje u samotnoj prirodi uvijek djeluje neponovljivo. Kraljolik je tada bio još uvijek potpuno nenaseljen a po pričanju starijih stanovnika blud je bio raširen i ubičajen do te mjere da bi se svako ko se odvažio krenuti u tom pravcu redovito namjerio na golaće. Ipak, "poganluk" je vješto skrivan od očiju javnosti a vlast se time nije ni bavila, imala je preča posla.

Po svemu sudeći, sablazan je uzela toliko maha da je pri samom pomenu Šetnice gotovo svako pomišljao na "onu stvar" pri tom se nimalo ne stideći niti se dvoumeći. Malo po malo, u kasnijim razdobljima, periferija grada i samo šetalište su naseljavani. Dešavalo se to u doba Kraljevine a još više početkom socijalizma ali je naziv naselja ostao isti te se i danas s ponosom osjeća miris Austrijskih parfema i dame u bijelom lebde iznad zelene doline. Od kada ja pamtim, Šetnica je bila poznata po veseloj razbibrizi i radosti na licima njenih stanovnika, smjelim pijankama i odvažnim ženidbama koje su se pamtile. Svadbe sa starim harmonikama i pohovanom piletinom bile su istorijskog karaktera i prepričavane su generacijama. Naročitu zagrijanost žitelji ulice bi osjećali "oko prvog", kada bi se isplaćivale plate i penzije te bi se sviralo i igralo sve do zore. Sav novac bi redovito bio spiskan a za sutra niko nije mislio niti se ikog ticalo. Biće a i ako ne bude, ništa strašno.

Gotovo budistička ravnodušnost spram svijeta i svega na njemu, nikakva posebna zabrinutost ni za koga i ni za što, tren je već ovjekovječen i čeka se naredni a zna se da će doći. I tako u krug. Neimaština, pijanke i svirka "oko prvog", šale i dosjetke na vijugavom putu, skrupčane prilike ispod vitkih borova. Život, kako su oni voljeli da kažu. A "odlazak u život" je bio svakodnevna pojava i odnosio se na razne stvari pa i najmanje sitnice koje su oduševljavale i plijenile pažnju. Tako su Šetnica i život bili stopljeni u jedno, smješteni u podijeljenim umovima stanovnika, svako za sebe a ipak skupa. Mirno rasipanje u pitomom krajoliku ispod starih turskih kula, sve u trenu koji se obnavlja, u času koji je uvijek i prvi i posljednji.

Imam Ali a.s. je rekao: "Želja je ključ teškoće i sredstvo umora". Ako nema želja nema ni teškoća, što se više želi i nevolje su veće. Meditativna smirenost, to je disciplina svih velikih religija koja spas vidi u samotnoj nepokretnosti. Jer pokret je majka patnje. Rečeno je također, da "pohlepa uništava" .

Prekomjerno sabiranje podsjeća na okus morske vode, što više piješ to više žedniš. To rađa okrutnu beskrupuloznost koja ne bira sredstva u doseganju cilja a ono već stečeno izgleda malo i neznatno u odnosu na ono što se još može uzeti.

Zato je Muhammed a.s. rekao: "Da čovjeku daš dolinu zlata poželio bi i drugu", dok je Imam Ali kazao kako se "dvojica ne mogu zasititi. Tražitelj znanja i tražitelj svijeta ovoga". Prvog pokreće "pohlepa" Duha koji nije od ovog svijeta te ga po naravi njegove iskonske prirode nikakvo znanje ne može zadovoljiti i on teži još većem. Drugog pokreće pohlepa duše koja strasno žudi za svijetom ovim. Budući da je utonula u vlastiti smrtni san (a što je "smrt srca") ona je nesvjesna prolaznosti. U takvom pijanstvu ne postoji nijedan cilj iznad kojega nema neki drugi, nijedna ostvarena želja ponad koje nema neka druga.

Kada se nema želja vrata teškoće su zatvorena a ključ je u našoj ruci. Ukoliko se vrata otključaju bezbrojne želje nahrupe i teškoće su neizbježne jer je na ovom svijetu nemoguće lako doći do bilo čega vrijednog na pošten način. Ukoliko se pak, stiče nepošteno teškoće su opet neizbježne jer nepravda neminovno vodi u sukob sa drugima i sa zakonom. Kada se miruje nema se ni umora, želja je sredstvo umora. To da su žestoke nevolje skopčane sa velikim uživanjima i jumjavom za ovim svijetom shvatile su sve velike svjetske religije i svaka (na svoj način) savjetuje askezu i oprez spram svijeta ovog. Ukazujući na dvostruku dimenziju ovog svjetske datosti Imam Ali a.s. je rekao: "Dodir ovog svijeta je kao dodir zmije. Izvana nježan ali je iznutra otrov poguban".

Izvanjska priroda ovoga svijeta je glatka i nježna po samoj prirodi osjetilne spoznaje koja (putem 5 čula) dostavlja razumu "gradivni materijal". Ta nestvarna bludnja nježnim slikama osjetila je zapravo vrsta sna, pošto je duša (ta strankinja kako je zove Džellaudin Rumi) došla ovamo iz višeg svijeta. Zato je rođenje (i tu je Platon svojom koncepcijom svijeta ideja gotovo identičan sa Islamskim učenjem) san i zaborav. U skladu s tim poznata Poslanikova izreka kaže: "Ljudi spavaju a kada umru
probude
se".

"Pogubni otrov" iznutarnosti svijeta leži upravo u naprijed navednom, jer opčinjen vanjstvom čovjek (pre)oblikuje svoju iznutarnost. Na taj način aktualna životinja (unutar čovjeka) to i ostaje tokom cijelog života dok potencijalni anđeo biva posve izgubljen. Suvišno je ukazivati koliko je to vidljivo u našem vremenu. U vezi s tim sui same osobine svijeta ovoga. Lukavstvo, nevjerstvo, razornost, nestalnost... kiša iza sunca, "čaša žuči nakon čaše meda", tama nakon svijetla.

Materijalistička koncepcija svijeta ignorira ovu razornu bipolarnost utjelovljenog postojanja gdje se događaji zbivaju i smjenjuju neovisno od naše volje. Dakako, to

se žestoko oplaćuje u drami života. Jer, što strastvenije žudimo to jače i patimo. Što više želimo više i tugujemo zbog nedosegnutog ili izgubljenog. Zbog svega toga nevezanost (za svijet ovaj) je u samoj srži svakog ezoterijskog učenja. Tu se nipošto ne radi o "strahu od života" kako to predočava vulgarizirana psihoanaliza već je riječ o zbiljskom, iskustvenom doživljaju svijeta onakvim kakav on jest, radi se o produhovljenoj svjesnosti koja doseže do samih izvora postojanja i prirode zla na ovom svijetu.

Ukoliko dođe do duhovne prodornosti, onog viđenja koje se u sufijskoj terminologiji motri pod obzirom "srčanog vida" svo blještavilo ovosvjetsko biva raskrinkano velikim svjetlom Duha. Na to je smjerao Imam Ali a.s. kada je rekao: "Upoznaj, mrzit ćeš".

Požudnoj duši materijalnost uvijek izgleda nedostižna i visoka jer se motri iz pozicije niskosti onog "negativnog ja" koje i ne može drugačije prepoznati ovosvjetsku stvarnost. Ljude također volimo zbog iskonske "tajne duše" koju sva bića nose u sebi. Međutim, što je nešto jasnije utoliko više slabi privlačnost ka tome, spoznaja istine razotkriva privid pošto je istina sama po prirodi stvari postojana i nepromjenjiva. Zato se taj koncept nužnog odvrćanja od ovosvjetskog (nakon upoznavanja s njim) u Alijevoj izreci definira kao "mržnja", mržnja koja je logična posljedica nekadašnje ljubavi. Sasvim druga vrsta su (naše) intimne mržnje koja su najčešće posljedica straha ili povrijeđenosti. Ova vrsta "psihološke" mržnje je izuzeta iz Alijeve predaje u kojoj on smjera prije na metafizičku "mržnju" (a ne vrstu emocionalnog odnosa).

Husin brat Emir je spadao u legendarne likove Stolačke opštine. Lice tamnoputog momara iz davnih vijekova, žive, kao ugarak crne oči, debele i sastavljene usne. Ličio je na odbjeglog putnika kojemu boce ruma i žene nude varljivi zaborav, kada se stvari vraćaju njihovim počecima. I tako u krug.

Zvali smo ga Kongo. Nije se ni ljutio ni radovao, nadimak poput bilo kog drugog a u provinciji ga svako ima, htio ili ne, znao ili ne. A većinom se zna i mnogima je "drugo ime" postalo i jedino. Razlog za ponos i uznositost koja nikoga ne boli. Emir na arapskom jeziku znači zapovjednik. I bio je. Sva raja na Bentu mu je "skidala kapu", kako u kartanju tako i u drugim pobjedama jer nijedna ulična tuča nije mogla proći bez njega a protivnik bi obično izvlačio deblji kraj.

Bio je nazaobilazan u svadama isitnim zaševicama koje nikad nije izazivao prvi,

jedan od "hajjačih" momaka u gradu, kako se tada popularno zvao intenzitet snage koji se određivao otprilike i zavisio od mnogih faktora. U skokovima sa starog klozeta pored mosta na Bentu bio je neprevaziđen godinama. Skakač se morao dobro "odbaciti" prema vodi (jer je zalet bio jako kratak) i pri tom dobro podaviti noge kako se ne bi polomile u plićaku dubokom svega oko deset centimetara. Ruke i noge su se ipak redovito lomile a sam pogled sa betonske ploče bio je zastrašujući. Voda je izgledala tako daleka i nedostižna da je bilo pravo čudo kako se iko ikada odvažio na skok koji je mogao biti čak smrtonosan.

Staro prijateljstvo

Kongo je sav istetoviran što i priliči glavnom momku iz sedamdesetih godina prošlog vijeka kada se tetoviralo isključivo šivaćom iglom i školskom tintom a bockanje peklo i boljelo. Bila je to svojevrсна inicijacija svih gradskih frajera i

njome se ulazilo u visoko društvo mangupa i mešetara. Na lijevoj strani Kongovih grudi jasno se mogla pročitati otužna poruka ("Oprosti majko") i niko ne zna je li to bila zakašnjela griznja savjesti a ona je najteža kada je u pitanju majka. Jer svaki čovjek u dubini duše sluti da je majka jedino biće koje ga ne može mrziti. U lokalnom bioskopu Emir je bio glavni preprodavač karata i spadao je u odvažnije momke koji su u ljetnu salu ulazili "preko zida" spuštajući se bešumno niz stare borove.

Laura Antoneli se već bila skinula pred kamerama i njeni filmovi su išli "kao halva", karte bi se prodale za pola sata vremena. Mi mlađi smo skrivali poglede sjedajući na rasklimane stolice, tiho i neupadljivo.

Emir je bio pošten i stalozhen čovjek. Sada već paraliziran u jednu ruku rijetko je izlazio, ali je u gradu ostao nezaboravljen.

Za razliku od originalnih, postojale su i različite kategorije umišljenih malograđana od kojih su mnogi bili nepopravljivi snobovi i ništarije. Izjednačiti se na većem kulturnom nivou, to su bili nedosanjani snovi ubogih provincijalaca. Ne siromaha u duhu o kojima Isus tako pohvalno govori već ljudi siromašnog, obogaljenog uma koji uvijek luta od slike do slike, od cvijeta do cvijeta tražeći nektar besmrtnosti. I ne nalazeći ga. Nisu to priznavali ni sebi ni drugima.

No, bilo je i modernista.

Oni su provinciju shvatali dobro i znalački se snalazili u svim situacijama koje je iziskivala prostačka radoznalost a bile su česte i svakodnevne.

Otmeni i nehajno određeni prema svemu oni su spadali u posebnu kategoriju (još) neukisle "primitivizacije" koja se žilavo održavala. Bili su to ljudi koji razmišljaju i vješto se traže u nedorečenim mislima pjesnika i filozofa od kojih je Fridrih Niče bio najpopularniji.

Stegnuti sa svih strana i očajno nemoćni da promijene išta u sebi sanjali su NičeanSKU volju za moć kao veliki spas od svih niskih težnji. Da je živ, veliki filozof bi im se nasmijao i to ponajprije zato što sebe nije ni smatrao filozofom. Ipak, Niče je bio ikona modernih provincijalaca a većina njih su izgledali posve završeni. Ali bila je to varka, jer završen čovjek još uvijek ne znači i završen (vlastiti) život. Ljepši pol u malom gradu je bio posebno interesantan, naročito "dijasporke", jer neko divno reče kako "djevojka napusti provinciju ali ona ostaje u njoj". A provincije u sebi, baš kao i svega ostalog što postane dio nas se veoma teško riješiti.

U spuštanju (na naš nivo) dijasporke su obavezno naglašavale važnost života u velikim, svjetlim gradovima gdje baš sve ide "po koncu", podešeno i uređeno do te mjere da se o običnim stvarima ne treba ni misliti. Rješavaju se same od sebe sve zamršene situacije a ako djevojka odbije momka ne čeka je šamar (kao što je još uvijek običaj kod nas) već priznanje i pohvala. Nije uradila ništa strašno a odbijeni zavodnik ne mora ući u borbu sa suparnikom.

Moderni provincijalac

Ljudi ne pljuju po cesti niti djeca bacaju papiriće izvan kante za smeće a snijeg, kada napada, biva očišćen brzo i temeljito. Uz to, u tramvajima i autobusima javnog gradskog prevoza niko ne stoji već svi sjede, ima se mjesta i prostora baš za svakog. Ovo su bile otprilike glavne "mudrosti" građana na privremenom radu u inostranstvu.

Takvi biseri su neizbježni kada se vlastiti kompleks predstavlja nepoznatim istinama i kada slušaoci treba da pljeskaju i strepe. Vjerovatno su oni koji su ovdje "ostali" ne idući nikud bar malo originalniji, što zbog neugaslog patriotizma (ma šta to značilo) što zbog vlastite izgubljenosti i nemoći da se bilo gdje krene.

Stolačka ljepotica

U svakoj provinciji ogovaranje je svakodnevica i važan dio života. Svako misli da o drugom "sve zna" a ukoliko ne zna ništa tada će predstaviti i sebi i drugima da ga se to "ne tiče". Tako životi bivaju nanizani između umišljenog sveznanja i aktualnog neznanja kao crveni koralji na oglici. Jer u potrebi da se stekne znanje o drugom sve je crveno i ružičasto, tu prevladavaju jaki tonovi. Imam Ali a.s. je rekao: "Ogovaranje je krajnji napor nemoćnog".

Provincijska dokolica

Najprije se valja zapitati o pomenutoj nemoći jer je ona (ovdje) prije svega intelektualne (a onda neizbježno) i moralne prirode. Riječ je o faktičkoj nemogućnosti da se pozabavi (na ispravan način) samim sobom teposljedično tome i svijetom, odnosno smislom svoga postojanja. Čovjek je savršena forma stvaranja te je u tom smislu Imam Ali rekao: "Ti misliš da si jedno tjelašce ali u tebi je sazdan veliki svijet".

I upravo zato, jedna druga predaja kaže: "Ko spozna sebe, spoznao je svoga Gospodara".

U nama je znanje svih svijetova. Na etičkoj razini to znanje se uobličava usredsređenošću na sebe, borbu sa svojim "niskim ja", borbu koju je Poslanik a.s. nazvao Velikim Svetim Ratom ili ratom protiv sebe.

Zato jedna predaja kaže: "Blago onome koga zabave vlastiti nedostaci pa se susregne od istraživanja tuđih".

Naravno, ukoliko nedostatke ne vidi u sebi, vidjet će ih neizbježno u drugom a što je krajnji napor pomenute nemoći (odnosno projekcija vlastitih nedostataka na razini govorne duše).

Upravo zbog toga je rečeno da "dobar čovjek opravdava dok zao osuđuje". U ovom vremenu takvi bivaju sve rjeđi. No sve što vrijedi je oduvijek prava rijetkost.

NA KAPI ZVJEZDA SJA

*Svijet uvijek mijenjaju oni
koji su nemoćni promijeniti sebe*

Obilježavao se dan oslobođenja Stoca, desio se na kraju II Svjetskog rata. Ne zna se pouzdano je li se bitka uopšte odigrala ili su partizani tek ušli uprazan grad kako neki danas (zlurudo) govore. Dakako, zasluge ne treba uvećavati ali ni umanjivati. Euforija oko proslavljanja tog važnog datuma trajala je danima pa i mjesecima u bivšem socijalističkom sistemu. Vjerovalo se čvrsto u bolje sutra i društvo bez klasnih razlika koje je prema mnogima trebalo doći veoma brzo, do "iduće žetve" kako nam stara predaja predočava misao jednog bivšeg komunističkog rukovodioca. Bilo je i onih koji nisu vjerovali ni u šta i koje nije zanimalo ono sutra već "bolje sada" i bolje zasebe pa se u jedinu Partiju listom ulazilo iz interesa, kako je vrijeme prolazilo, sve više i više.

Njih su pravi komunisti prezirali ali nisu mogli ništa jer ih je i proizveo sistem u koji su se ovi prvi zaklinjali. U nemoćnom bijesu nazvaše ih "karijeristima" a kasnije se često upotrebljavao izraz oportunistizam.

Kako vrijeme ne stoji, sjetve i žetve su prolazile i godišnja doba se mijenjala a ljudi postajali sve nervozniji jer komunizam nije došao. Valjalo je razuvjeriti narodne mase pa se polako i bojažljivo počelo govoriti kako će "besklasno" društvo doći jednoga lijepog dana. Kada, to se još uvijek nije znalo, ali je dolazak predočavan kao neizbježan. I tako su vjernici zemaljskog raja i dalje vjerovali a oni prvi, nevjernici se bogatili ne čekajući ispunjenje obećanja. Ipak, funkcioneri su pojašnjavali kako se to ima desiti kada radnička klasa izvojuje pobjedu nad trulom buržoazijom u cijelom svijetu.

Oslobođenje, nakon drugog svjetskog rata se slavilo u (gotovo) svim gradovima a svaki sumnjivac po tom pitanju hitno je proglašavan neprijateljem revolucije. Kasnije se upotrebljavala riječ "kontrarevolucionar" i ta odrednica se mogla čuti sve do posljednjeg rata pa se čak par sedmica prije rata još bulaznilo o "kontrarevolucionarima".

Vezano za posljednji rat (1992 – 1995) sama riječ "oslobođenje" (mada je upotrebljavana s vremena na vrijeme da opravda i maskira zločine) djelovala bi groteskno jer se više nego očito radilo o istrebljivačkom poduhvatu u kojem se sve drugo i drugačije uništavalo bez milosti (od strane agresorskih snaga).

Riječ je o genocidu i urbicidu kakvi nisu zabilježeni u novijoj povijesti svijeta. I upravo zbog tog "ponavljanja zla" za koje stari komunisti nemaju objašnjenja jer ruši sve njihove dogme i obrazce, upravo zato se i bježi u slavnu prošlost bez dna. Vrijeme je (ljudski) neograničeno i u njega možemo bježati i povlačiti se kada i koliko god hoćemo. Uvlačiti se u praznu ljušturu ogoljelih mitova i epske pripovijesti o "vođama" koje su krive za sve (kao da te vođe nije proizveo sistem koji su oni sami napravili).

Dakle, pojavili su se jako zli "pojedinci" a komunizam je bio dobar sistem. Treba naglasiti da i u tome ima (neke) istine jer je zdravstvo bilo besplatno, školstvo također a moglo se i pristojnije živjeti. No, sve to nije ono što čovjeka čini čovjekom, drama ljudskog života je mnogo dublja i teža za objasniti. Prije svega, zlo i postoji jedino unutar čovjeka i nema tog sistema koji (izvanjski) može razriješiti pitanje čovjeka. Čovjeka koji je od kada postoji potpuno isti i upravo zato se "zlo ponavlja" budući da ne može biti proglašeno iz postojanja. I upravo zato istorijski fakti (sami za sebe) ne nude nikakvo objašnjenje, jedino "slažu" činjenice.

Ovakva i slična pitanja odudaraju od nekadašnjeg revolucionarnog duha pa se partizani na posljednji rat i ne osvrću baš previše. On ih je iznenadio i moralno porazio jer ih je uvjerio da je zlo živo a oni ga bijahu proglasili mrtvim. Kako je svako uskrснуće mrtvacu samo po sebi jezivo i užasno, bivšim komunistima ne ostaje drugo do da konstatuju kako fašizam "nije poražen", kao da zla nije bilo i prije i poslije Hitlera. Vezujući kompletno pitanje zla isključivo za Drugi svjetski rat gerilci iz prošlosti zatvaraju temu odmah nakon samog otvaranja ali i laskaju sebi jer su sve nedaće ovoga svijeta (po njima) smještene u nekoliko godina, koliko je trajao antifašistički rat. Oni i dalje spokojno veličaju svoje podvige okupljajući se oko nekadašnjih spomenika koji su u bivšoj Jugoslaviji građeni posvuda da podsjetu i opomenu na bratoubilački rat koji se po njima nije smio ponoviti. No, kako je postojanje preplavljeno zlom, zlo i ne traži bilo čiju dozvolu za svoje djelovanje, zato se i ponovilo i to u još gorem obliku.

Slučajnost ličnosti, po njihovoj teoriji, pak, može srušiti naprasno sve ono što je

godinama strpljivo građeno. U svemu ovom je najzanimljivija Bošnjačka sudbina jer oni uvijek čekaju da neko misli za njih i pobrine se za njih.

Prestanak ovog sluganskog mentaliteta (ili njegovo bar djelimično preoblikovanje) moguće je jedino biološkim odlaskom starih generacija koje još dobro pamte socijalizam, jer se radi o "cementiranoj svijesti" koja se više ne može promijeniti. Sve dotad Bošnjaci će kukati za Titovim vremenom kada se "sve znalo" i kada je svemoćni um Velikog Vođe bio alfa i omega života. Treba li uopšte pominjati da je među današnjim Titoistima najviše upravo Bošnjaka. To pitanje je potrebno sagledati dublje.

Erik From s pravom konstatuje kako je Marks u svojoj teoriji "zanemario moralni faktor u čovjeku te podcijenio snagu i značaj ljudskih strasti". Ovome dodajmo kako su Marks i Engels kao primarno naivni optimisti bili uvjereni u promjenu ljudske prirode te ostali potpuno nesvjesni nepromjenjivih elemenata unutar ljudske duše koji kao takvi opstojе u ljudima potpuno isti hiljadama godina. Dobro i zlo, ružno i lijepo te snaga i moći intelekta, to su faktori koji u ljudskom duhu optrajavaju posve isti bez obzira na nivo tehnološkog razvoja i različitosti društveno – političkih uređenja. Moć intelekta, te etičko – estetski sustav jesu upravo one osobine koje čovjeka razdvajaju od životinje. Ni kod najrazvijenijih oblika majmuna (i životinja uopće) ne nailazimo na bilo kakav obožavalački kult odnosno potragu za smislom i razlozima života samog. Tajna postojanja je rezervirana za čovjeka, on je jedino zaplašeno i zbunjeno biće, jedino u cijelom svemiru koje je svjesno sebe i svoje prolaznosti. Ta svjesnost potječe iz svijeta Božanskog, ono je posljedica udahnuća božanskog Duha u čovjeka koji se nikada ne mijenja. Od Adema do današnjeg čovjeka sva pitanja koja se postavljaju pred ljudsko biće su potpuno ista. Pred tim pitanjima svako od nas se raduje ili biva zaplašen, strepi i biva zbunjen i tako će ostati do kraja postojanja. Tehnološki razvitak poboljšava uvjete života te je sam po sebi pozitivan ali pitanje samog života uopšte ne dotiče i ono što posvuda vidimo zauvijek je isto – rođenje, bolest, starost i smrt.

Kao što je poznato Buda je doživio preobraćenje suočivši se sa ova pomenuta četiri prizora koja su mu predočila prolaznost i patnju kao neodvojive aspekte ovoga svijeta. Svaka velika tradicija koja je shvatala veliko Svjetlo Duha u čovjeku tragala je za onim nepromjenjivim u njemu "obarajući" se na tu konstantu kao bit čovjekovu. Nju treba preoblikovati, vratiti je svom Izvoru, usredsrediti se na njen

metafizički smisao. Suprotno tome, materijalizam (socijalizam) je u potpunosti asprahovao ono nepromjenjivo u čovjeku, njegovo božansko porijeklo i degradirao ga na nivo prilagođene životinje, životinje koja "radi" i gdje rad sam neizbježno postaje svrha sebi.

Iako je imao krajnje humanističke ideale dijalektički materijalizam nije uspio ni dotaknuti pitanje čovjeka, njegovu kozmološku ulogu i eshatološki smisao, njegove duhovne i spiritualne potrebe koje su dugoročno važnije od materijalnih. Zbog svega toga je materijalistička koncepcija čovjeka doživjela svoju potpunu propast. Pretpostavka da je čovjek sam po sebi "dobar" te da svo zlo izvire iz vanjskog faktora je posve neodrživa u samoj svojoj suštini i istina je ovdje (kao i u mnogo čemu drugom) posve suprotna. Zlo je utkano u ljudske duše i tek nakon što se izbori sa njim unutar sebe čovjek može (tek tada) i svijet učiniti sretnijim mjestom življenja. Zbog toga sve ezoterijske tradicije traže od iskušenika da se "okrene sebi" jer ljudsko biće je svemir u malom. Drama suprotstavljenosti i sukoba postoji jedino u čovjeku, druga stvorenja je nemaju.

Karl Marks je čak smatrao da će prirodna dobrota čovjekova upravo jačati u srazmjeri sa njegovim ekonomskim i tehnološkim napretkom.

No, znamo da je upravo ovim razvojem (jer ga nije pratio njemu sukladan duhovni uspon) čovjek postao samo "gori". Za skladan i uravnotežen život je potrebna duhovna komponenta, posve ujednačena sa materijalnom, dakle poput dva tasa na istoj vagi. Na to je smjerao Časni Poslanik kada je kazao: "Kada bi se vjemikova nada i strah vagali, bili bi u ravnoteži". Ukoliko bi prevagnula nada čovjek bi se odviše osmjelio protiv Boga (što tako jasno vidimo u ovom tamnom dobu) te počinio brojne prestupe uključujući i "grijehe nad prirodom", a ukoliko bi prevagnuo strah ovosvjetski obzir života bi postao posve sekundaran što možemo vidjeti u svim krajnjim oblicima askeze prisutne u velikim religijama (bolje reći kroz praksu pojedinaca koji ne mogu ili ne žele shvatiti bit pomenute ravnoteže). Otudjenje i posvemašnja dehumanizacija, moralna degradacija te pad svih ljudskih vrijednosti, to je ono što dominira unutar današnjeg željeznog čovjeka, bića posljednjeg vremena.

Do svega ovoga je doveo naivni optimizam koji je polazio od neprovjerljive pretpostavke budućeg blagostanja koje će se kroz povijest obznaniti kao neizbježna činjenica.

Marksisti su cijeli problem čovjeka promatrali izvana, naslanjajući se na Darwinovu teoriju evolucije koja je bila shvatljiva pretpostavka naivnog optimizma, njegova neizbježnost. Ono što je Darwin nazivao "borbom za opstanak" Marks je nadogradio i predstavio kao "klasnu borbu" i ono što karakteriše ova oba dekadentna učenja je neprestalna konfrontacija sa neprijateljski nastrojenim svijetom. I prirodu i ljude treba savladavati, "prilagođavati" sve dok raj na zemlji ne postane istorijska neizbježnost, završetak klasne borbe je društvo obilja.

Proces saznavanja istine o sebi i svijetu neizbježno je individualizacija, dakle suprotno od pomenutog. Tu se polazi od "unutarnjih nebesa" čovjekovih, čovjeka kao malog svemira u kojemu se odražava savršena forma stvaranja. "Čovjeka smo stvorili u najljepšem obliku..." kaže Kur'an ukazujući na Božjeg namjesnika na zemlji kojemu je "Bog potčinio sve drugo". Iako u svemiru ima mnoštvo bića čovjek je najvrijednije i najpovlaštenije. Sam čovjek rješava misteriju vlastitog života kao stvorenje kojemu je sami Bog darovao slobodu i mogućnost izbora. U tom kontekstu ljudska borba se ne odvija toliko naspram vanjskog koliko spram unutarnjeg neprijatelja koji je (kroz pobunjene elemente duše) permanentno prisutan. Upravo zbog toga je Muhammed a.s. "rat protiv sebe" nazvao velikim svetim ratom, naspram kojega stoji "mali sveti rat" koji predstavlja borbu protiv vanjskog neprijatelja. Jasno je da je sebe najteže pobijediti te je u tom smislu Poslanik a.s. kazao: "Najveći ti je neprijatelj ono što ti je između dvije strane".

Ovdje se prije svega misli na nekontrolirani izljev seksualnosti kao dominantne forme ponašanja jer polni organi su "u sredini", odnosno između "dvije strane" (bokova).

No, i srce je također između dvije strane. Ono srce koje je "progutano" požudnom dušom te ne može da se unutar bića afirmira kao izgubljeno središte je također "najveći neprijatelj". To je prema Muhammedovim a.s. riječima "zamračeno srce" ili "srce prekriveno grijesima". Svjetlost i tama se prepliću shodno učincima naših djela koja oblikuju samo srce.

Nisko "ja" te pobunjenički elementi duše, jednom riječju, sve ono što sufijska psihologija zove nefsom, dakle sve pomenuto je daleko veći neprijatelj od bilo kog vanjskog neprijatelja.

Tek kada se (bar djelimično) izbori protiv sebe, sukladno rezultatima te borbe individua usklađuje svoj odnos sa vanjskim svijetom a što svjedoči i jedna izreka

Imama Alija a.s. On je naime rekao: "Istrgni zlo iz grudi tuđih istrgnućem zla iz grudi svojih". Ovaj hadis potvrđuje naprijed navedeno, da vizija boljeg svijeta počinje iznutra a ne izvana. U nama se kriju brojni neprijatelji te moramo nastojati spoznati samog sebe sukladno poznatom Poslanikovom hadisu koji kaže: "Ko spozna sebe spoznao je svoga Gospodara". U nama je potencijal za tu spoznaju. Uzaludan je svaki pokušaj (samo) izvanjskog otpora zlu ukoliko ga ne prati (istovremeni) duhovni preobražaj. Kada Isus savjetuje da onome ko nam udari šamar po desnom obrazu "okrenemo i lijevi" on sugerira "stalnost zla" koje se ne može iskorijeniti nikakvom izvanjskom akcijom upravo zato jer se zlo (i) nalazi unutar ljudi.

Sjedio sam u kafani, na centru grada kada je počelo okupljanje ispred porušenog spomenika. Stolica je bila slaba i rasklimana a kafu sam donio iz unutarnjeg prostora gdje je sjedila većina gostiju. Svega pedesetak metara me dijeli do "svetog prostora" nekadašnjih ratnika, jer sveto je sve ono što čovjek uzima za svog "boga". Ku'ran kaže: "Hoćeš li ti uputiti na Pravi Put onoga koji je svoju strast za boga uzeo?" "Strast" može biti bilo šta ukoliko dominira ljudskim bićem u obožavalačkom smislu. Čovjeku je obožavanje usađeno u duh i on se neizbježno klanja, Bogu ili idolu, ali je pokornost unutar svih.

Nekada je (u zlatnom dobu) Sveti Prostor tražen i pronalažen prije svega uprostranstvima Duha, unutar tajne srca gdje su čovjek i svemir bili jedno i neodijeljeni od Sveukupnosti. U eri materijalizma sveto je prognano ali budući da je sama potreba obožavanja ostala, idoli su preplavili postojanje. Budući neviđeno, Lice Božje je traženo u likovima idola i okipljenjima, ljudskim izumima i tvorevinama. Ku'ran kaže kako će "sve propasti osim Lica Božjeg" sugerirajući nam vječnost ljudske potrebe sa Bogom. No, obožavanje idola, budući da izdaje temeljna načela našeg primordijalnog bića nužno doživljava kolaps, prije ili kasnije. Ukoliko je pak idolopoklonstvo podignuto na nivo društvenosti, propast dolazi naglo i nanadano (prisjetimo se da je socijalistički sistem trajao svega šezdesetak godina što je tek "tren" u povijesnom toku). A tamo gdje je onaj svijet prognan, raj se nastoji ostvariti na ovom svijetu što je naravno nemoguće te utopija biva (budućom) realnošću. Zagledah se u grupu ljudi pred sobom. Starci su lagano prilazili prostoru oko improvizirane bine na betonskom platou, očito je čekao glavni govornik. Redara nije bilo niti je za njima bilo potrebe jer je sve ionako prolazilo u savršenom miru.

Nekadašnja bista dvojice partizana minirana je uoči posljednjeg rata a statue su u međuvremenu nekud odnijete. Vidjelo se da ratnici sanjaju njihovo ponovno postavljanje. Bilo je i par žena, strogo odjevenih u crnu boju sa tamnim šeširima ispod kojih su se nazirali strogi pogledi. "Šta nam napraviše" – čitalo se iz mnogih očiju, promatrao sam prilično ravnodušno. Jer, ko (ili šta) "nam pravi" to se ne zna već podrazumijeva a to uvijek odslikava dvoličnost. Sami Bošnjaci su "udareni" već desetak puta, ujed iz "iste rupe".

Kako god, "elementi" su uništili sve za šta su se borili ili zamišljali da se bore. Mikrofon je pričvršćen ali govornik se nije pojavljivao. Svejedno je, nikome se ne žuri i gosti se prosto "tope" u postrevolucionarnoj atmosferi. Pored gomile je stalno prolazila mlađarija uopšte se ne osvrćući kao da se ništa ne događa što je starce očito pogađalo pa bi svakog slučajnog prolaznika ispratili pakosnim pogledima. Jer ljudi uvijek pokazuju i naglašavaju vlastitu poštovanost, često baš onoliko koliko su žrtve neistinite ili preuveličane. Stvarni učesnici rata obično šute ili bježe, zgađeni i otrovani, odbačeni od svih. Antifašizam je vrijedna tradicija koju treba njegovati i održavati ali je posve nesuvislo svo zlo ovoga svijeta smještati u period Drugog Svjetskog rata. Sam koncept antifašizma je važna istorijska tekovina suprostavljajući zlu, ali socijalizam je poražen kao sistem i to dvoje ne treba miješati. U međuvremenu, dva starca zaobiđoše kafanu i prođoše pored mene, postajali su nestrpljivi jer govor još nije počinjao.

Mršavi i zgrčeni, sa tamnim kapama na glavama, puni ljutnje i revolta, tihe pakosti koju je nekamo trebalo usmjeriti. Nekada su izazivali strahopoštovanje a sad ih niko ne vidi. Zaborav, ta najveća muka svih heroja, spustio je svoju tešku ruku na njih, još dišu a ne postoje i htjeli bi se vratiti u vrijeme stare slave. Ali slava se nikada ne vraća i zato je njen gubitak tako presudno važan, gdje nema nade nema ni postojanja. Jedan od njih, u pohabanom sakou i sa štapom u ruci na lijevoj strani imao je okačeno odlikovanje, nešto poput srebrne zvijezde, na tren mi se učinilo da je jedan krak polomljen. Ukočen i ponosan, izgledao je poput živog spomenika. Kako se nisam obazirao on me pogleda sa dozom krajnjeg prezira očito se pitajući kako se neko usuđuje ne obraćati pažnju na njegovu čast i veličinu. Prođoše ipak tiho, posve nečujno, kao da su obojica sa onoga svijeta. Zrak je bio čist a nebo vedro bez ijednog oblačka.

Pogledah gomilu ponovo. Meho je bio vodeći lik svečanosti i vodio glavnu riječ.

Proćelav i onizak, u žutoj košulji i iznošenim pantalonama neprestalno je skakutao ćaskajući sa svima i bodreći prisutne da ne klonu duhom. Plave oči bile su pune zanosu i radosti. Oko sedamdeset mu je godina i bio je još dijete u onom ratu ali ne smeta, stariji umiru a mlađi dolaze, sve hodi stazama revolucije koja još postoji samo u njihovim glavama. Važno je da optrajava i ne gasi se. Vižlast i neumoran, Meho se očito uživao u svoju ulogu, čak toliko da je potpuno zaboravio na vlastito neučestvovanje u partizanskom pokretu. Vidjeh ga kako se slavodobitno udara po prsima, busajući se pred starim damama kao da je preživio sve ofanzive ovoga svijeta. Neki momak prođe automobilom i pritisnu sirenu iz sve snage namigujući djevojkama preko puta koje se od srca zasmijase. Par bivših partizana slegnu ramenima a prosjed čovjek sa ordenom oko vrata pljunu u stranu.

"Zar smo se za ovo borili?" – procijedi gorko na šta nekoliko prilika klimnu glavama u znak odobravanja. Lagani žamor prostruji lagano cijelom grupom.

Pitanje je staro koliko i čovječanstvo. Koji je razlog da bi se čovjek za bilo šta žrtvovao kad cjelokupno ljudsko iskustvo govori da od moralnog ponašanja nema praktične koristi. Etika u svojoj suštini podrazumijeva nesebičnost, odustvo želje za nagradom ili pohvalom, bilo kakvom nadoknadom.

Kako ljudi na ovome svijetu prolaze različito neovisno od svog djelovanja, te kako se čak može vidjeti da pravednik pati a zločinac uživa, neizbježno se dolazi do zaključka da je etika (u punom smislu riječi) moguća jedino ako postoji "poravnaje" a ono mora biti vezano za svijet drugačiji od ovog. Tako sedolazi do ideje o Bogu kao nezaobilaznom faktoru za razmatranje pomenute teme. Jer jedino pred Bogom duše mogu biti jednake, dok ljudski sud, često pogrešan ili strogo relativan uzima u obzir i druge faktore kao što su novac, moć, socijalni status i sl. Zbog toga ljudska pravda tako često iznevjerava.

Ukoliko se (vođeni materijalističkom filozofijom) ograničimo samo na ovaj svijet te ukoliko držimo da je "sve ovdje" različiti zahtjevi spram drugih ljudi bivaju neminovni. Nagrade, priznanja, želja za uvažavanjem, hvalisavost... sve su to zadovoljenja i (prividne) satisfakcije, "ovdje i sada".

Čovjek može ograničiti samoga sebe (i moralno postupati) jedino ukoliko postoji korektivni elemenat ponašanja a to je vjera u viši svijet. Izvanjski, osobu u principu ograničava jedino sila te su materijalistički koncepti upravo zato i doživjeli svoju propast.

Pitanje savjesti je u tom smislu posebno zanimljivo jer se na nju svi pozivaju. No, materijalistička koncepcija moralnog ponašanja nju ne može objasniti pošto je savjest dio unutarnjeg a ne vanjskog čovjeka, ona je Božanski glasnik a ne proizvod materijalnih odnosa, dio veće zbiljnosti a ne puka tvorevina uma. Savjest ima svaki čovjek ali je ona različitog stepena, snage i osjetljivosti, praktično neponovljiva za svakog čovjeka. Čak i oni ljudi koji za sebe misle da nemaju savjest imaju je ali im je ona slabo osjetljiva, zanemarena ili potisnuta u drugi plan. Odsustvo griže savjesti prilikom izvršenja teških prijestupa i zločina je praktični dokaz da savjest (sama po sebi) nije dovoljna.

Vjerom u onaj svijet savjest se vraća svom Izvoru, ona faktički biva ojačana i vraća se u svoju "domovinu", viši svijet iz kojega je i potekla. Naravno, vidljivo je da postoje nemoralni vjernici (mada je njihova vjera upitna u smislu slijeđenja) i moralni nevjernici (gdje je opet samo "nevjerovanje" upitno jer je plod mnogih okolnosti) i taj prividni paradoks nas upućuje na svu složenost života gdje se odgoj, uvjerenja i interesi obznanjaju na različite načine kod različitih ljudi.

Tamo gdje su sloboda i savjest prognani (u svijet "nadgradnje" rečeno jezikom marksista) aktualizira se neizbježno vjera u progres. "Napredak" je postao moderni "bog" a umjesto tzv. društvene jednakosti u industrijski razvijenim društvima posvuda vidimo najniže oblike moralne dekadencije i razuzdanost svih vrsta, duševne bolesti i duhovnu regresiju. Tako je uvijek kada se progna eshatološki a umjesto njega se nastoji napraviti zemaljski raj ili kako je to Marks nazvao "društvo obilja". Marsistička filozofija bi se mogla ostvariti jedino u društvu "anđela", bezgriješnih i svjetlosnih bića, u ljudskom svijetu je ona nemoguća i zato je istorijski poražena.

Parola: "proleter i svih zemalja ujedinite se" je krajnje plemenita zamisao ali ljudi se nikada ne mogu ujediniti materijalnim interesima. Dapače, materijalni interesi jesu upravo ono što razjedinjava ljude. Oni se ujedanjuju (kada je to moguće) na duhovnim osnovama (što podrazumijeva i filozofiju i umjetnost kao sklonosti) a što svjedoči poznati Poslanikov iskaz: "Duše su kao mobilizirana vojska, koje se upoznaju združujući se, koje se ne upoznaju razilažući se".

Uzaludan je svaki pokušaj prebacivanja ovog duhovnog prepoznavanja na materijalni plan jer na tom planu su ljudi nejednaki i to će zauvijek biti. Da bi se ujedini i u dobru ljudi moraju biti spremni na žrtvu a žrtva je (etički) moguća jedino ako postoji viši svijet, vjera u eshatološke posljedice djelovanja.

Već smo kazali da materijalistička svijest zbog nevjerovanja u viši svijet neizbježno projektuje eshatološki džennet na zemaljski plan.

Jer sama ideja dženneta neizbježno optrajava u svijesti pošto ljudska potreba za savršenstvom i dalje postoji unutar čovjeka uprkos tome što je taj čovjek progнан sa neba svoje zbiljske prirode. Zanemarivanje duhovnih potreba u "modernom" vremenu rezultiralo je različitim oblicima pseudoduhovnosti koji su samo neizbježni produkt konfuznih materijalnih "energija" kada izvorna spiritualnost (još uvijek) uopšte ne dotiče problem.

Vezano uz to, valja naglasiti kako je socijalizam svugdje proizveo upravo suprotan tip čovjeka od onog željenog. On je do kraja afimirao i učvstio animalnog čovjeka unutar ljudskog bića, čovjeka kojega je Marks nazvao "biće potreba". Ali duhovne potrebe čovjekove su jednako vrijedne kao i materijalne, čak mnogo važnije.

Zanemarivanjem duhovnih potreba (što znači nedostatkom korektivne dimenzije koja dolazi iz višeg svijeta) proste i ničim ograničene strasti duše izronile su iz svijeta materijalne tame u svoj svojoj snazi, te se ono što su marksisti smatrali moralnom idealom "preobrazilo" u moralnu nakaznost. Materijalno obilje se pak ostvarilo samo na razini manjine, elite su vladale a narod beskrupulozno gušen i izrabljiv.

Naravno, takva vizija je morala propasti. Meho nekako donese sivu posudu sa plastičnim cvijećem. Probijao se kroz gomilu tako hrabro i ponosno da se moglo zaključiti kako je lično bio sudionik svih bitaka sudbonosnog rata. Ipak, u Drugom svjetskom ratu je imao oko sedam godina, bio je dijete. Nije mu smetalo, uživio se u ulogu do njenih krajnjih granica. Kada se čovjek u potpunosti poistovjeti s nečim to postaje dio njega pa brzo zaboravlja sve razlike koje njegovu stvarnu ličnost odvajaju od pomenute uloge. Laskanje sebi je vrsta sljepila a hvalisavac poput slijepca uvijek treba nečiju ruku, nečije rame ili još bolje ideju. Zbog toga su ljudi tako snažno podložni manipulisanju i lažima.

Meho svečano postavi posudu sa crvenim plastičnim ružama na samo središte kamenog platoa. Neko vrijeme je odmjeravao njen položaj a onda, naglo zakopčavši dva gomja dugmeta na košulji odstupa dva koraka unazad kao pravi vojnik. Zadovoljan i rumenih obraza siđe u prvi red slušalaca i više ga nisam mogao vidjeti. Nekoliko budnih očiju je motrilo na cvijeće jer valja ga sačuvati, trebat će i iduće godine tim prije jer ne postoji nikakvi pristojni fondovi.

Najednom, prolomi se pjesma. Autobus pun bivših partizana je ponosito ulazio u centar grada. Na prednjem staklu Titova slika, prilike iz vozila radoznalo motre i možda su neki od njih po prvi put u našem gradu. Predvodio ih je čovjek u besprijeckorno čistoj uniformi koja je očigledno bila sašivena (ili kupljena) za folklornu namjenu i nije iz rata. Na glavi Titovka a crvena zvijezda na kapi, velika, blistala je na podnevnom suncu. On pobjednički iskoči iz autobusa i nakon svega dva koraka nađe se u blizini bine. Raširivši ruke jedan dugi trenutak zagleda se u masu kao da traži neko odobrenje ili pohvalu ali trajalo je kratko. Mikrofon je bio star ali čvrsto postavljen i po svemu sudeći razglas je radio. Za svaki slučaj Meho je stajao blizu nadzirući i neprestalno kolutao očima poput radara koji bilježi mogući pokret neprijatelja.

Neko je divno rekao kako se čovjek može vratiti u prostor ali ne i u vrijeme. Vrijeme je nemoguće vratiti i ono je najdragocijeniji dar dat čovjeku dok čisto trajanje priliči jedino Bogu. Ljudska drama u duši se odvija između prolaznog i vječnog, u prolaznom naspram Vječnosti. Možda je upravo zbog ove šanse koja je za svakog različita Uzoriti Poslanik rekao: "Ne psujte vrijeme, jer vrijeme je Bog". Svako prisilno vraćanje u vrijeme, u formi nostalgije i žala za sretnim danima je posve uzaludno. Naravno da važne datume antifašističke borbe treba obilježavati ali uz svijest da je socijalizam nepovratno istorijski poražen i da se nikada neće vratiti. Uzvišenost otpora zlu je jedno a propast režima koji je nastao na temeljima tog otpora nešto sasvim drugo. Danas vidimo kako su Bošnjaci najveći poklonici lika i djela Josipa Broza Tita jer je on za njih mislio, državni aparat je "mislio" a oni su trebali tek slušati. I izvršavati. Zaklinjati se na vjernost.

Još uvijek živi tragovi sluganske svijesti kod Bošnjaka podsjećaju na hod malog djeteta kojemu treba zaštitnička ruka. Ali, uzalud je, moćnog oca koji okuplja pod svoje skute nedoraslu djecu više nema, niti će se to vrijeme ikada vratiti.

"Vidje li ti ovo?" – obrati mi se jedan poznanik bez ikakvog uvoda, nisam ni primjetio kako se zaustavio pored mene. Oborenih, gustih brkova i sjetnih plavih očiju, u zamašćenom radničkom kombinezonu i sa cmom pletenom kapom na glavi djelovao je kao zalutao. Biće neke druge realnosti, nekog drugog svijeta.

S nevjericom je promatrao malu skupinu zanesenjak a i dokoličara, u jednom trenutku je čak izgledalo da će im se obratiti ali trajalo je samo tren. Dvaput je ranjavan u posljednjem ratu, prvom u kojemu su Bošnjaci ginuli zbog sebe i svojih

interesa, i zacijelo se čudi "preskakanju", vraćanju unazad bez svrhe i smisla. Jer njega nigdje nema i zadnji rat bi svi najradije zaboravili. Pažljivo ga pogledah.

"Ništa novo pod suncem..."

*"ljudsko je srce puno zla, ludost i
mržnja su u srcima ljudi dok žive
a potom se pridružuju mrtvima".*

Poznati citat iz Biblije, majstor ga nije prepoznao. On raširi noge na sred ceste kao da želi zaustaviti sve, borio se ali se njegove bitke ne obilježavaju, sam je i odbačen. "He, he.. da meni prirede vaku feštu ja bi se nalok'o,.... napio se ko zemlja..." namignu u pravcu starih boraca.

"Saspi petkonjaka u grlo i zaboravi na sve" – nastavi jetko, gorčina se osjećala u glasu, on naglo stavi ruke na bokove kao da se predomišlja u vezi nečega veoma važnog. Za mnoge je gorčina već odavno prošla, nadali su se medaljama samo u početku.

"Crkni kenče do zelene trave" – dobaci bradati čovječuljak sakačketom na glavi pogledavši partizane krajnje podrugljivo. Vozio je biciklo, prošavši pored mase krajnje ravnodušno.

Vidjeli smo već kako borci iz Drugog Svjetskog rata zbunjeno konstatuju kako "fašizam nije pobjeđen". Njihovo shvatanje pravde i njihov doživljaj dobra i zla. Riječ "fašizam" dolazi od riječi "fascio" što znači snop pruća. Svi izjednačeni i sastavljeni u jedno, svi istomisleći pred kojima strepe i oni koji to nisu. Ko nije s nama on je protiv nas – staro je koliko i čovječanstvo. Ideja se javljala s vremena na vrijeme i brzo propadala jer je neodrživa u realnosti dugoročno gledano.

Svi zajedno. Ta "solidarnost" u zlu viđena je i prije i poslije Hitlera. Dovoljno je spomenuti Hune i Avare, Ruandu i Srebrenicu. No, partizanska svijest je zakopana u prošlost a zlo je fiksirano isključivo u osobu Adolfa Hitlera koji i jeste bio barbar-ski zlikovac ali ni prvi ni zadnji. Za ideologijom ispranu svijest stvari i ne mogu biti drugačije jer je stvarna ideja ubijena kao takva, sve drugo i drugačije je kao mogućnost osakaćeno. Nije se mislilo već izvršavalo, nije se bilo kreativno već "radilo", nije se osjećalo već bilo poslušno, i to je realnost socijalizma. Redukcija

zla na jedan istorijski poražen politički režim (fašizam) samo pokazuje koliko još uvijek ljudi uzaludno i nemilosrdno vjeruju u ideju progressa. Ideje o ljudskom progressu i napretku su istorijski poražene, pa ipak, istrajava se na tim i takvim konceptima. Socijalizam je iznevjerio očekivanja (dobrog) dijela čovječanstva. Iako su socijalističke ideje i učenja imale krajnje humanističke molitve i korijen, socijalizam se kao sistem nigdje nije ostvario (onako kako je bio zamišljen). Bošnjaci su pak, ratovali ne samo za novu Jugoslaviju već uvijek kada je trebalo i uvijek za tuđe interese. Zato je potrebno naglasiti kako se budućim generacijama (mogu) ostvariti novi horizonti neopterećeni sluganskom svješću i podaničkim mentalitetom. Hoće li iskoristiti šansu, to niko ne zna.

Brigada

"Bregava"

Posljednji rat, u kojem su Bošnjaci, po prvi put (to treba ponoviti) ratovali za svoje

interese u kolektivnoj svijesti mora zauzeti mjesto kakvo zaslužuje, tim prije jer je jedan narod bio izložen sistematskom istrebljenju (koje kao što znamo, srećom nije uspjelo)

Mora se reći i to da je partizanski pokret u Drugom Svjetskom ratu (na prostoru bivše Jugoslavije ali i drugim zemljama) odigrao krajnje pozitivnu ulogu istorijski gledano. Taj pokret se aktivno suprostavio fašističkoj nemani, no društveno uređenje (socijalizam) koje je iz njega izraslo nije opravdalo očekivanja niti na jednom jedinom dijelu planete. Socijalizam je do kraja afirmirao kao što smo već rekli, tek animalnog čovjeka, vulgarizirano epikurejstvo je bilo krajnji domet tog političkog sistema. Nema nikakve sumnje da su se mnogi ljudi u tom režimu osjećali dobro, naročito oni koji nisu imali potrebu da misle svojom glavom i žive svoje živote umjesto tuđih.

"Biće potreba" kako je Karl Marks nazvao budućeg čovjeka zaista se pokazalo takvim ali u posve obnutom smjeru od zamišljenog obrazca osnivača socijalizma. Upravo najniži instikti su izronili na svjetlo dana a ono "više" (bar kao mogućnost) je svugdje gušeno i uništavano. Naivni optimizam je morao imati takav završetak kao i svaka teorija koja isključuje dušu (nudeći praktični um čije negativno djelovanje vidimo danas na svakom koraku) i negira dramu života nudeći utopiju.

Ne smijemo smetnuti s uma da su se u Drugom Svjetskom ratu mnogi Bošnjaci (koji su ratovali u partizanima) morali drugačije izjašnjavati, uzimati druga, tuđa imena ili pak postajati "neopredjeljeni" kao da za njih nacionalni osjećaj niti ne postoji. Zbog toga je za povijesno pamćenje važna pisana riječ jer ono što se ne zabilježi neizbježno pada u zaborav. Čak ni poznati i tako "dubokoumno" promišljeni Bošnjački zaborav zasigurno ne bi bio toliki da su se događaji zapisivali. Ali nije se smjelo pisati pa čak ni govoriti o strahotama koje su zadesile Bošnjake u Drugom Svjetskom ratu. Istina, bilo je poznatih fraza o "svim našim neprijateljima" ali bez ikakve konkretizacije samih zločina kada su u pitanju Bošnjaci (ili kako ih neki čak i danas zovu "Muslimani").

U bivšoj Jugoslaviji nije postojao niti jedan jedini spomenik Muslimanskim žrtvama iz tog rata, oni su bili "usputni" narod, relikv iz Turskog vremena čije se postojanje ne uvažava već tek tolerira i to samo zato jer se nema drugog izbora. Preživjeli su i šta s njima? – bila je misao nekih važnih funkcionera tadašnjeg vremena.

Što se tiče Prvog Svjetskog rata (u kojemu su Bošnjaci nemilice ginuli za tuđe interese) o Bošnjacima i njihovim vojničkim podvizima više možemo pročitati u bibliotekama Beča nego Sarajeva.

Emir Eminović, borac brigade "Bregava"

Vezano za rat i ratovanje Islamska koncepcija podrazumijeva aktivni otpor zlu ali ne da bi se ono iskorjenilo (jerto je izvanjski nemoguće) već prije da se to zlo

suzbije kako bi se njegov obim ograničio. Kur'an niti na jednom jedinom mjestu ne spominje Islamsku "državu" niti propisuje borbu za nju, tako da su svi pokušaji takvih interpretacija Islamskog otpora zlu pogrešni i posve bespredmetni, "fundamentalizam" je velika zabluda novijeg vremena.

"Dopušta se odbrana onima koji su napadnuti zato jer im se nasilje čini" – kaže Kur'an ukazujući na odbrambeni koncept Islamske doktrine ratovanja gdje se i samo zlo tolerira sve dok ne pređe na nivo nasilja.

U tom kontekstu mnogo je važnije tumačenje ajeta o borbi u iznutarnjem (batinskom) kontekstu, velikog Svetog rata, rata protiv sebe. Tako, Kur'an kaže kako je "mnogobojstvo najveće nasilje" što iznutarnje motreno predstavlja nasilje prema sebi a ono je najveće upravo zato jer se viši prema svojoj duši, primordijalnom centru vlastitog bića koje je iskonski čisto i neukaljano. Unutarnje dimenzije (tumačenja) Kur'ana su praktično bezbrojne a o čemu svjedoči slavni Poslanikov hadis: "Kur'an ima 7 razina značenja od kojih svaka ima do 70 drugih".

Vezano, pak, za pomenuto suzbijanje zla jedna predaja Imama Alija a.s. kaže: "Kamen vratite tamo odakle je došao jer zlo se suzbija samo zlom".

On, dakle nije rekao da se zlo suzbija dobrim i samo suzbijanje je nazvao (nužnim) zlom a to suzbijanje se prihvata takvim naprosto jer se nema drugog izbora budući da zlo po prirodi stvari ima (ukoliko se ne suzbija) tendenciju širenja.

Tipljenje takvog zla bi vodilo u poniženje kako to i Kur'an kaže: "...a smutnja je gora od ubijanja...". Ovdje pomenuta "smutnja" je nasilje koje je poniženje.

Islamska koncepcija univerzuma podrazumijeva konačnu pobjedu snaga dobra nad snagama zla, kako na zemlji tako i (što je još važnije) eshatološki. S tim u vezi, saglasni smo sa teorijom meliorizma, poznatog filozofa i pjesnika Muhammeda Ighala. On je to formulirao kao "vjeru u svemir koji se razvija te konačnu pobjedu snaga dobra nad snagama zla..."

Govor pred porušanim spomenikom je već odavno otpočeo ali nije me zanimalo. Govornik je bio nepoznat a povremeno se mogao čuti aplauz i usklici odobravanja. "Poštovani gosti... dragi drugovi i drugarice..." dopiralo je iz daljine, bio je to slogan koji se ponovio nekoliko puta i jedino što sam razumio, jer su gužva i buka postajali sve veći. Sve traje već predugo i ljudi jedva čekaju završetak.

Ustadoh i odšetah, nisam mislio ni na šta. Možda je jedino tada čovjek slobodan i spreman za rat protiv sebe.

Bošnjaci u vojsci Austro-Ugarske monarhije

EPITAF

*Vjernost tokom života nije ništa posebno.
Ali odanost voljenom biću i nakon njegove
smrti je znak velike duše*

Slovo neiskazanosti uvijek najljepšu ispisuje himnu, i svako nadahnuće u sebi samom duboko sluti da nema ništa reći do li ono već rečeno.

Zato je ludost tako često samo mudrost koja kasni i priča najveće nedorečenosti; jer sjećanje ima vlast nad dušom svakom i zato se uvijek tješimo da je moglo biti drugačije...

Slutih nekada davno tijeku tihog predvečerja i odsjaj sunčev na vodi djetinjstva nedužnog. I ko nam može reći nije li slutnja tek predvečerje i zalazak u srcu svakog čovjeka, pa i onda kada je mladost posve jasna a nevinost tek sunce koje se u nama rađa; jer sjećanje ima vlast nad dušom svakom i zato se uvijek tješimo da je moglo biti drugačije.

Zrake pozlaćene se prelijevaju na obali skoro pustoj i svjetlost treperi; žena jedna odsjajem kugle vatrene dotaknuta.

I ko nam može reći nije li svaka svjetlost iz lampe znanja dolutala, čak i onda kada se nadamo zaboravu na pustim obalama;

...i nije li žena unutar svakog kruga koji ploi i gdje se sve stvari vraćaju počecima svojim; ...jer prošlost ima vlast nad dušom svakom i zato se uvijek tješimo da je moglo biti drugačije.

Stara kuća utonula u tihi mir, pokrivena lišćem zelenim i pustoš u očima koje uzalud traže jer nikada se ne dešava ono što želimo, dah prolaznosti u puzavicama ispreletenim.

Možda je nastamba svaka u duši već stara kada lišće iznova zazeleni jer mudrost obično dolazi kasno a za izostanak njen nemamo opravdanja, uzalud je.

I nije li veliki mlinski kamen tek točak postojanja oko koga se okreće naše životno stepenište; jer prošlost ima vlast nad dušom svakom izato se uvijek tješimo da je moglo biti drugačije.

Hlad ispod smokava starih i smijeh dječiji dopire odasvud, nekada sam mislio da ću zaboraviti ali žubor vode još odjekuje pjevajući pjesmu koja boli jer uspomene uvijek bole.

Ljepotica stoji, poput memernog kipa uklesana u samotnost svoju i ne vidi zamku sudbine, i ko zna nije li smijeh dječiji ono najdublje u svim pjesmama a zamka sudbine tek ljepota koja se svakome nudi a nikom ne daje; ...jer prošlost ima vlast nad dušom svakom i zato se uvijek tješimo da je moglo biti drugačije.

Rastanak u daljinama plavim na horizontu koji pamti susret tek jedan, moćna prepreka biću nesretno zalutalom u svijet opsjene vlastite.

I ko može znati nije li plavetnilo iznad glava naših ono što spaja prvo i posljednje čak i kada to ne želimo a zalutalost samo taština koja uznosi i raduje; jer prošlost ima vlast nad dušom svakom i zato se uvijek tješimo da je moglo biti drugačije.

KOD BEREDŽE

*U veseloj ivrludavoj bezbrižnosti
uvijek ima stvaralačkog.
Dokolica je majka svake velike umjetnosti*

Dudi je bila simpatična djevojka. Vedrih očiju koje su se uvijek smijale i nehajno spletene kose kretala se između stolova kafane poput balerine. Rodaci smo, ne tako daleki kako sam saznao. Zajedno sa Džonom, Azerom i Razijom radila je "kod Beredže". Djevojke su posluživale goste a muški dio radne snage obavljao poslove za šankom. Često sam odsjedao i pio kafu zagledan u vijugavi put pred sobom koji je dalje vodio ka Čupriji. Ne vidim svoju zgradu i bolje je što je tako, manje podsjeća na slabosti, njih se uvijek stidimo.

Ime slastičarne (kafane) ne znam ni danas nakon dugih godina boravka u njoj mada sam ga pročitao nekoliko puta i nastojao da ga zapamtim, uzalud. Na kraju je prestalo da me zanima, nisam više mislio o tome.

Jer, cijeli grad je kafe – slastičarnu poznao po vlasnikovom nadimku – Beredža, te se na taj način i sam objekat zvao "kod Beredže". Nedžad je bio pošten isposoban trgovac a mala kafana se nalazila u samom centru grada, odmah do Sultan

— Selimove džamije.

Živih očiju i osobitog smisla za humor, Beredža je o ljudima govorio manje nego je znao a ono što je čutio bilo je dublje od onoga što je podnosio.

Ljudi su ga uglavnom voljeli i rado se družili s njim. Kažem uglavnom, jer ne postoji čovjek koga svi vole (pošto uvijek ima zlonamjernih, zavidnika i zlobnika) niti je moguće postići zadovoljstvo svih ma koliko to neko nastojao. Jer, ljudi su različiti i različito gledaju na svijet a oni koji su loši svoje mane vide uglavnom u drugima pa im tako "niko ne valja".

Nedžadov brat Zoran bio je moj školski drug i nekada smo zajedno išli u Metković udvarajući se djevojkama. Za razliku od Stoca tamo su (početkom 80 – tih) uveliko "dimali" kafići pa smo nas dvojica bili momci iz provincije. Ipak, nismo se predavali. Kod Beredže se uvijek moglo naći pravih domaćih kolača i ovo "domaćih" treba naglasiti jer se sve više okrećemo (žalost, dosta kasno) prirodnoj ishrani koja

nije štetna koliko industrijska. Kolače je pravila Nedžadova žena lično i po opštem mišljenju bili su više nego odlični. Počastio bih katkad samog sebe ali oprezno, strah od povišenog šećera je gotovo opšta pojava.

Gornji dio kafane se sastajao od nekoliko smeđih stolova a međuprostor su popunjavali stari predmeti iz Stolačke prošlosti i divno se uklapali u atmosferu sitnih radosti i razbibrige koju svaka kafana ima. Jer čovjek teško podnosi sebe i lakše mu je u društvu gdje uvijek može (bar) uobrazavati da postoji spremnost za pomoć i razumijevanje. Na ulazu je stajao veliki drveni točak. Kolo sudbine i preplitanja životnih priča, veliki točak postojanja na kojem se svi okrećemo čak i onda kada bi rado umakli. Ipak, većina je uvijek nesposobna shvatiti svu raskoš simbolizma koja se nudi oku.

Zimska idila

Društvo je bilo šaroliko a kafana zimi uvijek puna pa je bilo teško pronaći mjesto. Srećom, postojao je i podrum gdje su obično dolazili parovi i gdje je atmosfera odisala tihom i nenametljivom ugodnošću. Velika peć istare slike našeg grada, legendarna sahat – kula o kojoj se sve više priča i čak je se nastoji obnoviti. Čini se da za sada od toga nema ništa. Cijeli prostor je bio urađen u kamenu što je podsjećalo na orijentalnu kulturu i djelovalo originalno.

Momci i djevojke bi se tu osamljivali pa i poljubili ali krajnje diskretno da ne bude previše očito. Nikome nije smetalo.

Sam vlasnik je već promijenio dvije lokacije, kod Džemajle i Paše i ovo mu je bila "treća sreća". Beredža je bio dobar prijatelj sa poznatom redateljicom Jasmilom Žbanić koja je u Stocu kupila kuću na šta smo svi bili ponosni i smatrali je na taj način "svojom".

U kaficu se nije točio alkohol te su (pored ostalog) zbog toga redoviti gosti bili džamijski ljudi i hodže kako iz Stoca tako i okoline. Kafa, petkom "poslije džume" bila je gotovo obavezni ritual većine džematlija a često suse dogovarali sitni poslovi i otpлата dugova.

Ljeti je bilo naročito zanimljivo, kada bi stolovi "opkolili" kafić, bilo ih je sa svake strane. Ja sam volio sto "do ceste" i tu bih udobno ležario gledajući ptice u daljini. Dijaspورا bi preplavila grad a ljudi iz inostranstva bili su uvijek više nego nepoznatljivi. Obavezni zlatni lanac oko vrata (po mogućnosti debljine malog prsta na ruci), groteskne poze i položaji ruku prilikom objašnjavanja boljeg života te nejasan pogled usmjeren u tihe daljine što je trebalo značiti dubokoumnost. Niko im nije vjerovao jer nije htio vjerovati.

Svakako, neki su im i zavidjeli a obostrani prezir je bio jak i teško ga je bilo maskirati.

Djeca su trčala džedeći sladolede u rukama a popularni nogometni turniri bili su prava atrakcija za većinu malograđana. U predvečerje kada sparina malo umine izlazili bi bračni parovi. Žene bi toplo držale muževe "ispod ruke", naročito one koje su ih u mladosti varale ne bi li ostavile dojam sretnog porodičnog života. Jer, sve što se naglašava ukazuje na svoju suprotnost.

Alen, Sanel i ja bi često sjedili i razgovarali o svemu i svačemu dok bi nas Razija posluživala gledajući pažljivo svojim zelenkastim očima. Bila je vrijedna i dobronamjerna žena.

Sanel je radio u školi dok smo Alen i ja bili bez stalnog zanimanja i smatrani besposličarima i dokoličarima od kojih nema koristi.

Pas litalica (kome smo kasnije dali ime Bobi) često bi prilazio i igrao se s nama. Hramao je u jednu nogu koja je bila povrijeđena a par djevojaka se zanosilo mislju da ga odvede veterinaru. Rasni pičkar, već u godinama pozne starosti za jednog psa, crno - bijel i nekada dresiran za lov bio je očito "pušten" u Stolačku čaršiju da se snađe kako zna i umije. "Puštanje" životinja koje više ne koriste vlasniku kao da je postalo praksa vezano za naš grad, toliko uobičajena pojava da mnoštvo pasa litalica odavno nije izazivalo nikakvo čuđenje.

Ja sam često tvrdio kako mi je Bobi bolji prijatelj od većine ljudi na šta bi se Alen i Sanel tiho osmijehnuli. Preko puta kafane, u prodavnici "Konzum" su radile Tanja i Slavica i sa obje sam bio dobar poznanik.

Ljetna sparina

Svako od nas se u životu (više puta) uvjerio kako je prijateljstvo rijetka i dragocjena pojava (i zato ga valja čuvati kao dragulj, njegovati ga kao nježnu biljku). Jer, često prijateljstvo uvene preko noći i samo jedan pogrešan korak pokvari sve što je godinama građeno. Riječ ranjava više nego strijela, kaže nam drevna mudrost. U našem vremenu se katkad obična poznanstva smatraju i zovu prijateljstvom ali u danima nevolje se pokaže da nisu bila ono što smo očekivali. Jer samo nesreće pokazuju naše pravo lice pošto sreća ima stotine maski i oblika. Nesreća je pak ogoljena jer je dijete bola, led duše gdje svako ostavlja svoj autentični trag. Lako se družiti sbilo kim okružen ugodnostima ali u bolu ne može svako biti prijatelj. Pravo prijateljstvo se neizbježno prepoznaje jedino žrtvom i iskrenošću. To dvoje je karakteristično za prijateljstvo itako je od vjkada. Ma šta bilo ko od nas govorio ili mislio o sebi, djelo, bilo dobro ili loše, je ono što ga u potpunosti odaje, a u prijateljstvu (ukoliko je pravo) nema dvoličnosti. Zato Kur'an na jednom mjestu kaže kako će "licemjeri na samom dnu pakla biti", upravo zbog toga jer su imali dva lica. Očito je da bez iskrenosti i požrtvovanja nema ni pravog prijateljstva. Prijateljstvo između različitih polova je posebna tema o kojoj bi se moglo dugo govoriti, ali ovdje ćemo za trenutak obratiti pažnju na socijalno – društveni aspekt prijateljstva.

Naime, Kur'an kaže: "A vjernici i vjernice su prijatelji jedni drugima, traže da se čine dobra djela a od loših odvraćaju".

Riječ je o suodnosu koji nije prevashodno (i) samo emotivnog karaktera jer veze te vrste (između različitih spolova) redovito "prerastaju" u nešto drugo. Socijalno udruživanje zasnovano na ideji dobra je međutim pohvalno. Dakako, ovaj propis (gledano u svjetlu Islama) ovisi o socijalno – društvenom kontekstu te se ne može shvatiti (i provoditi) bukvalno i po svako cijenu kako to nastoje prikazati Islamski "fundamentalisti" kod kojih prokuljavaju i ukazuju se svi niži aspekti duha pod maskom "otkrivanja Istine" u društvenoj realnosti. "Politički Islam" je jedna od najvećih zabluda novijeg vremena.

Već je kazano kako je društvo "kod Beredže" bilo šaroliko. Jusuf, vozač lokalnog autobusa je bio jedan od redovnih gostiju. On je važio za narodnog čovjeka i po intelektualnoj prodornosti i snazi viđenja mogao se mjeriti sa svakim doktorom filozofije na nekoj svjetskoj katedri.

Proćelav ivisok, sa otmenim naočarima i manirima slobodnog umjetnika Juso je

prihvatao svačije društvo i svaki razgovor ukoliko je bio iskren i dobronamjeran. Često bih s njim popio kafu a bio je prijatelj i sa mojim ocem. U Islamskoj tradiciji je postojao običaj da se očevo prijateljstvo (s nekim) obavezno nastavi i ta vrijednost je danas gotovo posve zaboravljena.

Ne znam kako je Beredža dobio svoj nadimak ali me neodoljivo podjećalo na jednu Kur'ansku suru, suru El- Burudž, odnosno "Sazviježđa".

Sura je rednog broja 85 i ima 22 ajeta, što u zbiru cifara ukazuje na vlast Imama Mehdiya a.s. Naime, $8+5+2+2=17$, a poznato je da će Imam el – Mehdi vladati 17 godina. Sada je Dvanaesti Imam u skrivenosti i nedostupan čovječanstvu (u smislu fizičkog očitovanja Imameta) ali je on kao Pol svijeta razlogom održanja zemlje i (duhovno) je prisutan poput "sunca skrivnog iza oblaka" kako nam kaže jedna predaja. Naravno, kada se obznani iz svoje skrivenosti, njegova vlast neće biti politička, ekonomska ili vojna već kosmička. Na ovom (duhovnom) stupnju evolutivnog razvoja svijesti, ljudi su (još uvijek) nesposobni prepoznati Imama Mehdiya i on će se obznaniti kada čovječanstvo bude u stanju primiti njegovu poruku. Sve do tada on će biti skriven uprkos željama općenite svijesti da se to desi "štoprije".

Ajet 1 sure "Sazviježđa" kaže: "Tako mi neba sazviježdima okićenog".

Časni Poslanik je lično protumačio taj ajet rekavši: "Nebo je moja osobnost, a sazviježđa jesu Sveti Imami, njih Dvanaest".

Ovo tumačenje predstavlja batinski (iznutarnji) obzir ajeta odnosno jedno (od više mogućih) ezoterijskih tumačenja Kur'ana. Izvanjsko tumačenje činjenice da je fizičko nebo ispunjeno sazviježdima je opštepoznato, no znamo da Knjiga ima svoje vanjsko (zahir) i svoje iznutarnje (batin) tumačenje, te da svaka od 7 Kur'anskih dubina ima do 70 drugih. Ezoterijskim tumačenjem ajeta 1 sure "Sazviježđa" biva jasno zašto se Bog dž.s. zaklinje "neбом" jer Muhammedansko svjetlo je ono prvoodsjevnuto, ono najprije stvoreno iz čega je "isteklo" (stvoreno po njemu) sve drugo. Kao što znamo Ehli – Bejt, Poslanikovu porodicu sačinjava 14 Bezgriješnih Osoba (Muhammed, Fatima i 12 Svetih Imama).

Za Boga Uzvišenog oni su najvoljenija stvorenja te je u tom smislu i Plemeniti Poslanik rekao da "ko njih voli i Bog voli njega".

Sveti Imami sunasljednici Knjige, njeni čuvari i njena iznutarnost navlastito. Oni su posude znanja, riznice u kojima to znanje trebamo tražiti.

Govoreći o Dvanaestorici Imama, Imam Ali a.s. je rekao: "Neće ući u dženn et niko osim onog ko ih zna i koga oni znaju i neće ući u džehennem niko osim onog ko ih ne zna i koga oni ne znaju".

Na ovaj način Imam je svačiji raj ili pakao jer je okomica svakog bića. Imami su Pravi Put spomenut u prvoj Kur'anskoj suri ("Pristup").

Ajet 12 sure "Sazviježđe" kaže: "Odmazda Gospodara tvoga, će zaista užasna biti". Izvanjski obzir ajeta ukazuje na svu žestinu eshatološke kazne zbog neizbježnosti djelovanja Božjeg Zakona i vezano za to valja napomenuti kako je jedno od Božjih Imena (i) "Osvetnik".

Ipak, ta kazna je u cjelini egzemplarna jer će "čovjek sam protiv sebe svjedočiti" te će tako shvaćena kazna biti puko "vraćanje učinjenog", suočavanje sa onim što smo počinili tokom života na ovom svijetu. U tom smislu Poslanik a.s. je rekao: "Ovaj svijet je ahiretska njiwa".

Ovdje se sije, sadi i djeluje a na onom svijetu se sakupljaju plodovi, osoba se suočava sa posljedicama svog djelovanja.

Iznutarnji obzir ajeta 12 sure "Sazviježđa" ukazuje na Imama Mehdija a.s. Redni broj ajeta (12) jasno ukazuje na Imama Mehdija a.s. a on je Gospodar Vremena, te je tako za svakog sljedbenika on "Gospodar njegov". Odmazda sama, dakle ima svoje ovosvjetsko i eshatološko tumačenje a tu postoje brojne nijanse koje ovdje nećemo komentirati.

Razlika ukupnog broja ajeta sure "Sazviježđa" (22) i rednog broja ajeta o Imamu Mehdiju a.s. (12) je broj 10 ($22-12=10$) što ukazuje na cjelinu znanja koje istječe iz Muhammedanskog svjetla kao 12 Svjetlosnih zastora koji se jedan za drugim spuštaju u stvoreni svijet.

Šesti Imam je naime rekao: "Vjera ima deset stupnjeva koja se poput ljestvi uzdižu jedan ponad drugog. Kada vidiš nekog ispod sebe nježno ga povuci i nemoj ga opteretiti onim što ne može nositi jer ćeš ga slomiti".

Ovaj hadis je posebno aktuelan u ovom vremenu duhovne prostitucije kada kvaziduhovnjaci (svjesno ili nesvjesno) "lome" druge ljude stavljajući na njih terete koje ne mogu nositi. Čak štaviše, ne pitaju ih da li su spremne ponijeti terete znanja. Kod Beredže nije bilo napora niti usiljenosti jer je u kafani svako našao neko svoje mjesto, svoj kutak i prozor u svijet, tajnu koja je bila samo njegova. U tom smislu je Imam Ali kazao: "Najgori je drug onaj radi kojega se mora usiljeno postupati".

Ovo zato jer je usiljenost maksimum disharmonije i po tome je najteža za nošenje. Incidenti u kafiću su bili isključeni i lično ne pamtim čak ni običnu svađu a bilo bi teško i zamisliti da se neko "pobije" i naruši atmosferu koja je po svemu bila kulturna. Azer i Emir su se smjenjivali za šankom, radeći svakog dana. Emir je imao nadimak "Džoni" što je za neke bilo umjetničko ime dok su drugi u tome vidjeli tragove "Azre" iz vremena Štulića i drugih. Džoni je podsjećao na el – marijačija, putujućeg svirača koji se nigdje ne smiruje i luta sa gitarom čekajući sebe u drugima ili druge u sebi. Svejedno.

Sa svim radnicima u kafiću sam bio u dobrim odnosima.

U sparnim ljetnim satima Alen i ja bi se šalili sa Razijom pokušavajući u tom imati bar malo stila.

"Koji ti se od nas dvojice više sviđa" – lupio bih neočekivano dok bi ona spuštala kafe na okrugli sto, znajući da joj se ne sviđa nijedan. Ipak, šala bi rastjerala vrućinu bar za tren dok bi Razija odgovarala da joj se obojica sviđamo kao prijatelji. Slaba utjeha je još uvijek utjeha, ko zna jesmo li je očekivali. Stolačka čaršija je mogla biti fakultet dosjetki i sitnih ubadanja a one koji su u tom bili najlukaviji zvalo se "ublehašima". Ublehaša se vremenom nakupio priličan broj pa smo se kasnije pitali ko nije a ne ko jest majstor preuveličavanja i ostavljanja utiska. Na kraju je "ubleha" mogla značiti gotovo sve.

Zijo bi stalno svraćao kod Beredže oslovljavajući vlasnika sa nešto izmjenjenim imenom. Naime, zvao bi ga (ne Beredža) "deredža", što je značilo stepen ali nismo znali čiji i kakav. Bijele, duge brade i sa derviškom kapom na glavi Zijad je podsjećao na zaboravljenog sveca, isposnika koji je iznenada zalutao među nas obične ljude ni sam ne znajući zašto. Ostao među nama, opet ne znajući zašto. Bio je čovjek od ugleda.

Zijo mi je lično ispričao dosta legendi o Mustafi Žuji, Stolačkom učenjaku i evliji, o njegovom životu i duhovnoj snazi, kerametima.

Dijelio bi ponekad savjete po Stolačkoj čaršiji i ne zna se je li ostajalo bez odgovora. Jer, porok je primamljiv i lako dostupan a Pravi Put težak pa se većina odlučuje za ovo prvo i tako je od vjkada. Zato su svi pozivi oduvijek uzaludni ukoliko ih ne prati istovremeno pozivanje vlastitim primjerom. Uzoriti pojedinac je sam po sebi poruka, veća od bilo kakve knjige. Zato i predaja kaže kako ljude treba na Pravi Put pozivati primjerom, djelima a ne riječima.

Još jedan lik je bio nezaobilazan vezano za Beredžin kafić. Hamida. Čistila je ulicu i samom logikom svog posla često bi se našla pred slastičarnom. Zbog njene tamne puti i izražajnog lica te okruglih, kao ugarak crnih očiju prozvali su je "Kondoliza". Kondoliza je često naglašavala kako prilikom razgovora treba obavezno naglasiti da je u pitanju "Stolačka Kondoliza" jer ko zna šta bi neko mogao pomisliti, možda se karte i pomiješaju. Možda neko zamijeni likove u svojoj glavi. Poštovali smo, Kondoliza je neponovljiva.

Drugarstvo

Sa crvenom kapom na glavi i prašnjavom metlom u rukama dobacivala bi mudre dosjetke prolaznicima i odgovarala na upadice, nikada ne prelazeći mjeru dobrog ukusa. Cijeli grad ju je poznavao.

Tako su prolazili dani "kod Beredže", toplo i jednostavno. I jedinstveno, tako je

uvijek i bilo. Jer svi mislimo da je vrijeme u kojem živimo neponovljivo i tako se generacije smjenjuju a ludost u nama ostaje ista, boreći se za bar malo mudrosti koja uvijek nedostaje.

Jer, kafana je carstvo olakšanja a ne istine, mjesto bezbrižnosti a ne uma.

I baš zato, u svakoj ima svega pomalo.

FAKIR

*Duhovnjaci su dobro skriveni
i mudrost oplemenjena ne otkriva se svakom.
Do dijamanta valja doći, mnoge su zemlje
iznad kamena dragog.*

U tijelo se vratio nije tri dana i noći tri,
niko ne znade gdje bijaše vrli pogleda
prodornog. Umrtvljen u sebi samom malo
je govorio, nagađali su i nisu znali;
fakir Allahov zvali su njega...

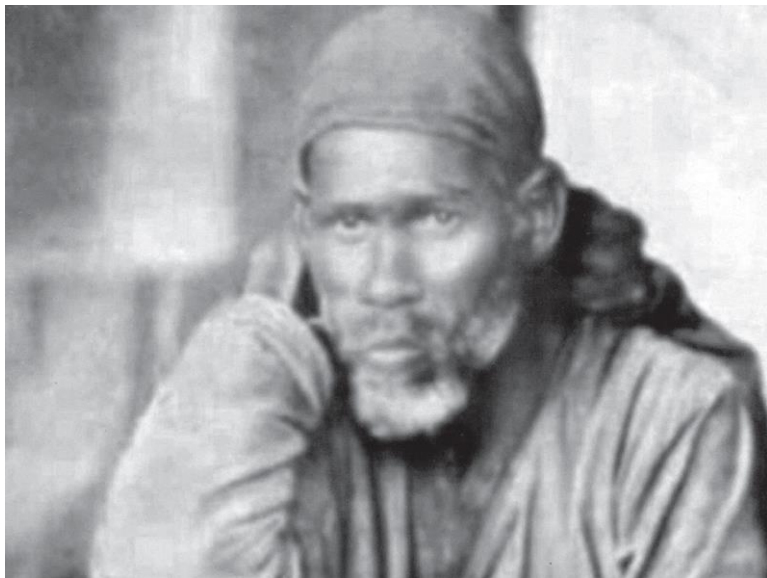
Niko ne pamti rođenja kuću, lutao je od mjesta do
mjesta dovoljan sebi. Slijepac presveti
u odaji skromnoj, žudio je predati svjetiljku
srca svojega, desilo se dok on još dijete bijaše;
fakir Allahov zvali su njega...

U Širdiju se zaustavio isposnik nepoznati,
njegov je rod veličanstven. Mir sadhua
poštovan nije bio, neshvaćen, skriven
poput bisera u školjci nepoznatoj;
fakir Allahov zvali su njega...

U kolonama ljudi pred džamijom malom, vatra,
pepeo sveti na dlanu posvećenom.
Ne mogahu proniknuti u tajnu njegovu
jer najveći je stub uvijek u hramu nevidljivom;
fakir Allahov zvali su njega...

Hindu ili muslimani, mario nije
jer dobra je vjera svaka.
Turban bijeli od učitelja naslijeđen davnog, u dijelovima sav, skrpljen;
sklanjali su lica od očiju nepokretnih;
fakir Allahov zvali su njega...

Počasti želio nije, teško mu je padala pažnja ljudi probuđenih.
Sljedbenike svoje on i danas vodi, brine se za duše tragalačke.
Tijelo junaka sahraniše na načina dva jer
"kuda se god okrenete tamo je strana Božja";
fakir Allahov zvali su njega...

Sai-Baba kao mladi fakir

GENETSKI KOD

*Mudrost je potraga koja iznova motri nepromjenljive istine.
Gdje prema kretnje nema ni znanja*

Božji Poslanik a.s. je rekao: "Ademova ilovača je miješana 40 dana".

Ovaj hadis jasno ukazuje na proces formiranja prvog čovjeka, postepeno pojavljivanje Božjeg namjesnika na zemlji, onog čovjeka kome je sve drugo podređeno. Etape same preobrazbe svete gline u koju na kraju biva udahnut božanski duh (i time mu dat uspravan lik) svakako treba motriti u kontekstu Božanskog (a ne ljudski shvaćenog) vremena. Kur'an na dva mjesta govori o tom Božjem vremenu i te ajete je potrebno razmotriti u svjetlu jedne mnogo duže povijesti čovjekove nego je ona uopšte zamisliva većini ljudi. Poređenja radi može se navesti "Brahmin dan" ili veliki ciklusi kod Australijskih Aboridžina poznati kao "vrijeme sna". Bez sumnje, drama života seže u jako daleku prošlost i teško ju je pratiti.

Naime, Kur'an Božansko vrijeme jedanput definira kao 50000 godina a drugi put kao 1000 po "vašem (ljudskom) računanju" vremena.

Sada pogledajmo te ajete.

Ajet 4 sure "Stepeni" (sura 70, 44 ajeta) kaže: "kNjemu se penju melec i Džibril (Ruh) u danu koji pedeset hiljada godina traje".

Gledano iz ove perspektive miješanje Ademove ilovače je trajalo 2 miliona godina ($50000 \times 40 = 2000000$) a poznato je da najnovija naučna saznanja govore da su se "čovjekolika bića" pojavila na Zemlji prije otprilike 2 miliona godina (čuvana "Lusi" je hodala zemljom prije 1,5 miliona godina). Ovo predstavlja prvu etapu miješanja Ademove ilovače, odnosno miješanje ilovače koje možemo nazvati prapovijesnim odnosno nebeskim činom. U ovom kontekstu neophodno je razmotriti jednu predaju Šestog Imama, Sadika a.s. On je rekao: "Bog je stvorio 70000 ljudskih vrsta od kojih ste vi posljednja". Sve ove vrste su se obznanile unutar pra(povijesnog) procesa 2 miliona godina unazad, smjenjujući jedna drugu pod obzirom jedne strogo duhovne genetike. Na taj način, smjenom različitih (posve) ljudskih vrsta Ademova ilovača je miješana sve do potpunog uspravljanja Ademovog lika,

odnosno pojave današnjeg Homo Sapiensa. Sedamdeset hiljada vrsta Ademovih predaka priprema zemlju za konačnog Božjeg Namjesnika.

Na ovaj način se može ustvrditi kako je Čarls Darvin bio na pravom putu (svog istraživanja "porijekla vrsta") ali mu je nedostajala svjetiljka duha koja bi "odozgo" upotpunila njegovu teoriju. Snjene ljudskih vrsta nipošto ne mogu biti motrene evolucionistički u smislu pretvaranja majmuna u čovjeka, prije se radi o ciklusima spuštanja (još uvijek djelimično) "zamiješane Ademove gline" u kojoj praademojci nisu susreli Božanski duh koji je kasnije udahnut u (potpunog) čovjeka. Ipak, te vrste su bile ljudske a ne životinjske i to bez ikakve sumnje.

Ljudske vrste prije Adema su imale uspravan hod ali ne i lik i sve te vrste (predljudskosti) su kroz cikluse svoje obznane aktivno "pripremale tlo" za dolazak današnjeg Adema. Svaka ljudska vrsta je preuzimala ponešto od prethodne uspravlajući se horizontalno ali ne i vertikalno.

Svjetlosna bit, ono što razdvaja ljudsko carstvo od životinjskog, međutim još nije bila udahnuta u čovjeka, premda je svaki ciklus obznanio dio prvobitnog Adema. Zaostali i potpuno neupućeni u nauke (koje sačinjavaju dio vjere a ne njenu suprotnost) današnji vjernici (a muslimani posebno) "muku muče" da dokažu spuštanje čovjeka na zemlju pri tom bježeći od Darvina kao "đavo od krsta", očito zato jer su nesigurni u svoju vjeru pa ih njegova vizija ugrožava.

Činjenica je međutim da je Čarls Darvin hrabro zakoračio u dotad neistraženu tamu a neke njegove postavke (o smjeni vrsta) su kao što vidimo u potpunom skladu sa Kur'anom. Ne postoji nikakva naučna istina a da ona nije sadržana u Kur'anu i Pre-dajama Ehli – Bejta (Muhammed, Fatima i 12 Imama), samo to treba znati vidjeti. Današnji muslimani su daleko od toga da otkrivaju novo unutar nepromjenjivih Božjih Objavljenja, oni bježe od svih "sumnjivih" tema (jer su nesigurni u sebe). Svakako, osnovna zadaća Svetih Knjiga nije razotkrivanje naučnih istina (koje se "prepuštaju" čovjekovom istraživačkom duhu) već otkrivanje nepromjenjivih metafizičkih i etičkih istina u svrhu ljudskog usklađivanja s njima.

Vratimo se ajetu 4 sure "Stepeni", odnosno nebeskom oblikovanju Ademove ilovače kroz zemaljski hod njegovih prethodnika. Valja dodati da broj od 70000 ljudskih vrsta koje prethode Ademu treba motriti pod obzirom jednog simbolizma u kojem sedmica kao savršeni broj ukazuje na Homo Sapiensa kao neizbježnu "posljedicu" prethodnika prije nego što bi se to moglo shvatiti bukvalno. U svakom slučaju,

današnjem čovjeku su prethodile druge ljudske vrste a o čemu svjedoče brojna arheološka iskopavanja. U ajetu 4 sure "Stepeni" vidjeli smo, meleki i Džibril se uspinju Bogu "u danu koji 50000 godina traje". Međutim, riječ "Džibril" uopšte nije spomenuta u ajetu 4, već riječ "Ruh" te se može konstatovati kako su Besim Korkut (i drugi Bosanski prevodioci) potpuno pogrešno preveli riječ "Ruh". Poznato je da je Džibril a.s. također melek pa bi onda doslovan prijevod glasio da Mu se uspinju "meleci i melek" što je apsurdna konstrukcija. Riječ "Ruh" međutim označava Svetog Duha, nematerijalnu svetu Zbilju koja je odlika Ehli – Bejta jer su oni (Muhammed i 12 Imama) njeni posjednici. Ruh je najprije boravio u Muhammedu a.s. za vrijeme njegova života a zatim nakon njegove smrti prešao u Imama Alija. Redom je zatim prelazio u Hasana te Husejna i ostale Imame a sada se nalazi u prečistom tijelu Imama Mehdijs a.s. Pomenuti Ruh predstavlja Božansku snagu ili Podršku koja 14 Prečistih odvaja od svih ostalih stvorenja i nipošto ga ne treba poistovjetiti sa božanskim duhom (ruh) koji imaju svi ljudi (tj. dušom). Riječ je, dakle o posebnoj Božanskoj naklonosti posredstvom koje 14 Svetih Osoba zadobija Bezgriješnost i posebno Božje vođstvo koje ih čini nepogriješivima. S tim u vezi valja naglasiti kako neke Islamske škole i pravci dopuštaju mogućnost Poslanikove greške kada se radi o "običnim" stvarima svakodnevnog života što je nezamislivo jer mnogi ajeti Knjige govore upravo o "običnim" težnjama, navikama i preokupacijama. Zato treba reći da je Poslanik Muhammed (a s njim zajedno i Fatima te 12 Imama) bio potpuno bezgriješan te nije mogao počinuti nikakvu grešku, ni veliku niti malu. Posjednik i donosilac Objave, nužno je bezgriješan u svim stvarima (a ne samo po pitanju Kur'ana).

Prema tome, uspinjanje Muhammedanskog Ruha zajedno sa melecima je analogno spuštanju (djelimično) oblikovane Ademovske gline na početku "Posljednjeg" Božjeg dana gledano povijesno u smislu sudbine ljudskog roda. Muhammedanski duh se uspinje u onoj mjeri u kojoj se Ademovska glina spušta.

Riječ je dakle o uzlazno – silaznom prožimanju koje je naznačeno u ajetu 2 sure "Saba" (sura 34, 54 ajeta).

Ajet 2: "On zna šta u zemlju ulazi i šta iz nje izlazi, i šta se s neba spušta, a šta se na nj uspinje; On je samilostan i On prašta grijeha".

U zemlju "ulazi" Božanska Odredba a iz nje "izlazi" 70000 ljudskih vrsta prije Ademove vrste. "Paralelno" s tim, s neba se spušta konačni Ademov lik (u još tek

djelimično oblikovanoj glini) a uspinje se Muhammedanski duh (Ruh) zajedno sa anđelima. Samilost i oprost grijehova su vezani kako za (nadolazećeg) Adema tako i njegovo potomstvo koje sudjeluje u Božjem oprost Ademu.

Sve se događa unutar prve etape oblikovanja (miješanja) Ademove ilovače odnosno nebeskom činu uzdizanja Muhammedanskog Duha iz kojeg istječu svi ostali (duhovi). Eto zašto je Muhammed a.s. rekao: "Bijah Poslanik još dok je Adem bio između vode i zemlje".

I još – "Prva stvar koju je Bog stvorio bila je moj Duh", da bi se na jednom drugom mjestu (hadisu) taj Duh definirao kao Svjetlost. Muhammedansko svjetlo je ono prvostvoreno, prvoodsjednuto.

Vratimo se ajetu 4 sure "Stepeni". Kao što vidimo ajet je rednog broja 4 što ukazuje na 4 osobe koje smo dužni voljeti (Ali, Fatima, Hasan i Husejn). Kada je objavljen ajet o ljubavi prema rodbini neki čovjek je upitao Poslanika ko je njegova rodbina koju su muslimani dužni voljeti?! Poslanik a.s. je odgovorio: "Ali, Fatima, Hasan i Husejn".

Ako se redni broj ajeta (4) oduzme od ukupnog broja ajeta sure "Stepeni" (44) dobit ćemo broj 40, odnosno početak Muhammedovog a.s. poslanstva. Znamo, primio je Poslanstvo u četrdesetoj godini (44-4=40). Ovo ga određuje kao Vjerovjesnika prije stvaranja prvog čovjeka.

Sada pogledajmo drugu etapu miješanja Ademove ilovače objašnjenu u ajetu 47 sure "Hadž" (sura 22, 78 ajeta). Ajet 47: "Oni od tebe traže da ih kazna što prije stigne, i Allah će ispuniti prijetnju svoju; a samo jedan dan u Gospodara tvoga traje hiljadu godina, po vašem računanju".

Za razliku od ajeta 4 sure "Stepeni" ovdje se spominje "vaše računanje (vremena) jer ova etapa predstavlja isključivo povijesni hod čovjeka, Ademovo uspravljanje u lik najsavršeniji. On je već spušten iz rajskog stanja i slijedi njegov istorijski "momenat". Kada se broj 1000 pomnoži sa 40 (dana miješanja Ademove ilovače) dobije se cifra od 40000 godina. Od tada (40000 godina unazad) slijedi povijesni put pune ljudskosti.

U prvom slučaju (Dana Božjeg od 50000 godina) vidjeli smo nije spomenuto "naše računanje" (vremena) jer je u pitanju strogo metafizički obzir, nebeska faza miješanja Ademove ilovače tokom koje se na zemlju spuštaju različite ljudske vrste kojemu prethode, uz istovremeno uzdizanje Muhammedanskog duha.

No, u drugom slučaju, odnosno u drugoj fazi miješanja Ademove ilovače pojavljuje se "naše računanje" vremena što nam govori da je zemaljski Adem spušten na zemlju prije (otprilike) 40000 godina. Danas je naučnicima poznato da je čovjek upravo u tom istorijskom razdoblju "postao svjestan" ali nauka ne zna kako. Materijalistička znanost uopšte nema odgovor na to kako je "preko noći" čovjek počeo praktikovati kult obožavanja, kako su se pojavile obredne ceremonije i umjetnost. Otkud kult sahrane i ukrašavanja i to sve naprasno; "najednom"?!

Ovo se desilo jer je miješanje Ademove ilovače došlo do svog kraja, on je uspravljen u liku najskladnijem. Primivši božji Duh on postaje namjesnikom na zemlji. Dosezanje tog lika je ostvareno smjenom drugih ljudskih vrsta (bolje reći arhetipova ljudskosti) koje su taj lik usavršavale. No, međutim, hiljade ljudskih vrsta prije Adema nisu imale Božanski Duh u sebi poput onog kojeg preuzima Božji namjesnik, njegov duh je od Duha Božjeg.

U ajetu 47 sure "Hadž" se kaže kako "oni od tebe traže da ih kazna stigne što prije..." što ukazuje na svjesnost Adamovu, oblikovanje potpuno ljudske svijesti prvog čovjeka (posljednje ljudske vrste), svijesti koja zna za krivicu i počinjeno djelo. Približavajući se zabranjenom stablu (u džennetu) Adem se približio drvetu Vilajeta Svetih Imama čime bi se očitovala cjelina Vilajeta a što pripada isključivo Imamu Mehdiju a.s. (a ne Adamu). Zato Adem i Hava traže (od Muhammedovog Ruha) da ih "kazna što prije stigne" čime oni (budući sada svjesni cjeline Vilajeta Imama) prave otklon od prvobitnog približavanja stablu, i to je svrha Ademova pokajanja kad on "prima riječi" (od Boga) o 12 Imama.

Kao što cijelo čovječanstvo sudjeluje u prvobitnom Adamovom grijehu (približavanja stablu Vilajeta Imama) tako sudjeluje i u Adamovom oprost, Božjem oprost Adamu.

Neizbježnost života na ovom svijetu kao mjestu suprostavljanja dobra i zla raznačena je dalje u ajetu 47 – ("...i Allah će ispuniti prijetnju svoju") a što se suštinski objašnjava u jednom drugom ajetu – "Izlazite iz njega svi (dženneta) jedni drugima bit ćete neprijatelji...". Neprijateljstvo je ovdje važno.

Ova sudbinska neizbježnost suprostavljanja je neminovna, kako za proširenje opsega čovjekove svijesti, tako i za očitovanje cjeline Vilajeta Svetih Imama a što kako smo rekli, pripada Imamu Mehdiju a.s. Čovjek na ovom svijetu treba da oživi sjećanje na prvobitni ugovor s Bogom kada su sve duše posvjedočile Božju

Jednost ("Nisam li Ja vaš Gospodar? – Jesi, mi svjedočimo" – Kur'an). Iako su ta svjedočanstva bila različita, na kraju je cijeli ljudski prisegnuo na vjernost Bogu. Nakon što je Ademovski lik do kraja oblikovan, dakle, na kraju drugog dijela miješanja Ademove ilovače Muhammedanski duh se spušta na zemlju, ovaj put da bi sudjelovao u posve ljudskoj drami povijesnog toka. Zato je Muhammed a.s. rekao: "Adem i oni koji ga slijede su pod mojom zastavom". Ukazujući na svijet Muhammedove stvarnosti, Kur'an kaže da je "Poslanik u vama", kao "arhetip" savršene ljudskosti, odnosno savršeni čovjek.

Sura "Kadr" svjedoči ovaj povratak. U njoj se kaže kako je noć Kadr "bolja od hiljadu mjeseci", te da se u njoj "spuštaju meleci i Ruh" a ona je "spas sve do pojave zore". (Riječ "Ruh" ponovo je prevedena kao "Džibril" što nema nikakvog osnova, kako u Korkutovom tako i u još nekim prijevodima).

Muhammedanski Duh ovim povratkom u noći ezoterije (nakon zemaljskog života Poslanikovog) prelazi u Alija i 11 drugih Imama i ta noć ezoterije je spas (od strane skrivenog Imama) sve do "pojave zore", tj. njegovog povratka iz svijeta skrivenosti. Konačno oblikovanje Ademovog lika u ajetu 47 (sure "Hadž") moguće je i brojčano dokazati. Naime, kada se ajet 47 sabere sa ukupnim brojem ajeta sure "Hadž" (78) dobije se broj 125 ($78+47=125$) što predstavlja 100 Ljepih Božjih Imena koja se kristaliziraju u Ademovskom srcu (kao mogućnost svakog njegova potomka) kroz formu Savršenog čovjeka kojem je dat uspravan lik. Preostaje broj 25 što su imena onih Božjih Poslanika poimenice spomenutih u Kur'anu, a koji "istječu" iz kičme prvobitnog Adema.

Analizirajući sve pomenuto može se reći kako je Darwin dobro uočio smjenu ljudskih vrsta jednih drugima ali nije uspio da uoči svu kvalitativnost vlastite ideje na način posve nepromijenjene ljudskosti u zadnjih 40000 godina, koliko, vidjeli smo traje druga etapa miješanja Ademove ilovače.

Također, otac evolucionizma je pravilno shvatio postojanje zakona jačeg u prirodi i u (pred)ljudskim zajednicama. No, prostom selekcijom (kada bi ona postojala a Darwin je kao što znamo predpostavljao planu Božjem) mnoge vrste danas ne bi ni postojale, bile bi progutane od strane jačeg.

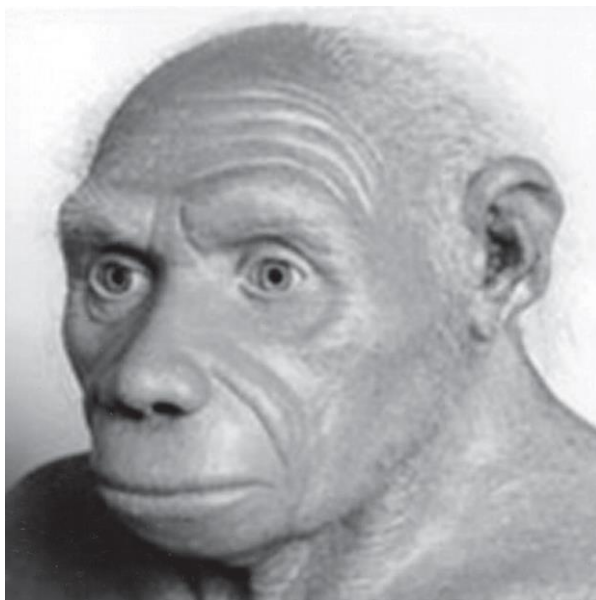
To opet znači da postoji plan Tvorca a u njemu ima mjesta i za "ono ljepše" ma kako nepoznato izgledalo.

Paradoksalnost teorije Čarlsa Darvina ogleda se u činjenici da upravo cijela isto-

nija ljudskog roda jeste borba i to daleko veća i nemilosrdnija nego u životinjskom svijetu, jer upravo čovjek "zakon jačeg" sprovodi najokrutnije.

Životinja ubija samo kada mora, dakle kada je gladna ili napadnuta i instikt usađen u nju nikada ne prekoračuje samom prirodom date granice. Da nije tako slabije životinjske vrste na zemlji ne bi ni postojale. Životinja (za razliku od čovjeka) nikada ne ubija iz zadovoljstva niti postoji prirodna selekcija koja bi bila izvan okvira same te prirode. Nasuprot tome, upravo čovjek poduzima istrebljivačke, genocidne poduhvate, kako protiv životinjskih, tako (i još više) protiv svoje vlastite vrste. Prva etapa miješanja Ademove ilovače (koja je kako smo vidjeli trajala 2000000 godina) sublimira svu složenost usavršavanja Ademovih prapovijesnih predaka a kojih je po hadisu Sadika a.s. vidjeli smo bilo 70000 vrsta.

Jedna od predljjudskih vrsta

Te vrste su se zaista smjenjivale i usavršavale što je Darwin, već smo istakli uočio veoma dobro. Ali nipošto se nije radilo u "prelascima" vrste u vrstu već prije o ciklusima obznaničivanja vrsta koje su pripremale dolazak posljednjeg Adema baš kao što su svi Poslanici prije njega pripremali poslanstvo Muhammedovo a.s., odnosno donosili (tek) dio njegove (ukupne) duše kroz svoja poslanja.

Dokaz za greške u evolucionističkoj teoriji, pored ostalog, jesu "rupe" odnosno "praznine" u vremenu kada bi (po toj teoriji) jedna pred (ljudska vrsta) trebala "preći" u drugu, odnosno evoluirati.

Kako naučna saznanja bivaju složenija "praznine" u vremenu i nepoznanice postaju sve veće. Ovo zato jer čisto racionalistički pristup činjenicama koji ne uvažava viši svijet, odnosno veliko svjetlo Duha u čovjeku neizbježno u konačnici biva pogrešan. Sva buduća istraživanja o ponjeklju čovjekovu i ljudskim vrstama odvijat će se u rasponu "dva Božja dana", odnosno 40 dana miješanja Ademove ilovače. To su dvije etape obznane najskladnijeg lika, Savršenog čovjeka koji je i razlog stvaranja a o čemu sveodmah poznati Kuds Hadis. "Bijah skriveno blago, voljeh da budem spoznat pa stvorih svijet".

Nove naučne činjenice će se otkrivati ali nauka nikada neće moći objasniti život sam, misteriju njegova nastanka i smisla, to pripada području metafizike. Znanost nikada neće moći objasniti kako (a pogotovu zašto) je čovjek postao svjestan sebe "preko noći", prije otprilike 40000 godina, iz prostog razloga što to i ne spada u domen nauke.

Ostaje nada da će nakon ovog tamnog doba željezni čovjek doživjeti vlastitu preobrazbu te ujediniti snage u sebi u svrhu dosezanja konačnih Istina na način slijeđenja istih.

Jer snaga čovjekova je u pokornosti Najvećem a sva nauka u predanosti Jednom.

PUTEVIMA NAUKE

*Korištenje nauke ne poznaje srednji put.
Ukoliko ne služi dobrobiti svih stvorenja ona se
neizbježno upotrebljava za najniže ciljeve*

Islamska istraživačka misao stagnira već stoljećima. Iako su razlozi za to brojni ipak se treba vratiti u samu Zoru Islama da bi se ta stvar pravilno shvatila. Činjenica je da je Pravo Poslanikove Porodice pogaženo a Imamu Aliju vlast oduzeta iako ga je sami Poslanik proglasio svojim nasljednikom i vođom muslimana nakon njega. Devijacije su počele još za vrijeme Muhammedovog a.s. života da bi (vezano za rok vladavine prve četvorice halifa) u Osmanovo vrijeme cijeli proces doživio kulminaciju (jer je klan Ummeje držao čvrsto sve položaje u carstvu) a korupcija i nemoralno zgrtanje bogatstva su se mogli vidjeti na svakom koraku. Kasnije je Imam Ali pokušao da ispravi ono što se moglo ispraviti a ličnim primjerom skromnosti te življenjem u svom vremenu davao je primjer svojim sljedbenicima. Na kraju su ga ubili, kao i sve kasnije Imame (neke pogubili a neke otrovali) i to upravo muslimani a ne neko drugi.

Čak ni danas većina muslimana ne zna da je na dženazi Muhammeda a.s. bilo svega 5 (ili 6) ljudi. Drugima je borba za vlast bila važnija od Poslanikove sahrane. Imam Ali je također sahranjen noću i to tajno i do vremena Šestog Imama njegov je mezar bio nepoznanica.

Ipak, neki muslimani (a prije svega sljedbenici Imameta i Vilajeta) su bar donekle uspijevali živjeti u svom vremenu. Povijesno, to se potpuno zavišilo oko osmog stoljeća i danas su muslimani najzaostaliji, najprimitivniji i najnekulturniji ljudi na svijetu. Naravno, ovo se ne odnosi na cijelu muslimansku populaciju, već ukazuje na aspekte degeneracije.

Dok su živili u svom vremenu (do osmog stoljeća) muslimani su iznjedrili poznate filozofe, ljekare, astronome i hemičare, matematičare i geografe. Nakon što su stali u svom razvoju prestali su napredovati. Valja dodati da su sve važne nauke stigle u Evropu (preko Renesanse) iz Islamskog svijeta. Danas je međutim obrnuto, Islamski svijet je najzaostaliji.

Sada pogledajmo neke izreke (iz oblasti različitih nauka) Imama Sadika a.s. koje su toliko aktuelne kao da su izrečene "danas". Kao što ćemo vidjeti, objašnjenja se u potpunosti slažu sa najnovijim naučnim saznanjima što samo govori do koje mjere su Imami Ehli-Bejta bili upućeni u sve nauke i živjeli u svom vremenu (a ne u prošlosti kao što to danas živi većina muslimana).

Može se slobodno ustvrditi kako je Imam Džafer Sadik a.s. udario temelje modernoj genetici, ufologiji, kardiologiji i drugim naukama.

(Citati su uzeti iz knjige "Kapije znanja" – Imam Džafer Sadik)

Postojanje života u svemiru, odnosno izvan našeg sunčevog sistema je zaokupljalo ljude (i još uvijek zaokuplja) još od "praistorijske" ere postojanja čovjeka. Pećinske slikarije te drevni crteži prikazuju bića u skafanderima te različite oblike letjelica koje se danas općenito zovu "neidentifikovani leteći objekti" ili skraćeno NLO.

Vezano za život u svemiru (izvan zemlje) Imam Sadik a.s. kaže: "...ne sumnjam da i na drugim svjetovima obitavaju živa bića koja mi zbog udaljenosti njihovih zvijezda ne vidamo..."

Ovaj iskaz koji se slobodno može pripisati nekom ufologu ne samo da potvrđuje postojanje vanzemaljskog života već taj život sam vezuje (spominjanjem zvijezda) za neki oblik svjetlosti koji je nužan za postojanje života. U iskazu se postojanje vanzemaljskih živih bića eksplicitno (kao što se vidi u citiranom odjeljku) povezuje sa zvijezdama (koje mi zbog njihove udaljenosti ne vidimo).

Naravno, čovjek je Božji namjesnik na Zemlji o čemu Kur'an direktno govori kad kaže "...Ja ću na Zemlji namjesnika postaviti...". Ali upravo po tome čovjek i jeste namjesnik Božji samo na Zemlji i to namjesništvo se nipošto ne odnosi na cijeli svemir kojeg čovjek svojim znanjem i mogućnostima uopšte ne doseže te prema tome za njega ne može biti ni odgovoran pred Bogom.

Upitan dalje, na temelju čega kaže da i na drugim svjetovima postoje živa bića, Imam odgovara da je to "na temelju Riječi Božjih", teda ne sumnja u to jer njegov dokaz jest Riječ Stvoritelja koja se ne mijenja. Na kraju iskaza se eksplicitno kaže da su ta bića možda na većem (materijalnom i duhovnom) stupnju razvoja od našeg. Naime, Imam Sadik dodaje: "Možda su džinni koji žive na drugim svjetovima poput nas ljudi ili su čak iznad nas".

Sveta Knjiga govori o džinnima (a jedna sura nosi naslov "Džinni") i Islamska tradicija prenosi da su to nevidljiva, svjesna bića koja su moralno odgovorna, koja se razmnožavaju te mogu biti dobra ili zla. Citirana izreka dopušta mogućnost postojanja džinna i na drugim svjetovima i čak se spominje kako su oni "možda iznad nas", dakle napredniji (u svakom pogledu) nego su to ljudi na zemlji. Ova misao Imama potiče svu istraživačku misao u pravcu otkrivanja novih oblika svjesnog života, kako u fizičkom tako i u duhovnim svjetovima.

Ta pregnuća bi se trebala odvijati kako na materijalnoj tako i duhovnoj razini te na taj način harmonično obezbijediti (od mogućih krajnosti) saznanja te vrste. Jer nauka bez duhovnosti je samo teret a duhovnost bez nauke vodi u izolaciju i (često) bolesnu samodostatnost, izgubljenost u vremenu i prostoru što često vidamo kod današnjih "mistika". Nažalost, u ovom tamnom dobu pokušaji kontakta sa izvanzemaljskim civilizacijama su čisto tehničke prirode jer je i samo biće ljudsko iznutra poprimilo karakteristike željeznog čovjeka. Možda zato odziva iz svemira i nema jer je tehnologija bez duhovnosti u konačnici ropstvo. Uprkos mogućim (naprednijim) vrstama, mišljenja smo da su "sveoči uprte u ovu zemlju".

Imam Sadik a.s. je u svojim govorima ukazao i na važne aspekte ćelijske strukture unutar čovjeka te udario temelje mikrobiologije.

On kaže: "Da si bio spreman da tražiš znanje i izbaviš se iz svog neznanja, saznao bi da je u tvome tijelu toliko bića koliko je zrna pijeska u pustinji. Ona nastaju u tvome tijelu, u njemu rastu i dobijaju potomstvo a nakon nekog vremena umiru. Međutim, ti ih ne vidiš, ne čuješ njihov glas, ne možeš ih dotaći, omirisati ih, niti osjetiti u svom tijelu njihov okus... znaj da je broj živih bića koja žive i umiru u tvom tijelu veći ne samo od broja svih ljudi koji žive na zemlji, već i od broja zrna pijeska upustinji.

Dok si ti živ; ona nastaju rastu i umiru, i ako ta živa bića koja je Bog zaposlio u tebi prestanu raditi; ti ćeš umrijeti...".

Ovaj govor jasno ukazuje na ćelijski metabolizam čovjeka, ćelijsku diobu te (moguće) i na bakterije i viruse koji žive unutar čovjeka. Ćelijska dioba je posve objašnjena te ovisnost ljudskog života od rada tih najmanjih jedinica koje je "Bog zaposlio u čovjeku", a ćelijski život i njihov kraj je posve objašnjen. Imam Sadik jasno ukazuje na mikrostrukturu ćelijskih organizama kad kaže da "ih ne vidiš, ne čuješ njihov glas, ne možeš ih dotaći...".

Ćelijska dioba

U želucu i crijevima također živi ogroman broj bakterija koje su "zaposlene" procesom razgradnje materije (hrane) i bez kojih bi proces varenja bio nemoguć. Poznato je da samo u ustima čovjekovim žive desetina različitih bakterija. Nevidljiva živa bića koja je "Bog zaposlio u čovjeku" svakako obuhvataju svu složenost rada bijelih i crvenih krvnih zrnaca te krvnih pločica te je potpuno jasno

da ako "bi oni prestali raditi, čovjek bi umro", kako to naglašava Imam Sadik a.s. Također, to se može odnositi i na čelijski rad općenito.

Sve ovo govori da je i u Imamovom vremenu (bez mikroskopa i moderne tehnologije) bilo moguće steći znanja koja je moderna nauka otkrila stoljećima poslije.

"Da si bio spreman da tražiš znanje i izbaviš se iz svog neznanja, saznao bi..."

Upravo zato je Poslanik a.s. rekao: "Tražite znanje makar i u Kini", i još "Traženje znanja je obaveza svakog muslimana i muslimanke".

Iskaz vidimo, uključuje i žene kao ravnopravne muškarcima po pitanju naučnih istraživanja. Nažalost, muslimani nisu slijedili ove hadise (jer je ispravno vođstvo Ehli-Bejta pogaženo a kasnije i zanemareno) pa na polju nauke zaostaju za Zapadom 10-12 vijekova.

Čak i ono malo nauke koliko postoji u Islamskom svijetu preuzeto je u potpunosti od drugih, to nisu izumi muslimana. Da je Alijevo pravo priznato (i ostalih čistih Imama) sve bi bilo drugačije. Jer, Imam Ali a.s. je živio odmah nakon Poslanika ali je živio u svom vremenu, dok današnji muslimani žive duboko u prošlosti. Vijekove zaostajanja je vrlo teško (iako ne i nemoguće) nadoknaditi.

Imam Sadik je također govorio o kolanju krvi kroz tijelo što je Harvi otkrio stotinama godina kasnije. On kaže: "O Ebu Šakire, krv svakih nekoliko minuta prođe jedan krug kroz tvoje tijelo i kada bi se kretanje krvi kroz tvoje tijelo na nekoliko minuta zaustavilo, ti bi umro".

Faktički, ovdje je dat postulat moderne kardiologije. Nekoliko minuta bez kiseonika i mozak je mrtav što je danas opšte poznata činjenica. Jasno se kaže da bi bez kretanja krvi kroz tijelo za nekoliko minuta čovjek umro.

Ovo je izrečeno u doba kada Evropa uopšte nije znala za liječenje i kada higijena nije nikako praktikovana a o nauci i da ne govorimo.

Nažalost, muslimani su u tom vremenu i ostali dok je Zapad napredovao, zato je muslimanima (koji žele da žive u svom vremenu) život u Americi puno bolji nego bilo gdje u Islamskom svijetu. Imam Sadik je također ukazao i na opasnost od kolesterola, odnosno "loših" masnoća u krvi pa kaže: "...zato što jedenje mnogo mesa kod nekih ljudi uzrokuje naprasnu smrt i gubitak života".

Objašnjavajući "naprasnu smrt", odnosno srčani (i moždani) udar on kaže: "To je neočekivana smrt, pa čovjek koji je naizgled zdrav, ali iznutra bolestan, najednom izgubi svijest i umre".

Ovdje se jasno ukazuje na (tada) nevidljivo taloženje holesterola na stijeni kama krvnih sudova odnosno krvne ugruške koji nastaju iznutra što uzrokuje srčani i moždani udar. U sljedećem stavku Imamovog iskaza srčani i moždani udar su jasno definirani.

Imam kaže: "...Ali, znaj da postoje 3 vrste naprasne smrti; jedna potječe od mozga, druga od srca a treća od krvi". Treći uzrok (naprasna smrt od krvi) bi obuhvatao oblike "crijevnog infarkta", nagli gubitak krvi usljed nedostatka trombocita i slične bolesti. Objasnjavajući dalje naprijed navedeno Imam ukazuje na kolesterol koji je današnji "ubica broj 1" u savremenom svijetu.

"Svaka naprasna smrt na svome posljednjem stupnju posljedica je grušanja krvi, a grušanje krvi posljedica je jedenja mnogo mesa i druge jake hrane, odnosno pretjeravanja u jedenju toga. Pošto se krv zgrija, uzrok naprasne smrti stvara se u mozgu, srcu ili krvi, te uništi čovjeka".

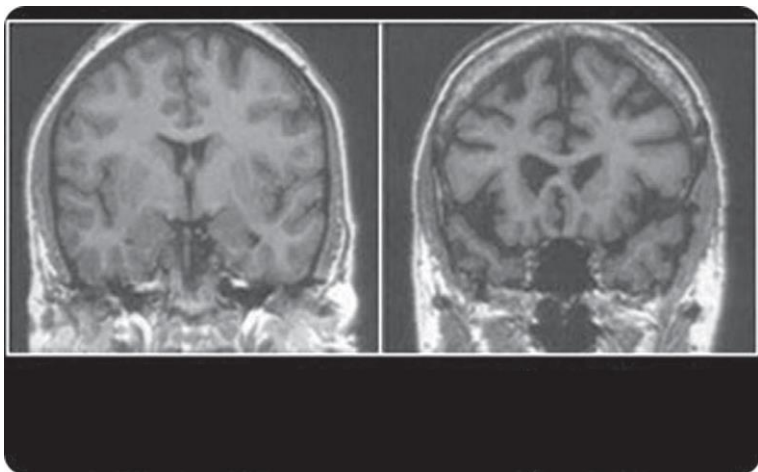
Vidimo da se ovim dijelom predaje potpuno pojašnjavaju moždani i srčani udar kao posljedica povišenog holesterola i "loših" masnoća koji stvaraju krvne ugruške. Posebno zanimljivo jeste, pored ostalog što Imam Sadik a.s. pojašnjava kliničku sliku samoubistva govoreći da ono ima 3 uzroka: lijenost, kocku i ludilo. Kada je riječ o ludilu posebno se apostrofira nasljedno ludilo koje je posljedica odavanja alkoholu od strane predaka. Ovo posljednje je odavno naučno dokazano jer alkohol uništava moždane ćelije što utiče na gene te se kao posljedica kod djece alkoholičara često javljaju razni oblici šizofrenije, epilepsije i manično – depresivne psihoze. Imam dalje kaže da zbog pijenja alkohola potomstvo može oboliti od paralize lica i privida (halucinacija) što biva posve jasno kada se uzme u obzir način na koji alkohol (nepovratno) uništava moždane ćelije.

Onaj ko je obolio od ludila po riječima Imama Sadika a.s. "mrzi samog sebe dotle da počne smatrati kako mora biti ubijen, pa zato dignu ruku na sebe".

Mržnja prema sebi je česta kod diagnosticirane (hronične) šizofrenije iz razloga što kod te bolesti postoji fenomen "duple ličnosti" (ili više njih) gdje se odvija međusobna antagoniziranost pocijepane ličnosti. Rascjep je često tako dubok da svjesna osoba nema ni pojma u drugim ličnostima unutar sebe pa zato postoji fenomen samomržnje. Zato se pribjegava samoubistvu da bi se ubio onaj dio ličnosti koji se pojavljuje kao prijeteći. Pošto je to nemoguće "izvesti" parcijalno javlja se fenomen samoubistva.

Kocka je također navedena kao mogući razlog za samoubistvo. Kocka ukazuje na preteranu ljubav prema ovom svijetu a Islamska predaja jasno kaže kako je "ljubav prema ovome svijetu glava svakog grijeha". Kod kockara je ta ljubav evidentna jer takav način života podrazumijeva bogaćenje "preko noći".

Materijalna propast kockara također može dovesti do očajanja a ono do samoubistva. Kockarski (potpuni) krah često dovodi do akutne depresije koja je jedan od osnovnih uzroka samoubistva.

Mozak zdravog čovjeka i mozak alkoholičara

Objašnjavajući fenomen kockanja moderni psihijatri ukazuju da kockar (nesvjesno) kao ulog stavlja svoju sudbinu te tako (i) dobitak i gubitak donose nesvjesno rasterećenje. Naravno, vremenom ovo smjenjivanje stanja kod kockara biva nepodnošljivo te se kockar odlučuje na samoubistvo.

Većina samoubica po Imamu Sadiku a.s. su međutim lijenjivci, ljudi koji su lijeni. Ovo predstavlja drevnu analizu depresivnog stupora čije su glavne karakteristike neaktivnost, nezainteresiranost i bezvoljnost odnosno slabljenje volje za životom, koje se redovito javlja u depresivnim fazama.

Povezanost između neaktivnosti i samoubistva otkriva tek današnja, moderna psihijatrija pa se kao terapija na nekim klinikama propisuju post i težak fizički rad. Post i težak fizički rad aktiviraju organizam što dovodi do lučenja "hormona zadovoljstva" (serotonina i oksitocina) što neutralizira depresiju, odnosno osjećaje bezvoljnosti i potištenosti.

Ovdje smo dali neke primjere potpunog poklapanja između predaje Šestog Imama i naučnih činjenica koje su otkrivene mnogo stoljeća kasnije. Riječ je o naučnim činjenicama koje koliko paradoksalno (neki) muslimani ne znaju ni dan – danas. Islamski svijet je zaostao u svom razvoju i to je neoboriva činjenica.

Ukoliko pogledamo dobitnike Nobelove i drugih nagrada lako ćemo uočiti da među njima nema muslimana. Ovo nije plod nikakve urote već nemoći i neznanja muslimana, njihove nesposobnosti da žive u svom vremenu. Uzalud su sve teorije "zavjere" jer nikakve zavjere nema, muslimani zaostaju živeći duboko u prošlosti i to je neoboriva činjenica.

A još gore od toga je kada se to ne želi prihvatiti, jer se onda ne može niti izmijeniti. Ipak, nada postoji.

MIRSADA

*Iskreno zajedništvo nikada nije bezuspješno.
Čak i u bezazlenim druženjima ima nečeg
što pamtimo s radošću.*

Brigada se zvala "Mustafa Golubić". Bila je sastavljena od brigadira iz Stoca i Ljubinja, dva bratska grada u njene redove su dala momke i djevojke svih nacionalnosti. Bivša država je počivala na Bratstvu i Jedinstvu u koje su mnogi vjerovali. Samo 14 godina kasnije većina učesnika se gledala međusobno preko nišana a dalekovidi ljudi su obično rijetki i masa nikada nije svjesna budućih događaja.

Ljeto, davne 1978. Godine. Naselje Žepče i Omladinska pruga Šamac – Sarajevo. Mnoštvo omladine je gradilo zemlju i klicalo predsjedniku Titu. Bio je već star a neki kažu i potpuno nesvjestan (budućih) ratova koji su vješto pripremani još za njegova života. No, neosporno je još uvijek bio autoritet u cijeloj SFRJ. Zbraćimljeni narodi su učestvovali na radnim akcijama širom zemlje što je smatrano i čašću i obavezom istovremeno.

Krenuh i sam te godine. Očekivanja su bila nejasna ali nešto je lebdjelo u zraku. Neodređeno ali ispunjeno blagim i vedrim slutnjama. Ni punih 18 godina nisam imao. U tom vremenu svirao sam gitaru. U modi su bile "trzalice" ali poznao sam donekle i sviranje prstima što je u mojim godinama i sviračkom iskustvu bila prava rijetkost na koju sam bio ponosan.

Kada je voz u Čapljini spremno stao da nas prihvati ulazili smo brzo i vojnički kako i dolikuje Titovim omladincima. U vozilu se neko vrijeme snažno pjevalo i patriotske pjesme su odzvanjale dobrim par sati. Svirao sam, više na zahtjev drugih. Nekoliko brigadira je već bilo dobro podnapito i čak počeo podriskivati. Ali na pomen komandantovog imena naglo zašutiše jer se nije smio kvariti ugled same brigade. Miris pohovane piletine koju su brižne majke zamotavale u najlonske vrećice i zeleni krajolik iza prljavih prozora, gužva. Smeće posvuda.

Putovanje se odužilo pa su neki zaspali a većina je drijemala, umorna od pjesme dok su pijanci utihnuli. Pice su se mogle vidjeti u daljini, vedrina, zanos u brigadirskim srcima.

Stigli smo u Žepče, postrojili se i prošli gradom. Ulazak u naselje je bio teatralan i u potpunosti sa očekivanjima socijalističke realnosti.

Tito, pa zatim Partija, te napokon Omladina i Akcija. Sve o jednom trošku jer razlike između naroda i samog lidera nije bilo. Tito – to smo svi, bio je slogan cvijeća režima i derali smo se iz sve snage pri tom pazeći da prvi počnemo a zadnji završimo klicanje Predsjedniku.

Naselje je bilo skladno i lijepo.

Kuharice sa toplim osmjesima na licima, asfalt čist i uredan, velika Maršalova slika na podiju u centru naselja. Bina je nezaobilazni dio dekora i tu se događalo sve što se smatralo važnim.

Prvu noć nisam nikako spavao. Nije me iznenadilo jer mi se to dešavalo uvijek kada promijenim krevet i jastuk. Navikavanje na novu postelju trajalo bi par dana i zatim se sve odvijalo ustaljenim tokom. Ipak, i tada, u danima rane mladosti malo bih spavao, jednostavno nisam mogao a s godinama je nesanica poprimala na snazi. Komandir čete kao da je to znao pa me je već prvu noć odredio za noćno dežurstvo. Spavaona je bila čista i prostrana, sa vojničkim krevetima koje je izjutra valjalo uređivati sa posebnom pažnjom. Ljudi su se brzo navikli i naučili sve bitno jer se čovjek lako navikava, naročito na situacije u kojima nešto očekuje. A svi smo očekivali bar dobar provod koji se pamti. Nade su bile nejasne i niko tačno nije znao šta se podrazumijeva pod pojmom "provoda" ali su žene i piće bili na ljestvici prioriteta.

Lutanje, bezbrižnost, vjera u socijalistički napredak, sve su to bili motivi brigadira i brigadirki. Ipak, sve je bilo relativno jer je posve neistraženo a gdje nema iskustva nema ni sigurnog znanja.

Jer, bila je to prva radna akcija Stolačke mladosti nakon daleke 1948. godine kada je također građena pruga Šamac – Sarajevo. Čekalo se, a kada se čeka vrijeme sporo prolazi. Ipak, poznanstva su sklapana brzo i efektivno, naročito pod maskom "kulturno – zabavnih" aktivnosti koje su se kontinuirano odvijale nakon večernje himne i spuštanja zastave.

Prvi dan na "trasi" (kako smo zvali radilište) bio je zaprepastavajuće jasan. Veliki broj vagona sa tucanim kamenom približavao se zloslutno poput duge, čelične zmije. Gledali smo u nevjerici pitajući se hoćemo li imati snage za takav rad. Na svaki vagon je išlo po nekoliko radnika a tucanik se morao istovariti u vrlo kratkom

roku. Većini brigadira se tog prvog dana učinilo da su na robiji a ne na radnoj akciji. No, svako iznenađenje prođe pa smo se prihvatili rada.

Takmičenja između brigada bila su dio strogo utvrđenog komunističkog rituala i svako je nastojao osvojiti što bolju poziciju i vratiti se u rodni grad sa što više udarničkih medalja. Komandanti brigada i komandiri četa su odreda bili sitni partijski aparatčici i bolesni karijeristi, naročito nagli uspon je valjalo potkrijepiti dokazivanjem a što je često izgledalo tragikomično.

Bilo je i naivaca, vjernika komunizma koji su cmičili kao ljudi ne očekujući ništa za uzvrat a ostali su sakupljani "otprilike".

Tu najmanju grupu su sačinjavali boemi i pijanice, često ološ najniže vrste. No, utopili bi se u opštu atmosferu napregnutog patriotizma i namještene idile pa tako nisu odviše primjećivani. S druge strane, svi mi smo učešće na radnoj akciji smatrali čašću. Čast, taj provjereni mamac za sve lakovjerne bio je bačen u daleke vode a logika i moć sakupljene gomile su nadahnjivali na žrtvovanje. Tog prvog dana na radilištu gotovo svi smo dobili žuljeve.

Bili su crveni i veliki i često su pucali pa smo se protiv njih dovijali na razne načine. Zamotavali bi ruke u bijele zavoje a medicinska sestra Fatima je bila profesionalna i ljubazna, pomažući svakom.

Ako bi zavoja nestalo privijali bi prste starim krpama koje su se mogle naći ispod vagona ili u obližnjem šipražju nadajući se da će pomoći.

Početni šok je prošao, orila se pjesma. Nakon završetka radnog dana dobar dio ljudstva je krenuo potražiti medicinsku pomoć i tu ih je (također) čekalo veliko razočarenje. Ljekarski pregled je postojao, baš kao i stacionar ali je do oboje bilo teško doći a još teže ostati u bolničkoj postelji.

Žuljevi, glavobolja, bolovi u rukama i nogama uopšte nisu "uračunavani" i tretirani su kao da ne postoje, svaki brigadir se morao sam o sebi pobrinuti i liječiti se.

Tako su u prvim danima svi nevoljnici bili gorko odbijani od strane prosijede, stroge doktorice koja bi gledajući rane na tijelu samo odmahivala glavom, neumoljivo sliježući ramenima. Poštede od rada subile jako njetke, toliko njetke da je svega nekoliko ljudi pošteđeno za cijeli mjesec dana.

Čak i oni koji bi dobili izuzeće su morali raditi (bar nešto) u samom naselju, nerad nije toleriran. Učinilo mi se da bi čovjek morao dobiti rak ili koleru pa da se odmori desetak pristojnih dana. Kao i u svim sličnim situacijama bilo je i onih

koji su hvatali "krivinu" a kako se to ponavljalo komadant lično ih je proglasio neradnicima. Biti "prozvan" je smatrano velikom sramotom ali uprkos tome broj neradnika se povećavao.

"Brate, radi se ovdje" – dobacio bi ponekad Risto iz Ljubinja, bili smo u istoj četi. Proćelav i gustih oborenih brkova, često bi me poslao u "hlad" radeći za mene.

"Šta nam fali" – odgovarao bih istovarajući lopatom smeđi pijesak koji se protezao u nedogled, poput pustinje. Brigada je bila sastavljena od 4 čete.

Dio Pete čete

No, postojala je i samoproглашена "peta četa" i nju su sačinjavali Rudo, Edina, Nešo i Zoran. Bilo je to četvero "odmetnika" za koje opšta pravila ponašanja nisu vrijedila. Izgledalo je da je Rudolf vođa grupe i njemu se obraćalo sa poštovanjem. Neprikosnoven autoritet, on nije obraćao pažnju na zajedljive komentare, a peta četa bi često "nestala" sa radilišta skrenuvši u kakav šumarak. Neki su im zavidjeli na samostalnosti ali ne previše.

Noći su u naselju bile posebno zanimljive. Već nakon nekoliko dana mogli su se vidjeti zagrljeni parovi i većina njih se vatreno držala za ruke. Za momke je to bio ritual dokazivanja i ponosa koji muškarac uvijek osjeća kada posjeduje ženu, ma koliko to bilo neznatno.

Ime nije značilo ništa jer nacionalna podijeljenost nije postojala, mašina bratstva i jedinstva gazila je punim pogonom. Sve što se događalo između polova zvalo se "odlaskom u partizane", i podrazumijevalo je bar neku vrstu ljubavnog kontakta. Svaka cura je pak znala šta je očekuje u šiblju što je opet bilo pošteno. Uzmaka nazad nije bilo, odbijanje i prihvatanje se dešavalo prije "partizana". Naime, iza fudbalskog stadiona je postojala mala zelena živica sa klupom i par vitkih borova a šiblje se protezalo duž cijele ograde. Mjesto nije bilo idealno ali je za zaljubljene bilo jedino jer intimnost oko logorske vatre nije praktikovana i (da je bilo) smatrala bi se narušavanjem socijalističkog morala.

Žbunje je obično bilo puno brigadira i brigadirki tako da je često bilo teško naći mjesto za pristojno osamljivanje. Glave su virile iz gustog šipražja i bio ih je podosta svako veče.

Mirsada je bila prva djevojka koju sam upoznao. Kestenjaste kose i pravilnih, nježnih crta lica, sa sjajnim, ljubopitljivim očima blistala je u cijelom naselju poput princeze. Otprilike mojih godina, ne znam tačno jer nikada nisam pitao. Nije pitao niko nikoga, prešutno se podrazumijevalo da to ništa ne znači. Jer svi smo bili Titova omladina a kada sve pripada jednom čovjeku i nalazi odraz u njegovu liku pojedinosti se gube i postaju bespredmetne.

Nakon par dana sa Mirsadam sam dogovorio sastanak. Začudo, pristala je odmah. Kažem začudo jer je oko nje bila prava gomila obožavatelja i mogla je birati do mile volje. Uvečer smo se našli kao stari znanci i sjeli ispod malog kioska, nalazio se na samom ulazu u naselje. Kupovali smo slatko i cigarete, naročito sokove a radnica je bila lokalna djevojka iz Žepča.

Zavukli smo se ispod kioska, još uvijek se dobro sjećam i prolaznicima je bio simpatičan naš pronađeni kutak, naš svijet. Jer na radnoj akciji svako je mogao napraviti cijeli svijet.

Ipak, ja i Mirsada se nismo odvažili krenuti u "prave partizane", šumarak je izgledao nedostupan i dalek. Dalek njoj, meni nije jer sam često predlagao pa i navaljivao ali bezuspješno. Ali i podnožje kioska bijaše moj veliki uspjeh jer je Mirsada zaista bila ljepotica.

Zato su mi mnogi zavidjeli a neki to i otvoreno pokazivali bez ikakvog ustručavanja. Moj poznanik Esad je često prijetio kako će mi "zafatati malu", ali srećom nije se nikad desilo. Nije govorio da će je uhvatiti, skontati i slično već upravo "zafatati" što je bio nejasan i smiješan izraz. Ali smisao je bio više nego jasan, radilo se o preotimanju djevojke. Bio je par godina stariji od mene što odmah znači i iskusniji pa je doza potcjenjivačke oholosti bila logična. Ipak, nije mi se sviđalo. Vidjeh da ga Mirsada ignoriše pa sam s te strane bio miran. Esad je bio dobrodušan čovjek i kasnije je "skontao" ljepoticu iz brigade "Prosvjetni List" i ne osvrnuvši se više na Mirsadu.

Konkurenata je inače bilo mnogo i oko ženskog paviljona Sisačke brigade se stalno motala gomila znatiželjnika ne bi li bar vidjeli Mirsadu. Neki su čak dolazili do prozora naše spavaone spremni na tuču sa mnom ali bi ih neko redovito smirio i poslao nazad.

"Svadba, mojije mi očiju" našalio bi se brigadir Jovo iz prve čete. Malo razrok i stalno nasmijan unosio je vedrinu u cijelo naselje. Veseljak.

Ipak, svadba je bila daleko i od bilo čije pomisli ali se za Mirsadam izgaralo i to je vidio svako ko je želio vidjeti. Bar polovina muškaraca u naselju se zagledala u Mirsadu i budno pratila svaki njen pokret.

Dani su prolazili. Ruke su bile sve žuljavije, umor konstantan i očekivanja od brigadira sve veća, u provinciju se moralo vratiti svijetlog obraza. Istaknuti radnici bi lakše dobijali posao i kredite, sve valja unovčiti.

Ali, uvečer bi se težak rad naprosto zaboravio a sjedeljke pored vatre bivale su sve zanimljivije, odlasci u "partizane" sve češći i brojniji. Mirsada i ja bi sjedili ispod kioska čavrljajući. Uprkos ranoj mladosti vidjeh da je njoj gotovo nezamislivo da ima samo jednog momka za mjesec dana, dosadio sam joj i to je bilo evidentno. Nakon nekih 15 dana "hodanja" Ljepotica iz Petrinje mi je naprasno otkazala.

Više nisam njen momak, rekla je smireno i odlučno ipak dodavši da ću ostati u njenom sjećanju, neće me zaboraviti. Vratit će se ona, tješili bi me stariji brigadiri prazneći pune flaše piva a Jovo je gotovo zaplakao kad je saznao da sam ostavljen. U međuvremenu, upoznao sam drugu djevojku i "pošao" s njom. Zvala se Jasna i bila je također iz Sisačke brigade. Vedro nas mijana i malo punačka, talasaste kose koju bi uvijala bila je gotovo dijete a opet tako pametna i intuitivna da je izgledala bar 10 godina starija.

Mirsadu nisam prebolio (možda čak ni danas ma koliko izgledalo nevjerojatno) ali sam odlučio nastaviti s Jasnom. Ti nastavci su bili posve jasni i logični po nekom unutarnjem rasporedu stvari u naselju, sve prolazi pa iskoristimo vrijeme. Sada mi se to čini beskrajno naivnim. Napokon, većina je i došla zbog "toga" i nema smisla ustručavati se preko mjere niti žaliti odviše duboko. Zbog toga smo svi bili kao zapeta puška i neodoljivo gutali očima brigadirke koje bi prolazile u kratkim šorcevima. Muški dio omladine sačinjavali su sve sami kurjaci, spremni na ujedanje i borbu do kraja. Borbu sa suparnikom, na bitku protiv samoga sebe niko nije ni pomišljao.

Svirao bih gitaru svako veče i podosta ljudi bi se okupilo prisustvujući "seansi". Također, događalo se da moram svirati po obavezi. Naime, brigadama su se za sve aktivnosti pisali bodovi (od strane komande Akcije) pa tako i za kulturne aktivnosti a pod tim pojmom se moglo podrazumijevati bilo šta što privlači pažnju. Moja gitara je jedan jedini instrument u cijeloj Stolačkoj brigadi pa ga maksimalno moramo iskoristiti. Nije mi uvijek bilo drago pa bih pokušavao da izvrdam ali uglavnom bezupješno, komadant Marko je bio neumoljiv. Zlobnici su tvrdili kako me je i Mirsada lično odabrala isključivo zbog gitare što nije nemoguće jer je svaki momak sa podužom kosom i žicama u rukama u to vrijeme bio pravi frajer. Svirao. Časna oznaka trule boemštine i divljenje Jesenjina i ruskim klasicima, Herman Hese i "Stepski Vuk". Postojao je prepoznatljiv imidž s kojim se sraste kao s kožom i na kraju više ne znaš ni ko si ni zašto si. Možda baš u tome bijaše draž. Jasna je također bila polaskana činjenicom da joj momak svira gitaru i hvalila se pred kolegicama. No, za razliku od Mirsade koja je kiosk postavila kao granicu ljubavi Jasna je bila mnogo slobodnija i odlučnija. Uostalom, u šumarak idu svi parovi pa što ne bi i mi.

Vagoni tucanika i zemlje su dolazili puni i odlazili prazni a komadant se zanosio

bar trećim mjestom u ukupnom plasmanu brigada. Sada, 32 godine kasnije se pitam jesmo li bili normalni ili su mozgovi bili toliko isprani da smo vjerovali u sve što dolazi s vrha, ništa ne preispitujući niti dovodeći u pitanje. Neko će reći da je možda obmuto, davna prošlost je bila više nego normalna a ovo sada je nametnuta abnormalnost i manipulacija umovima, samo dno dvoličnosti koja boli. Ostavljam svakom da izvede vlastiti zaključak.

Brigadirska ljubav

"Šta ima s malom?" – pitao bi me Avdo ponekad, misleći na Mirsadu. Izgledalo je da je rana bila tako očita, više nego sam mislio i postajem "opšti slučaj" a to uvijek vrijeda pod maskom dobrodušnosti. Nisam ništa odgovarao niti sam znao šta da kažem, bilo mi je svejedno. Jasno je jedino da sam bio zaljubljen do ušiju, i jako mlad da bih shvatao značaj svega toga.

"Bebac planira da uleti, ali budi uvjeren da ga mala neće" – uvjeravao bi me on potpirujući ugarke logorske vatre. Vjerovao sam mu ali više nije imalo značaja. Avdo je imao djevojku iz Slovenije i bila je ljepotica, jedna od nekoliko koliko ih je promijenio tokom mjesec dana. "Lahko je tebi moj Avdo" – pokušavao sam učestvovati – "tebi pripade najljepša". "Eh, za sve se treba potruditi" – ubacio bi se Švabo naglašavajući upornost kao vitalnu i neophodnu mušku osobinu.

Duge, plave kose i ukočenog pogleda zaista je podsjećao na nekog Germanskog hipika, tako je i dobio nadimak. No, ono čega sam se tiho pribojavao neumitno se desilo. Jedne večeri, sjedeći pored vatre sa Dušom i Enverom (bili su par) ugledah prizor koji me porazio. Mirsada je šetala centrom naselja zagrljena s nekim momkom koračajući poput kraljice. Momak mi je bio poznat. Ime mu nisam znao ali je iz "Esperanto" brigade, Mirsada mu se sviđala već dugo vremena i strpljivo je čekao svoj trenutak. I dočekao ga.

Čak i u godinama rane mladosti kada sve stvari izgledaju lijepe i podložne, muškarac uvijek zna kada gubi ženu. Ako želi vidjeti. Svako tada svodi račune sa samim sobom i obično to radi neiskreno tražeći opravdanja u djelovanju drugih, izgovore za vlastiti neuspjeh. Začudo, nisam osjećao tugu. Raspoloženje bijaše više radoznalo nego tužno, bilo je jasno da ne mogu ništa da učinim. Oko mene su likovali vukući me za rukav i pokazujući prstom na Mirsadu i čudio sam se broju zavidnika i zlobnika. Uz to, "muštuluk" mi je dohaberio svaki prolaznik kojeg sam susreo na putu do mokrog čvora. Izgledalo je da se Mirsada ne obazire ni na koga ali bio je to privid. Hvatala je svaki osmijeh, svaki pokret i pogled, kontrolirala situaciju. Dvaput sam slegnuo ramenima gledajući zlorude osmijehe upućivane meni, valjda je trebalo da platim nekadašnji uspjeh.

Tu noć smo se Omer i ja napili i to u centru grada. Brigadirski izlasci iz naselja bili su jako rijetki i za njih je trebala posebna dozvola pa smo nas dvojica preskočili zid, odmah pored šumarka. Niko nas nije vidio. Da smo bili uhvaćeni možda bi čak bili vraćeni sa akcije što je smatrano velikim poniženjem i blamažom bez presegana. Nismo se plašili i svratismo u prvu ćevabdžinicu u centru Žepča. Zaklonjena od pogleda, neugledna i zadimljena bijaše kao stvorena za ljubavni plač i tugovanje zbog ostavljanja. Imali smo dovoljno novca (jer je tada još uvijek sve bilo jeftino) pa smo mogli piti i u hotelu ali je to bio veliki rizik. Jer, grad je mal a neko iz

komande Akcije je uvijek u hotelu pa bi brzo bili "otkucani" i ko zna na šta bi sve izašlo. Pive su počele dolaziti jedna za drugom a onda smo naručili konjak te miješali dvije vrste pića. Brzo nas je zahvatilo i tužno raspoloženje. Iz džboksa je dopirala pjesma Šabana Šantića "Dođi da ostarimo zajedno".

Čak i danas, uvijek kad čujem tu pjesmu sjetim se Mirsade. Zažarenih, mutnih pogleda gledali smo u noćne daljine dok su se prazne flaše množile i kotrljale po podu kafane. Osjećanja su bila jaka i promjenjiva ali ništa nismo očekivali ni od koga.

Kad nam je potpuno nestalo novca krenusmo nazad u naselje. Teturali smo, sipajući dosjetke i nebuloze kakve mogu na um pasti jedino pijanom čovjeku.

Omer mi otkri da ni on nije baš potpuno ravnodušan prema Mirsadi.

"Zar i ti sine Brute!" – izvalih smijući se. Već sam vladao nekim književnim frazama a školski drugovi su me odavno smatrali "filozofom". Nije milaskalo iako ono "drugačije" uvijek zasluži pažnju prije ili kasnije.

Sve nam je bilo veselo i simpatično i više nije važno s kim je Mirsada, volimo je obojica i to je naša sudbina.

Omer se kleo svim na svijetu da će lično izmlatiti svakog nametnika koji se približi Mirsadi. Vjerovao sam mu mada sumnjam da bi išao tako daleko, kad se otrijeznimo sve će izgledati drugačije. Ipak, razloga za ljubomoru je bilo. Jer, s novim momkom Mirsada je išla čak i u šumarak, u "prave partizane" a tamo je moguće sve. Osjetih koliko je bijedno i neznatno bilo moje zavlacenje pod kiosk, čak tragikomično u mnogim detaljima. Ipak, nije se više ništa moglo učiniti. Omer i ja nismo tu noć nikako spavali, pušeci cigarete jednu za drugom gledali smo pred sebe, gotovo postidičeni. Oglasilo se uskoro i jutarnje ustajanje.

Ustajalo se u 4 sata ujutru nakon čega je slijedila ubitačna gimnastika gladijatorskog oblika i trajanja. Poslije doručka išlo se na trasu. Bosna je hladna i uprkos toplom julskom vremenu jutarnje magle bile su hladne.

Ostale su mi u sjećanju čak i danas. Izjutra i navečer vršila se smotra svih brigada i uz dizanje i spuštanje zastave svirana je Jugoslovenska himna. Svi smo ponosno pjevali i veličali Tita i Partiju.

Jednog dana Jasna se razboljela i završila u stacionaru. Ostala je desetak dana što je upućivalo na težu bolest jer su i same počede bile rijetke a o ostajanju u stacionaru ida ne govorimo. Raspitivao sam se onjenom zdravlju. Jedne večeri,

nakon spuštanja zastave izšuljao sam se iz spavaone i trčeći došao pod prozor stacionara, te uskočio unutra uz Jasninu pomoć. S njom u sobi je bila još jedna bolesnica. Zvala se Elizabeta Petrovska, Makedonka po nacionalnosti. Znatno starija od nas, diskretno je ugasila svjetlo i okrenula nam leđa praveći se da spava. Ostao sam skoro do jutra i ponovo iskočio kroz prozor. Srećom, niko me nije vidio. Kažem srećom, jer je prekršaj bio težak i moguće je da bi bio proglašen "elementom" da sam uhvaćen.

U naselju je boravio stražar sa velikim ovlaštenjima i bio je naoružan. Susretao sam Mirsadu i dalje ali samo u prolazu. Tačnije, pratio sam je kada bi išla do mokrog čvora navečer i onda bi se susreli "slučajno". Režirane "slučajnosti" su međutim dosadile i meni samom te sam prestao sa grozničavim čekanjem u hodniku spavaone. U to doba farmerke su bile nezaobilazni dio odjeće i Mirsadi su zaista dobro stajale. "Ko salivene" – komentarisali bi momci gledajući za njom na šta bi se okrenula i nagradila ponekog osmjehom.

Pojedinci iz moje brigade su gitaru zvali "mašina" i često zahtjevali da sviram do duboko u noć. Svirao sam, šta sam mogao. Još jedna stvar bila je krajnje čudna. Između Jasne i Mirsade je vladao duh prijateljstva i nije bilo zlobe ni ljubom ore. Brižljivo bih motrio tu potpuno normalnu situaciju i na kraju zaključio da možda ni jednoj nije bilo stalo.

Mi Stočani bili smo ponosni i na samog Mustafu Golubića po kojem je naša brigada dobila ime. Naše gore list, predratni komunista i aktivista Kominterne bio je popularni i nezaobilazni revolucionar i uzor omladine. Mit je trajao godinama i niko o njemu nije niti razmišljao kao o realnoj osobi, čovjeku od krvi i mesa. Nismo znali ili nismo smjeli, svejedno.

Tokom posljednjeg rata bista koja je stajala u centru Stoca je srušena i nekud bačena (ili odohešena) a nove i nove činjenice o nekadašnjem heroju počese izlaziti na svjetlo dana. Krupni Stočanin iznenada postade belosvjetski probisvjet pun novca i ljubavnik mnogih žena koji je gledao jedino da ugodi sebi a Partija i ideali bili su onako, usput.

Mustafa je navodno bio jedini čovjek koji je kod Staljina ulazio "bez kucanja" ali još uvijek ne znamo je li to istina, ili kompliment našoj uobraženosti. Davne 1978. godine ništa nismo pitali niti istraživali. Slušali smo. Uvijek slušali i često pjevali. Stariji komunisti su sasvim ozbiljno predviđali da će komunizam zacijelo "doći

do dvijehiljadite godine". Komunizma znamo nije bilo ali došao nam je rat, jedan od najkrvavijih u novijoj povijesti svijeta.

Blizio se kraj radne akcije.

Par posljednjih dana smo svi bili kao "na iglama", osjećala se tuga zbog predstojećeg rastanka. A rastanak je počeo u mrloj noći, brigade su odlazile jedna za drugom. Iz lokalnog studija odjekivala je pjesma – "Ne budi tužan prijatelju moj, nemoj plakati zbog nje...", što je pojačavalo tugu jer emocije bijahu zaista jake. Neopisivi plač, suze posvuda. Marija iz Sente se skoro onesvjestila i plakala je kao dijete, zagrlio sam je.

"Prosvjetni List", "Ramiz i Boro" - napokon je pošla i brigada iz Siska. Jasna, Anita, Renata, Emira... sve su plakale. Poljubio sam se sa svima, Jasna je jecala snažno i isprekidano. Poljubio sam se sa Mirsadam.

Gdje je sada i je li živa?

U posljednjem ratu oko Petrinje su se vodile borbe i ko zna koliko je brigadiru izginulo u nekim drugim brigadama!?

Hoće li Mirsada ikada saznati da je ostao trag o njoj, slovo i zapis o slavnoj, zajedničkoj prošlosti!?

O prošlosti u koju smo nekad vjerovali, živili je. O zajedništvu i povjerenju, ustreptalosti i ljubavi.

Ne znam i bolje je što je tako. Neko će pomisliti da je sjećanje uzaludno jer se ne može vratiti ono što je prošlo niti se ikada više može ponoviti onako kako je bilo. Ali sjećanje nikada nije uzaludno, uspomene su svježiji pupoljci u razvalinama srca i kada jedan uvene drugi procvjeta. Bašča nedosanjanosti je u nama, čak i kada ne znamo.

A zapis je poruka koja ne blijedi.

Mirsada. Šta može znati o ljubavi bilo ko sanepunih 18 godina?

Moj odgovor je da može znati sve.

Jer je tajna života jednaka, kod starca jednako kao i kod mladića. Razlika je u tome što se starac obično sjeća a mladić nada, starac bojažljivo pomišlja da je sve moglo biti drugačije dok mladić luta i ne sažaljeva sebe.

Mladost ne poznaje nedoumice, one nastaju kasnije. Možda se zato i sjećam i možda zato baš sada, jer pored svih nas prolaze vijedni trenuci, blago kojeg bivamo svjesni kasnije.

USUSRET STRPLJIVOSTI

*Od svega što postoji
između neba i zemlje,
tajna je najdragocjenija.
I svakako, najopasnija*

Begler je ubijen neposredno nakon Drugog Svjetskog rata. To sam čuo još kao dijete jer se moja nena družila sa njegovom ženom, "Beglerovicom" kako smo je svi zvali. Bilo je to još vrijeme kada su žene prepoznavane po muževljevom imenu a značilo je i ponos i poštovanje.

Beglerovica je umrla a ubistvo polako počelo padati u zaborav kao i sve na ovom svijetu što nas se lično ne tiče.

Međutim, kako su godine prolazile, događaj me sve više počeo zaokupljati. Formalno, tadašnji zakon je ispoštovan, vinovnik je nađen i osuđen. Sve po kratkom postupku jer je vlast nove države bila brza i efikasna. No, pitanje je koliko je bila pravedna jer nije bilo procesa niti je optuženi imao pravo da se brani, okolnosti cijelog slučaja nisu ni razmatrane.

Riješio sam sam da o tom pitam Ahmeta. Buhu. Bio je prava enciklopedija Stolačke istorije i živi svjedok mnogih burnih događaja. Živopisan i neopterećen čovjek, bio mi je glavni konsultant kada su u pitanju stare priče i nedorečenosti, nedoumice kojih se i danas sjećamo. A ljude treba pitati dok su živi jer sa njihovom smrću (obično) odlazi i znanje. Odlučih da odem do njega. Kuća "na Luci" bila je lijepa i pitoma, ukrašena cvijećem i lozom što se preplitala i savijala prema bašci. Bašča zasadena povrćem, nekoliko mačaka se dosađivalo u dvorištu. Velika kajsija bila je puna zrelih plodova, mnogi su već bili opali i djeca su ih kupila sa zemlje.

U kući zatekoh nevjestu Seadu i Ahmeta lično, opazih Buhinu glavu kroz prozor. Obradovao se kada me je vidio, znao bih da nije jer nikada nije skrivao niti potiskivao osjećaje i uvijek je govorio šta misli ne ustručavajući se i ne plašeći se nikoga. Možda ga je koštalo ali sve vrijedno košta a pravda najviše.

"Hajde mali... bujrum" – izgovori on brzo, lice mu je zračilo dobrodošlicom i znatiželjom.

Mustafina žera (imao je dva sina) odmah napravi kahvu, šutili smo neko vrijeme. Zidovi bijeli i čisti, lutao sam pogledom ne znajući kako da počnem jer čovjeku valja pogoditi trenutak raspoloženja a on je za svakog različit.

"Nešto bih te priupitao a znam da znaš jer znaš mnogo".

Pogledah ga pažljivo i oborih glavu. Tako ću lakše slušati a ljudi više vole oborene nego uzdignute glave, svi smo miroblje taštine.

"Pitaj" – odbrusi on odmah, bio je dobrog raspoloženja i morao sam zgrabiti trenutak. Ubacih dvije kocke šećera u fildžan i otpih malo kafe, atmosfera je bila ugodna.

"Zanima me jedno ubistvo..."

"...Begler, ako ga se sjećaš?"

Iznenadeno me pogledao a onda i sam oborio glavu. Znao sam da će biti bar nešto, ljubav ka istini je jaka, naročito kod onih koji ne izgledaju kao pravednici.

"Dašta sam vego zrao" – Buha pogladi žuljevitu bradu. Bio je u tamnoplavoj majici i pantalonama, posegnu za cigarom i zapali je. Mahao je lagano glavom poput starog lava.

"Nega su ubili... ovo ti je ko' iz Ćitaba".

"Znam" – slegnuh ramenima.

"Ali ko?"

"I još važnije – kako?"

Ahmetove umorne oči su uprkos godinama izgledale žive, pune dječije nevinosti i radoznalosti. Uvijek vjeran istini nije štedio ni sebe ni druge, tako čovjek biva dijete ili poput njega, kao što i Isus reče: "Postanite poput djece".

"E, moj mali" – uzdahnu on, "ćeraš me da pričam a boje bi bilo šućet".

Htjedoh ga podsjetiti da je "verbalni delikt" ukinut te da se u novom režimu može slobodno govoriti ali shvatih da mu je i onako svejedno, uvijek je govorio ono što misli.

"Niha je dosta bilo. Što su nestali".

"U onom ratu. I potje nega".

"A Begler je bio fin čojek". "Pošten" – nastavi Buha otpuhujući dim cigarete, kafa je bila jaka, baš kakvu volim. Seada bijaše nekud otišla. Razgledao sam Ahmetov jednostavni krevet na kojem se udobno smjestio, ja sam sjedio na stolici.

On ponovo uzdahnu.

"Poš'o doli... na Benat. U zahod. Itu ga ubiše".

"Kasnije... ufatiše Ahmu. Osudiše. Keleciju".

"Momak pošten, ko od brda odvajen".

On nakratko zastade i podiže kažiprst, slijedila je glavna misao.

"Nije Beglera ubijoj, ne treba dušu grijesiti".

"Nije hak".

"Jamiše ga" – nastavi tvrdo.

"Po kratkom postupku. Vješane. Suđena nije ni bilo. Objesiše ga... eno doli, na Bentu" – pokaza on rukom nizvodno.

Znao sam za vješanje ali ime obješenog mi je do sada bilo nepoznato.

"Prav – zdrav čojek pogibe. Ahmo. Kovač je bijo. Tude... preko mosta je radijo".

"Imo' radnu".

Slušao sam pažljivo ne prekidajući ga. Soba se punila dimom od cigareta i ljubičasti oblaci su se dizali ka plafonu.

"Ikad mu metnuše konop oko vrata... Ahmo viknu da je bigajri hak. Na pravdi Boga".

Buha se zamisli i opet obori glavu.

"Moj mali, ko' da sad gledam".

"Zar su ga nedužnog objesili" – upitah blago začuđen, već sam čuo za ovu verziju događaja. A čuo sam i to da su pravi krivci izbjegli pravdi, no o tom se nije smjelo ni misliti a kamo li govoriti. Nije bilo ni novih dokaza niti je iko protestovao. Slučaj zaključen.

"Negovu čehru ne mogu zaboravit'".

"Čojek ipo, petjanac nije bijo, ni u šta se mješ'o nije, u vojsku nikakvu... niđe".

"Pa, ko je ubio Beglera" – upitah iznenada, pitanje je visilo u zraku i bilo je samo pitanje vremena kad će se postaviti.

Ahmet me pogleda s nevjericom u očima i čak sažaljivo, kao da priča s malim djetetom.

"Ne znam" – procjedi kratko. Bilo je to sve što je rekao i znam da neće ići dalje, samo ubistvo možda nije ni vidio a neće da nagađa. Pili smo kafu šutke. Odnekud se došulja riđa mačka, promota se oko Buhinih nogu i naglo nestade. Dan je bio vedar i čist, bez ijednog oblaka.

"Eto" – nastavi on gorko – "i Ale Puzić je nesto' ". "Dedo onog momka što se ti

s nime družiš'. Gospodin. Izišo' na meraju i niđe ga. Bogat... i pošten" – naglasi Ahmet i zamisli se.

Zaista, dosta ljudi iz uglednih Bošnjačkih porodica je "nestalo" krajem Drugog Svjetskog rata. Niko (do sada) nije napravio ozbiljnu analizu tog stravičnog odnosa prema posve nedužnim ljudima, što je opet logično jer je Bošnjački narod bio podređen u svim dosadašnjim režimima. Neko će reći da se nije smjelo. Ali valja naglasiti da se nije niti htjelo jer upravo je Bošnjački narod najbespogovornije služio režimu usljed (već uveliko) razvijene sluganske svijesti.

Ahmetova zamišljenost

Gledali su svoje mjesto pod suncem u uvijek novim a ustvari (za njih) istim okolnostima i mnogi koji su tada bili veliki Jugosloveni preko noći postadoše dobri Bošnjaci i veliki patrioti. Riječ "osvješćenje" dolazi kao mehlem na ljutu ranu ali

čovjeka osvješćuje ideja a životinju udarac. Kakvo je to "osvješćenje" ukoliko ga proizvodi zvuk padajuće granate i gmljavina topova? No, šta je tu je, čovjek brzo zaboravlja kada mu je potrebno. Ljudska priroda je oduvijek ista. Većina ljudi (bez obzira na rasu, spol ili naciju) su uvijek saobražava novonastalim društvenim okolnostima i tako je oduvijek.

Govoreći o čovjeku Imam Ali a.s. kaže kako postoje 3 vrste ljudi: "Znalac o Bogu, tražitelj znanja na putu izbavljenja i narod obični koji ide za pozivateljem svakim i okreće se u smjeru vjetra svakog".

Znalac o Bogu je izuzetno rijedak. U užem smislu i strogo gledano u tu grupu spadaju samo Božji Poslanici i Sveti Imami. Oni imaju potpuno znanje o Bogu onoliko koliko je ljudsko biće u mogućnosti spoznati Stvoritelja jer Božje Biće zauvijek ostaje nedosezljivo.

Drugu grupu ljudi sačinjavaju tražitelji znanja na putu izbavljenja. Njih ima neuporedivo više nego znalaca o Bogu ali su i oni manjina u odnosu na narod obični. U tu grupu spadaju općenito Sveti ljudi (awliyy), oni koji su sebi ozbiljili nešto od tajne Imameta i Vilajeta. Oni su u stalnoj potrazi za znanjem jer znaju da je znanje izbavljenje i spas od pogubnih zamki ovoga svijeta. Vezano za ta pregnuća Imam Ali a.s. je rekao: "Dvojica se ne mogu zasiti; tražitelj znanja i tražitelj svijeta ovoga". Znanje nema kraja i ono se nastavlja. U tom smislu je Muhammed a.s. diveći se Božjoj Veličanstvenosti rekao: "Jednog dana će Te proslavljati Imenima koja sada ne poznajem". Svakako da je i tražitelj ovoga svijeta neumoran.

Kakvu god čovjek želju zadovolji ona ga ne smiruje i on traži još upravo zato jer (nesvjesno) traži Boga koji je neograničen. Upravo zato je Uzoriti Poslanik a.s. rekao: "Da čovjek ima dolinu zlata, poželio bi i drugu".

Usljed nestvarne i iluzorne općinjenosti materijalnim čovjek pravi idola nesvjestan da je upravo sami Bog usadio u njemu želju za obožavanjem. Kako obožavanje nema kraja nijedna želja ne može biti posljednja. Upravo je suprotno; ugađanjem svojoj duši (nefsu) želje se samo množe i dobijaju na intenzitetu.

Osovina obožavalačkih težnji (materijalne prirode) je pohlepa za koju je u jednoj predaji rečeno "da ponižava". Zato, jer pohlepan čovjek ne bira sredstva za ostvarenje svojih ciljeva a kako su drugi ljudi isti takvi (bar većina) onda su neizbježni sukobi, ugnjetavanja i dodvoravanja a to sve istinski ponižava. Molbe su posebno ponižavajuće.

"I tvoj dedo je nesto" – prekide me Ahmet u razmišljanju.

"Meho. Znao sam ja nega dobro. Heroj iz Austrijskog rata".

"Medaju je dobijo od cara, - evo – ovliku" – Buha napravi palcem i kažiprstom oveći krug i ponosno ga podiže u zrak da naglasi herojstva i značaj moga djeda.

"Zadnu je kahvu popijo kod Rizvanbegovića" – nastavi on znalački kolutajući očima.

"Kod niha. U kući. Potlje je nest'o".

Ovo mi je bilo dobro poznato. Nestanak mog djeda (i mnogih drugih) je još uvijek enigma jer kosti nikada nisu pronađene niti se zna (eventualni) egzekutor mada sam još davno čuo jedno ime.

"A znaš li kuda je krenuo i s kim?"

"Ida li je uopšte izišao iz Stoca?"

Htio sam saznati više jer sami "nestanak" je imao više verzija, od pogibije nadomak Stoca (kada je "skinut" s voza) do odlaska u "njegovu carevinu" (Austriju) što bi onda značilo i moguće stradanje kod Blajburga. Sve mogućnosti sui dalje otvorene. Buha spusti obje ruke na koljena i obazrivo se osvrnu na obje strane, u njegovom sjećanju još živi sveznajuća Ozna koja kako se govorilo "sve dozna".

"Mali... dobro upamti... od niha spasa nejma. Kad im zapane..."

On strogo razgorači oči i pogleda u daljinu s mržnjom, valjalo me poučiti jer lično ne pamtim a bez iskustva nema ni znanja. A upravo on, Ahmet i treba to da učini, da me pouči kako ne bi "nestao" poput djeda i drugih.

"Dosta si zapamtio" – ohrabrivao sam ga da nastavi. Već umoran i u godinama uzdisao bi nakon svake rečenice. Ko zna, možda uzdasi nisu bili samo zbog godina, mnogo je toga preturio preko svoje glave.

"Onde u centru, na sred meraje je bila vojska. Torla. Ukoga bi on upro' prstom taj bi omrko' a ne osvano'".

"Judi su nestajali preko noći, hampa naroda". Ahmet malo zastade ali ne reče ko je "on". Nije ni važno jer bitan je sistem društvenih odnosa koji i proizvodi takve ljude.

"Evo, pričaću ti" – nastavi on otpuhujući.

"Kad je Begler ubjen, ja sam imo' neđe 15 godina. Momče. Tuda prolazijo. Slučajno. Odma me zovnuše. Ozna. Oficir uljeze u ćeliju pa me šakom u zube".

"Iz labrne poteče krv".

"Da znadeš će si, reče".

"Potje me pušćaše, videlo se da nijesam kriv".

"Ali kenca... izlemaju te pa tek ondakar krivica"

"Moj mali" – pogleda me zagonetno, "da znadeš da ih nije bilo lahko sauliset".

"Da ti ne pričam daje..."

Vjerovao sam mu. Kada se neko nađe na pogrešnom mjestu unaprijed je kriv i mora da dokazuje svoju nedužnost. Nisu pruženi nikakvi dokazi ali kriv si što si živ. Režim je sve rješavao po kratkom postupku.

Muhamed Bukić, ugledan i bogat Stoćanin je također ubijen na kraju Drugog Svjetskog rata. Govorilo se i šaputalo u "četiri oka", tajno i rijetko a ubica nikada nije otkriven. Mnogi su tvrdili da ga lično poznaju, ali nikada javno i nikada direktno kako i priliči prestrašenom narodu. Jer, "koga zmija ujede i guštera se boji". Ko zna, možda i nije strah bio glavni, već veliki broj guštera. Okolo se motalo svega i svašta, zaplitalo se oko nogu.

Ahmet   podiže   prst.

"Ja sam vazda laj'o, svezana usta sunajgora".

"Boj'o se nikad nijesam iako bi dobij'o po dva mjeseca. U katabuju. Radi lajana".

"A šta misliš o ovom danas?" – upitah ga znatiželjno.

"Danas laj' koliko hoš' al' nejma mande k'o prije. U Titino doba bi der'o po dvije škembe na dan. A gledaj sad..."

"A   pravda"   –   dobacih   više   nesvjesno.

"Dok si vođe, na zemji, nejma pravde... svuđe patna" – završi dostojanstveno poput kakvog stoika iz Grčke filozofske škole. Ustvari, Ahmet i jeste bio filozof, pravi filozof na djelu (a ne samo riječima). On nastavi:

"Morebit je u džennetu boje – ali vođe jok".

"Da mi je uljeć tamo pa makar za vrata...hm, niko se nije vratio....moj mali..."

Slegnuh ramenima. Svako semože nadati jer Božja Milost obuhvata sve i svako je stvorenje s razlogom na zemlji. Slučajnosti nema. A u predaji je rečeno da će pakao jednom postati prazan. Grijesi će sagorjeti, Božja Dobrota će zasjati sjajem punim. Obojica naglo zašutjesmo. Nismo imali šta reći, bar za sada, u svakom slučaju zahvalan sam mu. Obogatio je moje znanje, mada su sumnje ostale.

Upitan o jednom ajetu ("A vjerniku ćemo dati da proživi lijep život") Imam Ali a.s. je rekao: "To je zadovoljstvo".

Nema veće sreće od zadovoljstva dok smo na ovom svijetu, možda je jedino
žudnja za istinom kompletnija i dugotrajnija. I upravo zato postoje dvije pravde.
Ljudska koja je posve relativna i zasnovana prema okolnostima i božanska koja
je Apsolutna, nepodmitljiva i nepotkupljiva.
Katkad nam ne preostaje ništa drugo do da je čekamo jer su ljudske mogućnosti
iscrpljene.

ČEKAJUĆI MEHDIJA

*Spasitelj je toliko blizak ljudskim srcima
da je postao nevidljiv njihovim očima*

Muhammed a.s. je rekao: "Dvanaest će Imama biti poslije mene, od kojih je posljednji Kaim" (Mehdi a.s.).

Ovu predaju kao vjerodostojnu priznaju sve Islamske škole. Pogledajmo sa aspekta Imamologije značenje riječi Kur'an, povijest nama dostupnog prijevoda te razne nepoznanice vezano za tu temu.

Riječ Kur'an (na Arapskom jeziku) označava posljednju Božju Knjigu dostavljenu čovječanstvu preko Poslanika Muhammeda a.s. Značenje same riječi je nepoznato ali po svemu sudeći korijen riječi ukazuje na sabiranje (K – R) te bi značilo da je Kur'an knjiga koja sabira u sebi sva ranija Božja Objavljenja (Ibrahimove i Musaove listove, Tevrat, Zebur i Indžil).

U svim svojim knjigama odlučio sam se na rastavljanje slova (K i R) te je odgovarajuća riječ za Božju Knjigu (za sada) Kur'an (a ne Kur'an kako je to izvorno). Ovo zato jer postoje nepobitni dokazi da Kur'an još uvijek nije izvorno sabran (u smislu rasporeda ajeta u surama).

Što se tiče same cjelovitosti Kur'ana, ona je posve netaknuta i upravo onakva kakva je i objavljena Plemenitom Poslaniku. Za tu netaknutost cjeline Knjige jamac je sami Bog dž.š. jer ajet kaže: "Mi doista objavljujemo Kur'an i Mi ćemo rad njim bdjeti". Bog bdije nad svojom Knjigom i Čuva je, te je ljudska izmjena nemoguća. No, raspored ajeta u surama ne sukladira izvorniku te kako još uvijek nije izvorno sabran u svojim tekstovima razdvajam slovo "K" od slova "R" (kao Kur'an a ne Kur'an) pošto Knjiga još uvijek nije dostupna na način izvornog sabiranja. Ono što čovječanstvo danas ima u rukama, to je "Osmanov Mushaf", sabran u njegovo vrijeme i od skupine ljudi određen kao vjerodostojan. Imam Ali a.s. tada nije konsultovan iako je jedini on imao izvorni prijepis Kur'ana kojega mu je (prije svoje smrti) dao sami Poslanik.

Naime, Imam Ali je donio u džamiju (u Medini) jedini izvorni prijepis napisan

njegovom rukom, u žutom povezu u kojem je i bio kod Poslanikovog uzglavlja prije njegove smrti.

Ashabi se (uključujući i dvojicu halifa) rekli kako nemaju "potrebu za njim" te da imaju isti takav. Na to se Imam Ali povukao rekavši: "Tako mi Boga nećete ga vidjeti nikada više".

To se i obistinilo jer je izvorni Kur'an išao (samo) od jednog Svetog Imama do drugog (njih 12) i sada je kod Imama Mehdija koji kako znamo živi u skrivenosti. Izvorni raspored ajeta (sa Melekovim tumačenjima koja je Ali a.s. osobno pisao) nije odgovarao onima koji su uzurpirali Alijevo pravo na hilafet, jer bi to obznanilo njihove greške. Tako je izvorni prijepis Kur'ana do dan danas ostao nepoznat i njega će objelodaniti Imam Mehdi a.s. Kako sam kazao, upravo zato sam u svojim rukopisima razdvojio "K" i "R" budući da mi danas u rukama nemamo izvorno sabranu Knjigu već "Osmanov Mushaf".

Ukoliko uzmemo današnji (sadašnji) Kur'an u ruke čak i površnom promatraču odmah biva lako uočljivo da postoje odstupanja u tekstu te naglo mijenjanje tema i sadržaja što jasno ukazuje da nama dostupni Kur'an nije izvorno "sabrana Knjiga" (u smislu pravilnog rasporeda ajeta u surama).

Sada ćemo razmotriti neke aspekte tog pitanja u jednom drugom smislu. Naime, "Kur'an na Arapskom jeziku" se spominje 9 puta u cijeloj Knjizi i to u 9 različitih ajeta, u 9 sura. Navest ćemo te ajete onako kako slijede u Kur'anu.

Prvi put se Kur'an i Arapski jezik zajedno spominju u ajetu 2 sure "Jusuf" (sura 12, 111 ajeta).

Ajet 2: "Objavljujemo je kao Kur'an na Arapskom jeziku da biste razumjeli". Odmah je vidljivo koliko je Imamologija važna u izvornom sabiranju Objave jer je sura "Jusuf" dvanaesta sura što sukladno Dvanaestorici Svetih Imama. Ukupan broj ajeta je 111 što predstavlja Stotinu Lijepih Božjih Imena te 11 Imama, dok je Dvanaesti u zakrivanju upravo onaj kod kojega se nalazi izvorni Kur'an.

Ukoliko broj 2 oduzmemo od broja 111 dobit ćemo broj 109 ($111-2=109$) a to je Stotinu Božjih Imena i 9 sfera "Arapskog" tumačenja Knjige. Upravo u suri "Jusuf" se razumijeva svjetlosno značenje Imamologije odnosno spoznavanje Svetih Imama u stanju njihove čiste Svjetlosti.

Ajet 4 sure Jusuf kaže: "Kada Jusuf reče ocu svome: "O oče moj, sanjao sam jedanaest zvijezda, i Sunce i Mjesec, i u snu sam ih vidio kako mi se pokloniše".

U ovom kontekstu, svjetlost pomenutih nebeskih tijela jeste svjetlost Ehli – Bejta, Poslanikove a.s. porodice koja je (što je potvrđeno Kur'anom) očišćena od svih grijeha. "Jusuf" je ovdje (kao najljepši čovjek na svijetu) prauzor izvornog motrenja 13 uosobljenih svjetala (Muhammed i 12 Imama) predstavljanih u ajetu 4 kao 13 nebeskih tijela. Jusufov "otac" je duhovna bit trinaestorice koja "izvodi" zahir (izvanjsko tumačenje) iz batina (zbilja duhovnih istina) jer su oni batin objave te je u pitanju "obmut" proces saznavanja, prvo unutarnje pa vanjsko.

Poznato je da je Poslanik Davud imao (jedini od Poslanika) moć suđenja "po unutarnjem" a koju sposobnost će imati (još) jedino Imam el – Mehdi a.s. kada se obznani iz svijeta Skrivenosti.

U ajetu 4 sure "Jusuf" najprije se spominje 11 "zvijezda" što predstavlja 11 Svetih Imama. Zatim se spominje "Sunce" što predstavlja Poslanika Muhammeda a.s. te naposljetku "Mjesec" što je Imam el – Mehdi navlastito. On je Gospodar Vremena i Čuvar Knjige u "noći ezoterije" i upravo zato je "rastavljen" od ostalih 11 Imama ("Zvijezda") jer je prisutan u srcima vjernika ali nevidljiv očima. On kao "Muhammedovo čedo" (kako ga je nazvao sami Poslanik) rasvjetljava svu puninu Božjih Objavljenja i zato je (kao živi batin Objave) naveden u ajetu 4 odmah nakon Poslanika Muhammeda ("...iSunce i Mjesec...").

On je živ i skriven kao što je Mjesec (za razliku od zvijezda) nebesko tijelo, što sukladira suptilnom svjetlosnom tijelu Imama Mehdija a.s.

Slijedi drugo spominjanje "Arapskog jezika", sura Grom (sura 13, 43 ajeta, ajet 37). Ajet 37: "IMi ga kao mudrost objavljujemo na Arapskom jeziku. A ako bi ti povlađivao željama njihovim, nakon što ti je došla spoznaja, tine bi imao ni zaštitnika ni branitelja od Allaha".

Ovdje se Kur'an nadaje kao Imam "koji šuti", kao mudrost na "Arapskom jeziku" a znamo da su Imami mudraci. "Dolazak spoznaje" spomenut dalje u ajetu jeste upravo "mudrost sabiranja" Knjige nakon čega "K" i "R" mogu biti sastavljeni kao Kur'an.

Da se ovo odnosi na sabiranje Kur'ana u dobu Imama Mehdija govori zbir cifara ukupnog broja ajeta sure "Grom" (43) i ajeta 37. Taj zbir jeste broj godina vladavine Imama Mehdija a.s. (17), jer $4+3+3+7=17$.

Nakon toga dolazi treće spominjanje Arapskog jezika vezano za Kur'an (sura 16 – "Pčele", 128 ajeta, ajet 103).

Ajet 103: "Mi dobro znamo da oni govore: "Poučava ga jedan čovjek! Jezik onoga zbog koga oni krivo govore je jezik tuđina a ovaj Kur'an je na jasnom Arapskom jeziku".

Ajet naznačava svjetlosno čovječanstvo, one ljude koji (ezoterijski) govore jasnim (Arapskim) jezikom svoje vlastite svjetlosne prirode stvorene od tračaka svjetlosti Svetih Imama a.s.

Njih ne poučava (jedan) čovjek već su nadahnuti od strane Mudraca (Svetih Imama) u odnosu na koje je (svaki) drugi jezik ustvari jezik "tuđina", tuđ njihovoj izvornoj prirodi. Jedini jezik koji je batinski "svoj" jeste ezoterijski jezik Imama a.s. Sura "Pčele" ima 128 ajeta što predstavlja 100 Lijepih Božjih Imena te broj 28 ($100+28=128$) koji je broj godina života Imama Askerija a.s., Mehdijevog oca. Ukoliko od ukupnog broja ajeta sure "Pčele" oduzmemo ajet 103 dobit ćemo broj 25 ($128-103=25$), a to je broj (još uvijek) nepoznatih dijelova znanja koje donosi (obznanjuje) Imam el – Mehdi a.s.

Šesti Imam je naime rekao: "Znanje ima 27 dijelova. Samo će 2 dijela biti poznata do Obznane Mehdijske. On će kada se pojavi dodati još 25 dijelova na već postojeća 2 dijela znanja".

Sljedeće spominjanje Arapskog jezika vezano za Kur'an je u suri TA – HA (sura 20, ajet 113, 135 ajeta).

Ajet 113: "I Eto tako, Mi Kur'an na Arapskom jeziku objavljujemo i u njemu opomene ponavljamo da bi se oni grijeha klonili ili da bi ih na poslušnost pobudio". Ajet je rednog broja 113 što ponovo ukazuje na svjetlosno čovječanstvo, jer taj broj sadrži 100 Lijepih Božjih Imena te 13 Bezgriješnih (Muhammed i 12 Imama) jer $100+13=113$.

Zbir cifara (ukupnog broja ajeta sure TA – HA i ajeta 113) uključuje u Svjetlosni Plerom i h. Fatimu a.s., jer $1+3+5+1+1+3=14$ (Bезgriješnih). Zatim slijedi sura "Pjesnici" (sura 26, ajet 195, 227 ajeta).

Ajet 195: "Na jasnom Arapskom jeziku".

Zbir cifara ajeta 195 ukazuje na rođenje Imama Mehdijske a.s. ($1+9+5=15$, rođen je znamo, 15 – tog Šabana).

Iza toga je sura "Skupovi" (sura 39, ajet 28, 88 ajeta).

Ajet 28: "U Kur'anu na Arapskom jeziku, u kome nema nikakve protivrječnosti, da bi se Gospodara svoga pobožali".

Redni broj ajeta (28) ponovo ukazuje na smrt Imama Askenija odnosno početak (malog) skrivanja njegova sina, Imama Mehdijs a.s.

Zatim je sura "Objašnjenje" (sura 41, ajet 3, 54 ajeta).

Ajet 3: "Knjiga čiji su ajeti jasno izloženi, Kur'an na Arapskom jeziku za ljude koji znaju".

Ezoterijski, riječ je o izvornom prijevodu Kur'ana (koji je sada kod Imama Mehdijs) i samo u tom originalnom Kur'anu su ajeti "jasno izloženi", tj. poredani u surama sukladno originalu.

Sura "Dogovaranje" (sura 42, ajet 7, 53 ajeta).

Ajet 7: "Eto tako Mi tebi objavljujemo Kur'an na Arapskom jeziku, da bi opominjao Mekku i one oko nje upozorio na Dan kada će se sakupiti – u koji nema nikakve sumnje. Jedni će u džennet, a drugi u džehenem".

"Mekka" je ovdje primordijalni, nebeski centar bića jer je poznato da je Mekka u centru svijeta (kada bi se šestarom napravila kružnica oko planete Zemlje Mekka bi bila u samom središtu). Taj primordijalni centar "prepoznaje" Kur'an po samoj svojoj prirodi kako je to Poslanik a.s. i rekao u poznatom hadisu – "Islam je vjera kojoj ljudska srca po prirodi teže".

Zbir cifara ukupnog broja ajeta sure "Ukas" (89) ukazuje na vlast Imama Mehdijs a.s. ($8+9=17$), znamo da će vladati 17 godina.

Dakle, "Arapski jezik" se u Kur'anu spominje 9 puta, u devet različitih ajeta koji su ponovo u 9 sura.

Zbir rednih brojeva tih 9 sura je broj 252 ($12+13+16+20+26+39+41+42+43=252$) što u zbiru cifara ponovo daje 9 ($2+5+2=9$). Zbir cifara brojeva sura je broj 54 ($1+2+1+3+1+6+2+0+2+6+3+9+4+1+4+2+4+3=54$), što u zbiru cifara ponovo daje broj 9 ($5+4=9$).

Zbir rednih brojeva ajeta (gdje se spominje Arapski jezik) je broj 491 ($2+37+103+113+195+28+3+7+3=491$) što u zbiru cifara ukazuje na 14 Bezgriješnih ($4+9+1=14$). Zbir cifara ovih brojeva ajeta je broj 59 ($2+3+7+1+0+3+1+1+3+1+9+5+2+8+3+7+3=59$) što u zbiru cifara ponovo ukazuje na 14 Bezgriješnih ($5+9=14$).

Zbir ukupnog broja ajeta (gdje se vezano za Kur'an) spominje Arapski jezik je broj 928 ($111+43+128+135+227+88+54+53+89=928$) što u zbiru cifara daje broj 19 ($9+2+8=19$).

Zbir cifara brojeva ovih sura jeste broj 91 ($1+1+1+4+3+1+2+8+1+3+5+2+2+7+8+8$

+5+4+5+3+8+9=91) što u zbiru cifara daje broj 10 (9+1=10).

Kur'an na "tvom jeziku" se u Svetoj Knjizi spominje dva puta, u suri "Merjem" i u suri "Dim". Pogledajmo sada ta dva ajeta u pomenutim surama.

Sura 19 ("Merjem", 98 ajeta).

Ajet 97: "Mi smo Kur'an učinili lakim na tvom jeziku, da bi njime one koji se Allaha boje i grijeha klone obradovao, a inadžije nepopustljive opomenuo".

Sura 44 ("Dim", 59 ajeta).

Ajet 58: "A Kur'an smo učinili lakim, na jeziku tvom, da bi oni pouku primili".

Za razliku dakle od "Arapskog" jezika ovdje se spominje "tvoj jezik".

Prvi ajet predstavlja zahir (vanjsko) a drugi ajet batin (iznutarnjost) "tvog jezika".

Kur'an je kao što znamo moguće prevesti na svaki jezik i taj i takav (dakle svaki jezik jer Kur'an je objavljen čovječanstvu a ne samo Arapima) je upravo svaki jezik na planeti zemlji. Na taj način je Kur'an (izvanjski gledano) učinjen lakim jer svakom čovjeku je prirodno poznavanje svog jezika. Onaj manji broj muslimana koji je potvrdio Alijevo pravo na hilafet jesu oni koji se "Allaha boje i grijeha klone" i oni su u jednom drugom ajetu u Kur'anu opisani kao "najbolja stvorenja". Poslanik je povodom toga rekao Imamu Aliju: "Ovo se odnosi na tebe i tvoje sljedbenike i vi ste spašeni na Sudnjem Danu".

"Inadžije nepopustljive" iz ajeta 97 (sure "Merjem") jesu svi oni koji su odbacili Alijev hilafet, i jedini originalni prijepis Kur'ana kojega je Ali a.s. donio u Medinsku džamiju i pokazao ga ljudima.

Dakle, ajet 97 (sure "Merjem") je izvanjski (zahir) obzir "tvog jezika".

Batinski smisao tog istog ("tvog jezika") jeste ajet 58 sure "Dim" gdje se ponovo spominje "lakoća Kur'ana" ali sada za one koji su upoznati sa (bar nekim) tajnama izvornika koji je sada kod Imama Mehdija a.s. i nedostupan je čovječanstvu (većini ljudi).

Zato se na kraju ajeta naglašava da je u pitanju "primanje poruke" iz izvornog prijepisa Kur'ana gdje je raspored ajeta u surama onakav kako je to i objavljeno Plemenitom Poslaniku. Ono što mi danas imamo u rukama je svakako Kur'an (u smislu cjeline) ali raspored ajeta u surama ne sukladira Izvorniku.

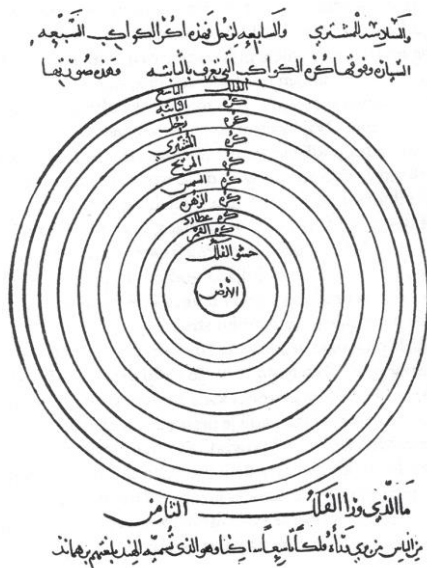
Jednom prilikom, Poslanik a.s. je stavio ruku na glavu Imama Husejna a.s. (koji je tada bio još dijete) i rekao: "Devet će Imama biti poslije njega od kojih je deveti Kaim" (Podrška).

Ovih 9 Imama predstavljaju 9 razina značenja Kur'ana jer od Imama Husejna pa nadalje počinje "silazna" linija Imameta – OTAC – SIN, sa kojom počinje uzlazna putanja 9 nebeskih sfera. Svi su Imami protekli iz "krsta" (svjetlosne "kičme") Imama Husejna i on je Princ mučenika.

Broj 9 također predstavlja trostruko svjedočanstvo vjere (Vjera u Boga, Poslanstvo i Imamet na način šerijata, tarikata i hakkikata).

Tako, vjera u Boga ima svoju razinu šerijata, tarikata i hakkikata a to isto imaju i vjera u Poslanstvo te vjera u Imamet. Što znači $3 \times 3 = 9$. Devetka je savršenstvo trostrukog svjedočanstva vjere te je u tom smislu "Arapski jezik" kao jezik Kur'ana obrazac traženja te savršenosti na tvom (odnosno svako na svom) jeziku.

Univerzum od devet sfera

Prema Islamskoj kosmologiji univezum ima 9 sfera. Sunčeva sfera zauzima središnje mjesto i kao centar Univerzuma simbolizira ono prvoodjevnuto, Muhammedansku svjetlost koja se u stvoreni svijet spušta preko 12 Svjetlosnih zastora (Svetih Imama).

Vidimo, dakle da je broj sfera identičan broju ajeta u kojima se spominje Arapski jezik (kao što znamo to je broj 9).

Osma sfera je područje nepomičnih zvijezda dok je deveta, "sfera svih sfera" i ona ne sadrži zvijezde. U njoj se jezikom metafizike ozbiljuje savršenstvo trostrukog svjedočanstva vjere na način šerijata, tarikata i hakkikata.

Valja dodati da dvije devetke zajedno predstavljaju broj poznatih Božjih Imena (kao što znamo to je broj 99).

Poznato je da po Islamskom učenju postoji 9 vrsta ljubavi i one će se u potpunosti ozbiljiti kroz Kur'an u dobu Imama Mehdijs a.s. Također, prema učenju Veda 9 je otvora na tijelu kroz koje (jedan od njih) duša napušta tijelo: oči, uši, nosnice, usta, polni organ te organi za izlučivanje.

Dodajmo da u Grčkoj mitologiji također postoji 9 muza.

IN MEMORIAM

Prije nešto više od godinu dana umro je Šerif Krgo. Talentovan pjesnik i moj dobar prijatelj. Za života nije htio da objavljuje a i ono što je moglo biti objavljeno propalo je u ratu, prolaznost je usud svih stvorenja.

Neshvaćen i neprilagodljiv kao i većina nadarenih, takav je i otišao sa ovoga svijeta. One pjesme koje su ostale iza njega objavljujemo posthumno.

Šerif sa saborcima

OVAJ RAT JE SMRTAN

Dolaze suhi tegljači bez ijedne umanjene strane
Kao kucani točkovi bez parca pravca i daha oslonca ovisni vjere
Ne skriva ih ni kalem nebo tako ugodno
Da bi praskala osamljena metež stožernih maslačaka
O sferne čini podzemlja!

Nestalo i opet azijski zapadno primiče se
Odanim otkucajima vidovite zauhe srca:
O kakva bižuterija – bijela vlaka!
Kuran prvobitno sve i bitno Kuran
Liječite povjest da nam se ne bi činilo da šerijat luta
Iruke do božanske džume
Ruke od zlatne prevaga pretrage odustaju pomično
Muževne Keš (oprost platnima) planine i mali meci
Uz stalnu dozvolu tonu opomenuto brže
Od svih gušt stomaka govore: gotovo zanimljivo: mrtvo bi sto posto
Vidim slast pisma zemaljskog duha

Amin milosti smrti tvoje
Danak džibrila tvog
Narandže bijele u tebi stoje
Astralni bijeg Bosne slog
Nemoj nestati sija tvoje

Hrabrost je i mjesec pun
Oslobođen mudri tok
Šaljite vjetrove plovi čun
I duša u njemu nebu uz bok
Ćute svi prilaziš ti

BANDIT BOSNE SEDMENE

A nad nehom puna Bosna prepelica
sunčeve pomorice na mostu i kao pisamce
petorica usta vjetru katanisane sestre
blatom bivoljim – basnice crvene kasni
prvi var iznad ponornice utrobe
otkazuje skup balzamovanih pantivjeka
hrana hrana
ptico obori a i to pet mudre kuti vlaži do glasnice:
tetrjeba zulejhu i sviježanj strojeva za buter
zastrt bosanskim moštima
o kako sam voljeo zavrtanj koji u snu plazi
i najmanje biser makaze
sačekivao ulježa žutih dažbina
i na nebu i na zemlji čardak utmanov
jednačino prije umera hajama
a nad Bosnom puno nebo prepelica
kostimirani vrlože mi gladni nismo pšenice bjelice
lažu te sloju mane
svime što je ikada u utrobi proteklo
JA SIN oročava djecu ajete kurbana naših i jezika
slast bika NIČEGA mnogi samo(u) NIČEM osjećaju
mali četvrtasti kovaču
ptico obori.

NEŠTO ZA ROĐENDAN MUHAMMEDA A.S.

Bismilahi-r-rahmanir-rahim RAHMANIR RAHIM

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog

Sverođenje svjetla ispred i iza selama.

Bez   sudbine   je

Svi smo njegova sudbina ako se Sirat nit

Doposljednje tančine iscijeli šehidima

Nerođenom smrti tek rođenih

Knjigama sa dva, tri i četiri kila džihadna.

Sama Poslanost.

Kad mu sud bi donešen već umu bi preširoko krajem

A   duh   konačište   i   mirise

Presnimi jedinom dubinom.

Duše   su   bile   u   stroju.

Dosljednost pred svim popuštanjima

Predanost   sa   sedam   uzvišenih

Čije su leptirice, melec i sedžde jedan kalem imale.

Post znanosti bi lomača za sotonu i sablja fijuknu

Ustuknu sve pred Miradžom.

Muhammede a.s. nagradićemo se za tvoju trpnju:

Stvoren si prvi a došao si zadnji

Zrijevanje nebasa već si bio Kur'an Knjiga svečovjeka nagrada.

Sve zbilje kojima je vrijeme egzistencija

Jedno esencija a Allah dž.š. svjedok

Bile su slava njegova

I istpi putovanje svako

I putevi postadoše prohodni prostrano zauzete zrake razvjezdane

Itek od njih se dalje uzleti i uzeše amaneti vjere čije smo galaksije zaklete.

O   najmanje   neizmjerljivosti,   i   postade

Onajveće u skrušenosti i na molitvi si.

Rađa se.

BOŠNJACI ODLAZE

Posvećeno Bosni i odredu "Zulfikar"

Zovemo najbržu smrt
čeka se šehida brid
Allahov višnji je vrt
donjega munje vid

u korak Kur'an staje
jača nebesa nit
zvijezda krvavo traje
Bosno zemlje si nit

pobjedu slave sveti
mladost gledaju svoju
istino sabljom se sveti
mi smo u sudbinskom boju

sve su prednje mjere
ostaje zemlja i smrt
u ime Allahove vjere
biće dušmanin strt

ALI BOSNA

ko je porod vrijeme taj mu san pekao od blata osamom deset
ptičija previjališta sabijaju čelik u oštricu i pomak njen
sočiva strijepe i repove i nozdrve mjesecari u srcima privode
plijesan svijetu ručnom
čitajte šizofreniju najbržeg trenu budhe: lisnatog i žutog kadilaka
vandal zatvara mandal
nesudne sudbine znaju najsitnije utege i zasjedaju svim mjerama
na kudravim papirima: poprsja svetačkih prebjega
šehidi smotra vas smotri u podnevu zarotiranih uzglavlja – na plećima
je duh i mazga
prelazna nestvar kao igla kihavice: kidanje žarišta predskazanja
spikeri muza zalazite – pranje vašeg vremena a noć svih noćiju
je i palestine najmaljeg prostora do još savjesti polarne bunde ako
redni pođemo zakletve gravitacije biće samo duh buđenje čuđenje
svog lijeka sagorjeti hoće
dosmrtač vrućine munju nesvarenu i grlicu neiznebesnu krijesi
svjetu jednomudom

ZAMJENIK

Sjedili su na kahvi „pod brijestom“. Tu su se sakupljali trgovci i lokalne zanatlije te ljudi koji bi izlazili iz Ali-pašine džamije u Podgradskoj mahali. Adem, Ismail i hadži Junus, svaki zagledan kako u zlatno predvečerje tako i u pitanja u sebi samima. A Junus se bijaše tek vratio s hadža i pričao je upečatljivo svoje utiske i doživljaje u svetom gradu. Opisujući tavaf oko Kjabe tek usput spomene hodžu Mustafu Žuju, koji je bio s njim na hadžu te godine. Uvijek kada su ljudi daleko od rodne grude i svoga kraja osjećaju veću bliskost u međusobnim kontaktima a pogotovo kada je u pitanju posjeta svetim mjestima.

„Poljubio je crni kamen baš prije mene“-najednom se oglasi Junus misleći na šejha Mustafu. Pričao je o zajedničkim utiscima i druženju očito ne primjećujući da se Ismailovo lice malo namrštilo a kasnije i oblilo vidljivo hladnim znojem. Sa zaprepaštenjem je gledao u hadži Junusa. Adem kao da to primjeti i glasno se zakašlja skrećući mu pažnju. Ali Ismail je postajao sve više uznemiren i to je bilo posve vidljivo. Kada Junus počne spominjati detalje i važen obrede on ustade i pogleda drugu dvojicu razgoračenim pogledom „Ama....čekaj“-obradi se on Junusu, podigaviši ruku ka nebu. U neviđenom čudu on smušeno dodade: „Ma baš taj dan smo ja i hodža Mujo ovdje pili kahvu“...evo, sa Avdagom“..Avdija za drugim stolom potvrdi klimnuvši glavom bez iakakvog dvoumljenja.

„Ne mere bit“, -zamahnuvši odlučno čitavim tijelom odvrativši hadži Junus...“

„Bili smo skupa kod svetog hrama“..i „nije mogao biti ,ovdje, kad vam kažem“.

„Stanite“-podiže Adem ruke prema grupama ljudi koje

Su se već gomilale,svaka vođena svojim iskustvom da je Šejh Mustafa Žuju bio baš s njima.Junus-aga je postajao sve više zbunjen.Kako je moguće da je bio i ovdje a i na hadžu s nama,razmišljao je ne sigurno i sa ne vjericom,gotovo nestvarno.A onda se sjeti da je baš kao dijete slušao pd svog djeda kako evlije mogu biti na dva mjesta istovremeno. Možda je i on od dobrih,sinu mu najednom sjećajući se Mustafinih dogodovština gotovo sumnjajući u svoju misao.Tada mu nam um pada Kudsi – hadis:“Moji prijatelji su pod Mojim kupolama i samo ih Ja znam“.

Ko zna,mislio je čak pomalo začuđen.Htjede da nešto zausti ali mu usne ostadoše poluotvorene.

Ibn-Arebi je pisao da je EBDALA na ovom svijetu uvijek sedam te da su oni čuvari i zaštitinici sedam kontinenata.Kada zaželi da negdje ode a da istovremeno ostane gdje jeste Evlija tog ranga ostvalja svog zamjenika iz duhovnog svijeta (BEDEL) koji je posve na njegovom liku te odatle i naziv Ebdali.Oni koji imaju zamjenika.Možda je i šejh Mustafa Žujo bio Ebdal svog vremena?!

Ne znam i ne znam da iko zna.No,sigurno je da će jednog Dana sve tajne biti razotkrivene.

(Slika – nišan Šejh Mustafe Žuje)

Napomen:

Pošto smo objasnili historijske okolnosti u ovom dopunjenom izdanju vraćemo se metahistorijskoj riječi Kur'an umjesto Ku'ran.

Sadržaj

Snaga podmlatka.....	9
Čas poezije	19
Provincijalac.....	31
Na kapi zvijezda sja.....	49
Epitaf	67
Kod Beredže	71
Fakir	81
Genetski kod	83
Putevima nauke.....	91
Mirsada	101
U susret strpljivosti	115
Čekajući Mehdija	123
In memoriam.....	133
Zamjenik.....	139

Jasminko Šarac rođen je 1961. godine u Stocu. Studij sociologije završio je na Fa-kultetu političkih nauka u Sarajevu. Godine 2001. u izdanju izdavačke kuće DID objavljuje svoje prvo djelo Noć mrtvih. U januaru 2004. godine u izdanju BZK Preporod Stolac izlazi zbirka poezije Melanholija u plavim daljinama Ferare, potom u februaru 2005. godine Kristova nevjesta, njegovo slijedeće nadahnuće, također u izdanju BZK Preporod Stolac. Slijede Ljubičica Kazablanke i Svijetlost Betlehema 2006. godine, zatim Bošnjak 2007. godine, Pero i skrivenost i Put u Magdalu 2008. godine, Kapije čistih 2009., Tajna svetog imena i Keopsova poruka 2010. godine i napokon, pred nama je Fakir.